

Bundel – Commissie Burgerzaken van 2 september 2025

- 1 19:00 – Opening
- 2.a 19:01 – Vaststellen concept besluitenlijst d.d. 10 juni 2025
Concept Besluitenlijst Commissie BuZa 10-06-2025
- 2.b 19:02 – Toezeggingenlijst (afgedaan tussen 27-05-2025 en 26-08-2025)
Toezeggingen
- 2.c 19:03 – Actieve informatieplicht en passieve informatieplicht
- 2.d 19:04 – Terugkoppeling vanuit verbonden partijen
- 3 19:05 – Raadsvoorstel Regionaal Gezondheidsbeleid ZL
Raadsvoorstel 202481248 (bijlage) Addendum RGB Gezondheid nu voor later!
Raadsvoorstel 202481248 (bijlage) Gezondheid nu, voor later ! Regionaal gezondheidsbeleid ZL 2025-2030
Raadsvoorstel 202481248 Regionaal gezondheidsbeleid 2025-2030 Gezondheid nu, voor later!
- 4 19:40 – Raadsvoorstel Herijking Kadernota Cultuur
Raadsvoorstel 202439508 (bijlage) Uitvoeringsagenda 2025-2026_gemeente Brunssum
Raadsvoorstel 202439508 (bijlage) BRU kadernota cultuur 2025-2028 (003)
Raadsvoorstel 202439508 Herijking Kadernota Cultuur 2025-2028
- 5 20:10 – Raadsvoorstel Plan Onderwijsachterstandenbeleid 2025-2030
Raadsvoorstel 202530830 (Bijlage) 19e begrotingswijziging 2025 Gemeente Brunssum Plan van aanpak Onderwijsachterstandenbeleid Gemeente Brunssum 2025
Raadsvoorstel 202530830 (Bijlage) OAB 2025-2030
Raadsvoorstel 202530830 Plan Onderwijsachterstandenbeleid Gemeente Brunssum 2025-2030
- 6 20:50 – Sluiting

BESLUITENLIJST

VAN DE

OPENBARE VERGADERING

VAN DE RAADSCOMMISSIE BURGERZAKEN

VAN DE GEMEENTE BRUNSSUM

GEHOUDEN OP

DINSDAG 10 JUNI 2025 OM 19.00 UUR

IN DE QUINTZAAL

Besluitenlijst van de openbare vergadering van de raadscommissie Burgerzaken, gehouden op dinsdag 10 juni 2025 om 19:00 uur in de Quintzaal.

Van deze vergadering zijn geluidsopnamen beschikbaar via:

[Agenda Brunssum - Commissie Burgerzaken dinsdag 10 juni 2025 19:00 - 21:51 - iBabs Publieksportaai](#)

AANWEZIG COMMISSIE BURGERZAKEN:

Voorzitter:	Dhr. Scheffers (Lijst Borger)
Burger-commissieleden:	Mw. Gulpen (VVD Brunssum) Mw. Van den Boom (LBL) Mw. Smeets (PvdA) Mw. Arts-Robeerts (SP) Dhr. Dautzenberg (PAK) Dhr. Klement (BBB Lijst Palmen)
Raadsleden:	Dhr. Arts (SP) Dhr. Janssen (PAK) Mw. Van Oppen (VVD Brunssum) Dhr. Peters (Lijst Borger) Dhr. Offermans (PvdA) Dhr. L'Espoir (LBL) Mw. Janssen (Lijst Borger) Dhr. Snackers (BBB Lijst Palmen) Dhr. Palmen (Fractie Jo Palmen)
Collegeleden:	Mw. Hermans, dhr. Van Dijk, dhr. Janssen, mw. Brüning
Notulist (plv. griffier):	Dhr. Weening
Ambtelijke ondersteuning:	Dhr. Spelthan, dhr. Ter Haar, mw. Houben, dhr. Peters, mw. Lelieveld, dhr. Jansen
Externe ondersteuning:	Dhr. Thissen, dhr. Klaasen, mw. Bruins, dhr. Ronden, dhr. Smeijsters, mw. Rats
Participanten:	
Afwezig met afmelding:	

Agendapunt 1: Opening

De voorzitter opent de vergadering om 19.00 uur.

Agendapunt 2.a: Vaststellen concept Besluitenlijst d.d. 13 mei 2025

De besluitenlijst van de commissie Burgerzaken van 13 mei 2025 wordt met de wijziging van dhr. Dautzenberg als aanwezige vastgesteld.

Agendapunt 2.b: Toezeggingenlijst (afgedaan tussen 23-04-2025 en 27-05-2025)

Geen opmerkingen.

Agendapunt 2.c: Actieve informatieplicht en passieve informatieplicht

In het kader van de actieve informatieplicht zijn er geen opmerkingen.

In het kader van de passieve informatieplicht zijn er geen opmerkingen.

Agendapunt 2.d: Terugkoppeling vanuit verbonden partijen

Er is geen terugkoppeling vanuit de verbonden partijen.

Agendapunt 3: Raadsvoorstel Solido Jaarstukken en Begroting

Het woord wordt gegeven aan portefeuillehouder mw. Hermans ambtelijk ondersteund door dhr. Spelthan en extern door dhr. Thissen.

De commissie adviseert unaniem voor behandeling in de raad van het raadsvoorstel/besluit:
De commissie adviseert, met uitzondering van de fractie BBB Lijst Palmen, het voorstel als akkoordstuk te behandelen in de raadsvergadering van 1 juli 2025. Fractie LBL onthoudt zich van stemming.

Agendapunt 4: Raadsvoorstel GGD ZL Jaarstukken en begroting 2026

Het woord wordt gegeven aan portefeuillehouder dhr. Van Dijk, ambtelijk ondersteund door dhr. Ter Haar, extern door dhr. Klaasen.

De commissie adviseert unaniem voor behandeling in de raad van het raadsvoorstel/besluit:
De commissie adviseert unaniem het voorstel als akkoordstuk te behandelen in de raadsvergadering van 1 juli 2025. Fractie LBL onthoudt zich van stemming.

Agendapunt 5: Raadsvoorstel 1e begrotingswijziging KBL en begroting 2026

Het woord wordt gegeven aan portefeuillehouder mw. Brüning, ambtelijk ondersteund door mw. Houben en extern door mw. Bruins en dhr. Ronden.

De commissie adviseert unaniem voor behandeling in de raad van het raadsvoorstel/besluit:
De commissie adviseert unaniem het voorstel als akkoordstuk te behandelen in de raadsvergadering van 1 juli 2025. Fractie LBL onthoudt zich van stemming.

Agendapunt 6: ISD BOL 1e Bestuursrapportage 2025

Het woord wordt gegeven aan portefeuillehouder mw. Brüning, ambtelijk ondersteund door dhr. Peters en extern door dhr. Smeijsters en mw. Rats.

De commissie adviseert unaniem voor behandeling in de raad van het raadsvoorstel/besluit:
De commissie adviseert unaniem het voorstel als akkoordstuk te behandelen in de raadsvergadering van 1 juli 2025. Fractie LBL onthoudt zich van stemming.

Dhr. Palmen betreedt de vergadering.

Agendapunt 7: Raadsvoorstel Badhokjes

Het woord wordt gegeven aan portefeuillehouder dhr. Janssen, ambtelijk ondersteund door mw. Lelieveld en dhr. Jansen.

De commissie adviseert unaniem voor behandeling in de raad van het raadsvoorstel/besluit:
De commissie adviseert unaniem het voorstel als bespreekstuk te behandelen in de raadsvergadering van 1 juli 2025. Fractie LBL onthoudt zich van stemming.

Agendapunt 8: Sluiting

De voorzitter sluit de vergadering om 21:55 uur.

Onderwerp	Datum toezegging	Nummer	Portefeuillehouder	Datum reactie	Afgedaan
Toezegging 27 – Compartiment Rd4	10-06-2025	27	Janssen	18-06-2025	Ja
Toezegging 20 – Overgangsrecht	13-05-2025	20	Hermans	27-05-2025	Ja
Toezegging 18 – Tweede Versie Het gegevenshuis	06-05-2025	18	Hermans	04-06-2025	Ja
Toezegging 16 – Rapportage Omnibuzz	06-05-2025	16	Hermans	01-07-2025	Ja
Toezegging 24 – Onderzoek stijging aanvragen armoede	15-04-2025	24	Brüning	10-06-2025	Ja
Kerstfeest Brunssum	10-12-2024	56	Janssen	11-08-2025	Ja
Onderzoek naar de ontwikkeling van een urbanpark_Skatepark	10-05-2022	23	Van Dijk	04-06-2025	Ja

Addendum bij nota regionaal gezondheidsbeleid Gezondheid nu, voor later!

opmerking	suggestie / oplossing	besluit/aangepast
Titel door vormgeving een andere kleurgeving ipv "		
Algemeen		
Er is sprake van herhaling in de tekst.	met een kritische blik nog naar tekst kijken.	Dubbele passages uit leeswijzer gehaald
1. Is de gemeentelijke organisatie toegerust met noodzakelijke integraliteit om de intenties waar te maken?	1. (hst gezonde leefomgeving is daar voor bedoeld) Nu nog niet aanwezig, we streven ernaar dit te bevorderen. Thema in ontwikkeling, in Gezonde leefomgeving willen we daar stappen in zetten. Juist ook bedoeld om dit concreet te benoemen en te bevorderen. Structurele aandacht is onderdeel van Gezonde Leefomgeving. Het verbinden van gezondheid met andere domeinen en overzicht houden is inderdaad belangrijk.	
2. betrokkenheid van burgers van wezenlijk belang is voor het slagen van het beleid en de uitvoering daarvan. (zie ook punt 7) en RGB S-G: Burgers moeten zich mede-eigenaar kunnen voelen, want zonder hun commitment en inzet, bijvoorbeeld via huisartsenpraktijken, patiënten- cliëntenorganisaties en wijk- of buurtverenigingen, zal de uitvoering minder succesvol zijn en daarmee de uiteindelijke realisatie van het gezondheidsbeleid. Maak daarbij zoveel mogelijk gebruik van de bestaande sociale infrastructuur.	2. We delen dit. We voegen dit toe als paragraaf in de nota: inwonersparticipatie, burgerbetrokkenheid. Willen we ook opnemen in de uitgangspunten. Willen we de ASD in blijven betrekken. Bij de verschillende deelplannen/opstellen van uitvoeringsplannen roepen we gemeenten op om inwoners op passende wijze te betrekken bij beleidsontwikkeling. Wij zien het belang van burgerbetrokkenheid en ondersteunen deze oproep.	Toegevoegd in uitgangspunten, ambitie en 2 pijlers en hoofdstuk 3 met een aparte paragraaf.

3. Gemeente moet realistisch en haalbare doelen per jaar stellen en aangeven hoe ze het RGB ZL 2030 invult en uitvoert en hoe de gemeente de adviesraad concreet informeert over de voortgang	3. Deze nota is een kadernota en geeft richting en hoofdlijnen van beleid en geen nota met concrete uitvoeringsplannen. Die uitvoering ligt bij de afzonderlijke (uitvoerings)plannen van GALA en IZA, Trendbreuk. Er komt geen uitvoeringsplan lokaal gzb. De kunst is de vele uitvoeringsplannen die er liggen met elkaar te verbinden. Daarin ligt de integraliteit. Er is geen behoefte aan nog meer uitvoeringsplannen. 25% trendbreuk zien wij als een ambitie om na te streven en op de lange termijn om te bereiken, daarom dit niet loslaten.	Aangepast in nota
4. De huidige nota voegt aan bestaande (TB,GALA,IZA) activiteiten een aantal accenten toe. De gemeente moet aangeven hoe ze die accenten zullen aanbrengen.	4. Het huidige gzb benoemt een aantal accenten die reeds uitgevoerd worden. Veel accenten komen voort uit bestaande uitvoeringsplannen van en krijgen vorm in lokale en regionale GALA-plannen. Daarin worden de nieuwe pijlers zoveel mogelijk meegenomen.	Aangepast in nota
5. Elke pijler is voorzien van een paragraaf: “Wat doen we nu voor later”. Ook hier moet de gemeente concreet aangeven hoe ze dit daadwerkelijk gaan doen, zodat de adviesraad van jaar tot jaar de ontwikkelingen kan volgen.	5. [Ambtenaren moeten regelmatig in overleg met hun ASD om hun bij te praten over voortgang reg gzb. Dit is interne verantwoordelijkheid van gemeenten.] [Samenpakken met 3] De gemeente is zelf verantwoordelijk voor de concretisering van de verschillende pijlers voor hun eigen gemeente. Het is van belang om de ASD hierover periodiek te informeren. Er vindt niet jaarlijkse een evaluatie van het gzb plaats, dit gebeurt halverwege de termijn.	Verantwoordelijkheid ligt bij gemeenten

	Uitvoeringsplannen die raken aan dit gzb worden periodiek besproken. Effecten op activiteiten zullen ook niet jaarlijks te zien zijn. Opvolging van bestaande plannen, monitoring via bestaande voortgangsrapportages.	
6. Voor het woord 'Gezond' zou wat ons betreft -in termen van Positieve Gezondheid ook het woord 'Veerkrachtig' mogen worden gelezen. + Asd Heerlen: De adviesraad vraagt om verhoogde kwalitatieve aandacht voor de mentale gezondheid, de ondersteuning voor het 'zin vinden' van onze burger.	6. Positieve gezondheid en veerkracht worden explicieter genoemd. [In vormgeving een spinnenweb toevoegen]	Toegevoegd aan hst 1 en uitgangspunten en bij hoofdstuk 3.
7. De adviesraad mist een duidelijke visie over de rol van burgers. Het actief betrekken is in de ogen van de adviesraad cruciaal. Ook burgers dragen verantwoordelijkheid en kunnen zich niet alleen opstellen als consument van gezondheidsdiensten. Dat is ook een kans want veel burgers laten zich graag uitnodigen voor vrijwilligerswerk, mantelzorg en deelname aan activiteiten die indirect ook van belang zijn voor het bevorderen van de gezondheid. Hun actieve betrokkenheid biedt een belangrijke pijler	7. Eens zie 2.	Toegevoegd in uitgangspunten, ambitie en 2 pijlers. Zie ook hfdstuk 3.

voor de inrichting en de uitvoering van de activiteiten in het kader van dit beleid.		
8. De adviesraad mist in de nota de uitrol van Positieve Gezondheid (PG) als instrument waardoor mensen in hun rol van burger in staat gesteld worden de uitdagingen die het leven aan hun stelt aan te pakken	8. Wordt toegevoegd. Zie 6.	Toegevoegd aan hst 1 en uitgangspunten
9. Het sleutelwoord bij PG is veerkracht, hetgeen goed aansluit bij de Maastrichtse veerkrachtige wijkenaanpak.	9. Prima. Zie 6.	
10. Differentiatie en lokale invulling Hoewel de samenwerking tussen gemeenten positief wordt beoordeeld, is grote behoefte aan een gedifferentieerde aanpak per gemeente of regio. Er zijn immers aanzienlijke verschillen tussen bijvoorbeeld Heerlen Noord en Mesch, zowel qua leefomgeving als qua gezondheidsproblematiek. In dit verband verwijzen wij naar bij de leidende principes – waaronder het concept van ‘positieve gezondheid’ – zoals die zijn opgenomen in het nieuwe Beleidsplan maatschappelijke ondersteuning 2023-2026 Maastricht- 2 Heuvelland, alsmede naar de vorderingen die bij de gemeente Eijsden-Margraten worden gemaakt bij de opvolging van het Uitvoeringsplan Wmo. Advies:	10. Ambitie is regionaal geformuleerd, wat niet wil zeggen dat alles uniform moet worden uitgevoerd en effect heeft. Maatwerk op wijkniveau is nodig en prima. Verdeling van middelen wordt gealloceerd op Rijksniveau. Uitvoeringsplannen GALA hebben hun eigen verdeelsleutel. In deze nota is dat niet opportuun.	Grootste deel gezondheidsbeleid is regionaal georganiseerd; lokale invulling en inkleuring is verantwoordelijkheid gemeente.

• Bepaal maatwerkstrategieën per gemeente of subregio, waarbij rekening wordt gehouden met specifieke sociaaleconomische en demografische factoren. • Ontwikkel een verdeelsleutel voor middelen op basis van lokale behoeften en gezondheidsindicatoren.		
11. (asd Beek) De nota lijkt meer op een kadernota dan op een beleidsplan omdat het overgrote deel van het beleid uitgevoerd gaat worden via de bestaande plannen als Trendreuk, Gala IZA, Regioplan Zuid-Limburg. Deze plannen worden door de gemeenten uitgevoerd. In de nota wordt niet aangegeven welke thema's regionaal worden of dienen te worden opgepakt. Een uitvoeringsplan op regionaal-, en op gemeenteniveau lijkt voor de duidelijkheid aangewezen.	11. De regionale aanpakken liggen vast in bestaande plannen van GALA. Dit is inderdaad een kadernota; in de nota 'richtinggevend document' genoemd, omdat kadernota begroting, concretisering van activiteiten e.d. veronderstelt. Zie ook Punt 4 en 5 samen	Opgenomen in leeswijzer
12. (asd Beek) In het RGB wordt te weinig aandacht besteed aan de samenhang van de gezondheid van de inwoners met andere terreinen als wonen, Ruimtelijke ordening, de sociaal culturele en economische situatie. Een integrale benadering is noodzakelijk. Deze zou in de eerder vermeide uitvoeringsplannen naar voren moeten komen.	12. We stellen de integrale benadering juist voorop (health in all policies). In Gezonde leefomgeving komt dit het sterkst tot uitdrukking.	Opgenomen in nota.
13. Asd S-G	13. De discussie over het Zuyderland ziekenhuis gaat over gezondheid, maar betreft niet het regionale gezondheidsbeleid. Gemeenten	Niet opgenomen in nota.

Er zijn grote zorgen over de wijzigingen bij de Zuyderland-ziekenhuizen in Zuid-Limburg. Het leveren van goede en snelle zorg wordt steeds complexer. Deze wijzigingen trekken een zware wissel op het zorgpersoneel maar ook van de inwoners die geconfronteerd worden met grotere reisafstanden naar de verschillende zorglocaties met alle complicaties van dien, wordt veel meer aanpassingsvermogen gevraagd. ► De ontwikkeling met betrekking tot de ziekenhuizen staan haaks op het idee om de zorg kort bij de burger te organiseren en meer eigenaarschap te creëren. ► De Wmo-raad pleit ervoor dat er meer (Omnibuzz) en slimmer (bijvoorbeeld Automaatje ANWB) geïnvesteerd moet worden in vervoersvoorzieningen om een goede bereikbaarheid van de directe zorgverlening in Zuid-Limburg te waarborgen en doet een oproep aan de gemeenten om ook binnen deze nota aan te geven wat het beleid wordt als het gaat om de toekomst van de ziekenhuizen in Zuid-Limburg en de consequenties daarvan voor de gezondheidszorg in Zuid-Limburg.	hebben geen verantwoordelijkheid voor (de locatie van) de curatieve zorg. Er is geen sprake van collectieve preventie en dus geen verantwoordelijkheid van het regionaal gzb. Erkend wordt wel dat toegang tot (voorzieningen van) zorg van invloed kan zijn op de volksgezondheid. Desalniettemin ligt de verantwoordelijkheid en bevoegdheid hierbij de zorgverzekeraar.	
14. ASD S-G	14. Prima advies. Het stimuleren van ontmoeten en voorzieningen worden genoemd in Gezonde leefomgeving. Maar dat betekent dat contacten	Opgenomen in Gezonde leefomgeving.

Het RGB-ZL geeft op pagina 6 aan dat men inmiddels ervan bewust is dat het qua gezondheid en de kansen op een gezond leven verschil maakt in welke omgeving iemand opgroeit en leeft. De Wmo-raad adviseert des te meer om te investeren in de wijken, in ontmoetingsaccommodaties en personele ondersteuning waar burgers elkaar kunnen treffen. Zorg voor sociale cohesie kort bij de burgers. Laat GALA en IZA daarop nauw aansluiten. Een gelukkige inwoner is een gezonde(re) inwoner.	tussen burgers, ontmoeting in de buitenruimte niet altijd georganiseerd kan worden en spontaan ontstaan.	
Inleiding		
1. Dit moet meer geduid worden: <i>naast de jeugd betrekken we ook andere levensfasen bij beeldvorming</i>	1. focus blijft TB, van kindertijd tot kindertijd. De Stuurgroep TB blijft alleen verantwoordelijk voor TB en zorgt ervoor dat deze focus blijft. De uitbreiding met de andere thema's en gaan daarbij bestaande aanpakken en verbanden versterken.	Opgenomen in nota.
2. Duidelijker vermelden dat de scope voor de Stuurgroep Trendbreuk niet uitbreidt naar de andere levensfasen, maar dat de Trendbreuk-aanpak hiervoor wel leidend kan zijn.	2. Zie ook 1? RGB breidt uit, Stuurgroep TB niet	Opgenomen in nota en aanbiedingsbrief.
3. Is bekend wat de TB-aanpak is?	3. Toelichting in kader a. Door vormgever highlighten	Opgenomen in nota.
Samenvatting		
1. De voortzetting van Trendbreuk wordt onderbouwd, maar we zien tegelijkertijd dat de cijfers slecht(er worden) zijn. In de tekst gaat dit nu alle kanten op.	1. Goede voorbeelden extra benadrukken in de tekst (RIB E-M). Zie voortgangsrapportage TB	Verwijzing naar voortgangsrapportage TB.

Leeswijzer		
1. Licht toe hoe ieder hoofdstuk is opgebouwd. Ik wil als lezer graag nog meegenomen worden in wat zijn bestaande activiteiten en wat zijn nieuwe dingen die we op willen pakken. 2. Licht ook toe (of in de tekst of in de leeswijzer) wat de groene en oranje blokken betekenen.	1 en 2. oppakken met Vormgever	Vormgeving.
Hoofdstuk1.		
9. De adviesraad is somber over de uitgesproken ambitie van het RGB ZL 2030 om in 2030 25% van de gezondheidsachterstand binnen de gemeente weg te hebben weggewerkt. Dit wordt niet realistisch geacht, zeker niet voor die wijken en buurten in de gemeente met duidelijke gezondheidsachterstanden. De nota stelt zelf vast dat in de achterliggende periode niet of nauwelijks winst is geboekt. De gemeente zou zelf meer realistische doelen moeten stellen en te verbinden aan verwachtingen daar over. De gemeente moet op basis daarvan een eigen percentage vast stellen van wat zij in 2030 wil en kan bereiken. En (ASD Beek) De in de nota gestelde doelen zijn behoorlijk ambitieus. Bijvoorbeeld: de ambitie om in 2030 25% van de achterstand t.o.v. het landelijk gemiddelde in te lopen wordt ook in dit RGB gehandhaafd. Dit ondanks het gegeven dat in de	25% is een ambitieuze doelstelling en die zal nog wel jaren duren voordat we de gezondheidsachterstanden hebben ingehaald. Het noemen van dit soort cijfers geeft wel een spiegel aan gemeenten over het realisme van deze ambities. Desalniettemin houden we vast aan deze hoge ambitie.	Opgenomen in nota.

afgelopen 6 jaren de achterstand niet is ingelopen maar juist is vergroot. Is het dan niet verstandiger en realistischer om de doelen wat bij te stellen?		
1. <i>P.7: enorme opgave:</i> de indruk wordt gewekt dat de ambitie (de structurele gezondheidsachterstanden ten opzichte van het landelijk gemiddelde binnen tien jaar met een kwart inlopen) niet meer behaald kan worden.: blijft deze ambitie nog steeds ons streven of moet deze aangepast worden? 2. <i>Pagina 9 GALA en IZA:</i> goed dat het IZA en GALA wordt benoemd, goed om de huidige ontwikkelingen rondom het IZA, zodra deze bekend en definitief zijn, hier ook in mee te nemen.	1. We houden onverminderd vast aan deze ambitie. Extra benadrukken. 2. We volgen de ontwikkelingen rond GALA en IZA en nemen de actuele situatie op in de definitieve nota. a. AZWA toegevoegd	Opgenomen in nota en aanbiedingsbrief.
3. <i>Figuur p. 6</i> benoemen in de tekst 4. <i>P.10 wat doen we nu voor later:</i> ontwikkelingen vanuit Provincie? 5. <i>P.11 Uitgangspunten: bewezen: zijn de bewezen interventies er ook voor de doelgroepen waar we naar uitbreiden.</i> - hetzelfde basisaanbod: hier moet wel eens iets in gaan gebeuren. Nog steeds zijn wij in het Heuvelland vaak als laatste aan de beurt. Wanneer komt onze uitrol. Of wordt bij ons gestart. 6. <i>De toevoegingen zijn m.i. goed. Ik mis echter wel het gedachtegoed Positieve Gezondheid.</i>	3. Met vormgever bespreken 4. We volgen de ontwikkelingen vanuit Provincie 5. Meegenomen naar uitvoering TB 6. PG krijgt een plek in de nota	Vormgeving. Buiten scope nota. Verwijzing naar TB. Opgenomen in nota.
6. <i>Maatschappelijke onrust:</i> komt uit de lucht vallen	7. Goede suggestie, wordt veranderd in Maatschappelijke ontwikkelingen of actuele ontwikkelingen	Opgenomen in nota.
Hoofdstuk 2		

1. Visueel maken van relatie tussen de 4 pijlers en de diverse lopende programma's (bijv. Trendbreuk), akkoorden (GALA en IZA) en overige interventies worden opgenomen.	1. Met vormgever bespreken	Voorstel voor infographic
2. Concretisering van plannen en uitvoeringsstrategie De beleidsnota blijft grotendeels op een abstract niveau en mist concrete projectplannen. De ambitie is helder, maar de operationalisering ontbreekt. Het is van belang dat: • Per thema en pijler een duidelijke tijdlijn met stappen en verantwoordelijke partijen wordt opgesteld. • De plannen worden voorzien van meetbare doelen en actiepunten. • Er wordt gewerkt aan ontschotting en vermindering van bureaucratische obstakels.	2. Groot deel van deze opmerking valt buiten de scope van de kadernota en hangt samen met 3. Visualiseren van de verhouding tussen regionale GALA-plannen per pijler (zie tekst Financiën).	Met vormgever oppakken
3. (asd Meerssen) Wij adviseren u echter dringend een samenhangend concreet uitvoeringsplan voor dit gezondheidsbeleid op te stellen - waarbij veel lopende zaken in onze gemeente natuurlijk een plaats zullen krijgen – waarin inzicht wordt gegeven in gemeentelijke doelstellingen, inhoud, samenhang, overlap en afbakening van de verschillende uitvoeringsonderdelen. Daardoor zal ook mogelijk zijn om betere zicht te krijgen op de voortgang van de uitvoering en hierover verantwoording af te leggen. Daarmee wordt dan ook voldaan aan het gestelde in artikel 13. Lid 2.	3. Visualisatie zie voorgaande punt	Vormgeving.
Gezond Opgroeien		
1. p.12 waar staan we nu: beter duiden van cijfers (overgewicht)	1. www.gezondheidsatlasZL.nl	Opgenomen in nota.

2. p.14 wat doen we nu voor later: onduidelijk wat we al doen en wat we gaan doen	2. In de tekst weergegeven: in het algemeen versterken we bestaande interventies en worden extra interventies benoemd	
3. Stuurgroep TB: In het concept regio beleidsplan Basisvaardigheden staat dat onze regio op laaggeletterdheid en basisvaardigheden laag scoort. Zo zijn de cijfers voor een tekort aan basisvaardigheden schrikbarend hoog in onze regio. Landelijk is dit gemiddeld 16% en in Zuid-Limburg 20%. Zes gemeenten scoren beter dan landelijk maar de andere gemeenten scoren veel slechter, ook gemeenten waar geen sprake is van een lage SES. Dit zou een belangrijk aandachtspunt moeten zijn in de nota.	3. Basisvaardigheden dragen bij aan gezonde keuze en daarmee aan bevordering van gezondheid. Zijn mensen in staat om informatie te interpreteren en te vertalen naar een keuze voor hun gezondheid. Dat gaat verder dan laaggeletterdheid. Belangrijk om als factor van gezondheid te noemen. • De Pijler Gezond Opgroeien benoemd (in navolging van het werkplan TB) benoemt: <i>In Nederland is ongeveer 12% van de beroepsbevolking laaggeletterd. In Zuid-Limburg is dit ongeveer 11%, waarbij er grote uitschieters zijn in een aantal gemeenten. Het aantal laaggeletterden neemt landelijk toe. Het tekort aan basis(taal)vaardigheden vormt een barrière om later zelfstandig en succesvol mee te doen in onze maatschappij, online én offline.</i> • En bij wat doen we nu voor later: <i>We kijken kritisch naar de bestaande interventies, analyseren de effectiviteit daarvan en kijken ook waar interventies beëindigd kunnen worden of waar organisaties die zelf kunnen uitvoeren. En we ontwikkelen met partners nieuwe initiatieven gericht op onder andere taalvaardigheid en bestaanszekerheid. (hier basisvaardigheden ook benoemd)</i>	Opgenomen in nota.
Gezond Blijven		

1. WOR is geen regionaal plan	1. Lokaal is elke gemeente bezig met de implementatie van WOR en wordt regionaal afgestemd	Regionale afstemming.
2. P.16 dubbelop vanaf aandacht voor gezondheid.... 3. P.17 1^e ambitie: hoort deze niet bij gezonde leefomgeving? 4. P.19 lokale programma's: is dat ineens regionaal?	2. kijken we naar suggestie om tekst compacter te maken 3. er is een duidelijke link met de Gezonde Leefomgeving, vandaar dat deze ook hier benoemd staat. 4. we zullen dit scherper formuleren aangevuld in Het streven is om goede lokale en regionale aanpakken verder op te schalen.	Aangevuld in nota.
Gezonde Geest		
1. Is er bewust voor gekozen niks op te nemen over het transformatieplan mentale gezondheid? Deze ontwikkeling heeft namelijk wel veel effect op de toegang naar mentale gezondheid en effect op de instroom? 2. P.22: wat doen we nu voor later, specifieker de taak die naar gemeenten komt wat betreft suïcidepreventie en beleid te omschrijven?	1. We volgen de actuele ontwikkelingen van het Transformatieplan MG. 2. Dit zullen we scherper formuleren in de nota.	2. Expliciet benoemd in wat doen we nu voor later en bronnen
3. P.20 De Trendbreukaanpak komt dus ook op dit vlak tot zijn recht: is dit echt zo of kon dit meer? 4. Waar staan we voor: ambitie op eenzaamheid opnemen? 5. Wat doen we nu voor later: bullet 1&2	3. De Trendbreukaanpak kan hieraan bijdragen. 4. Dit verwerken we in integraal in de nota, aansluiten bij ambitie mentale gezondheid, gezond blijven en (ontmoeting) in de leefomgeving 5. Nagaan hervormingsagenda jeugd, opgenomen in tekst en bronnen	Opgenomen en aangevuld in nota.
Gezonde Leefomgeving		
Windturbines en andere (geluids)hinder	Advies vragen aan medische milieukunde van de GGD. Zij hebben vaker met meldingen van geluid te	Niet opgenomen in nota, te specifiek.

De actualiteit haalt ons in met de berichten dat het kabinet meer windturbines op land wil plaatsen en korter bij de burger. Uit een Factsheet gezondheidseffecten van windturbinegeluid 2021 van het Ministerie VWS blijkt dat er een duidelijke relatie is aangetoond tussen het geluidniveau van windturbines en hinder; hinder wordt beschouwd als een negatief gezondheidseffect. Uit onderzoek van internationale wetenschappelijke literatuur door het RIVM blijkt dat geluid van windturbines gezondheidseffecten met zich mee kan brengen. Er is ook nog veel onduidelijk over gezondheidseffecten. Er moet nog veel onderzoek worden gedaan. Een belangrijke factor die naast geluid bepaalt of mensen hinder ervaren, is of mensen betrokken zijn bij de besluitvorming van de plannen en de gang van zaken rond plaatsing van de turbines. Verder blijken geluidsgevoeligheid, de houding ten opzichte van windturbines, visuele aspecten en economisch voordeel een belangrijke rol te spelen. ► De Wmo-raad adviseert de gemeente om haar beleidsvisie over dit onderwerp aan het RGB-ZL toe te voegen. Het toestaan van windturbines kan immers, net als andere vormen van geluid en hinder, negatieve gevolgen hebben voor de gezondheid van Zuid-Limburgers.	maken gehad, zowel windturbines als lage bromtoon-geluiden. Verwerkt in voorbeelden van expertise die ingeschakeld kan worden	
---	---	--

1. p.25 wat doen we nu voor later, 1 ^e bullet: <i>koppeling maken met JOGG en Teamfit</i>	2. <i>nemen we mee in de tekst</i>	Opgenomen in de tekst
Hoofdstuk 3 Randvoorwaarden		
Samenwerking en gezamenlijk advies De samenwerking tussen de 16 gemeenten is cruciaal om de effectiviteit van het RGB te waarborgen. Daarom is een gezamenlijk advies wenselijk. Hierbij is het essentieel dat: • De gemeenten gezamenlijk aandringen op een sterkere focus op resultaatmeting en transparantie. • De gemeenten een uniforme stem laten horen over de financieringsproblematiek en de impact van het VNG-uitreden. • Er aandacht blijft voor lokale verschillen binnen het regionale kader.	1. Om een gezamenlijke stem te laten horen in Den Haag en te lobbyen bij het Rijk hebben Provinciale Staten een motie aangenomen om lobby te bundelen. Samen sterk maken voor preventie is essentieel.	Buiten kader van deze nota.
Bestuurlijke eindverantwoordelijkheid		
1. Stuurgroep Trendbreuk verantwoordelijk voor de andere levensfases? Dit is niet afgesproken. 2. Welke rol neemt de GGD en de gemeente op het gebied van gezondheid, moeten we alles naar ons toetrekken (leefomgeving) of kunnen we deze verantwoordelijkheid ook meer aankaarten en daar laten liggen? 3. Alinea RGB irt gemeentelijk beleid, stuurgroep TB, AB, DB etc -> dit gaat de gemeenteraad nooit kunnen volgen	1. Klopt zie eerdere opmerking bij Inleiding: punt 1. 2. Klopt, lokale verantwoordelijkheid. Het gaat om bewustwording en het sociaal domein positioneren bij andere domeinen. 3. Tekst wordt kritisch bekeken.	Opgenomen in nota.
4. 2^e alinea (vorige nota): Klopt dit wel? Was dit niet alleen inspraak? Hoe is het mandaat geregeld? Goed opletten wat hier gezegd word.	4. Tekst wordt kritisch beoordeeld 5. Benoemen de GR en tekst kritisch bekijken 6. Tekst wordt kritisch bekeken.	Opgenomen in nota.

5. P.26: GGd als hoofduitvoerder: Is dit vanzelfsprekend of een bewuste keuze?		
6. Besluitvorming:		
Financiën		
1. Kunnen we het financieel blijven dragen, GALA en IZA gelden zijn maar tot 2026?	1. IZA en GALA middelen eindigen deels na 2026. Het is belangrijk om als gemeenten de lobby o.a. samen met VNG te blijven voeren voor geld voor preventie na 2026.	Niet expliciet opgenomen in nota, deel van landelijke lobby.
2. Uitkijken met de IZA middelen (gemeenten zijn uit het zorgakkoord gestapt) benoemen als mogelijke financiële stroom.	2. Zie vorige reactie	Opgenomen in nota.
3. Er wordt gesproken over financiële dekkingen waarvan we nog niet weten of deze in de toekomst blijven bestaan. Onduidelijk is wat dit betekend voor de ambities. Kunnen pijlers dan niet ingezet worden? Of minder ingezet worden? Of moeten de gemeenten bij plussen wanneer bijvoorbeeld GALA/IZA wegvalt.	3. We sluiten aan bij financiële kaders, ook de toekomstige. 4. Is opgenomen in begroting GGD 5. We volgen de actuele ontwikkelingen en kijken kritisch naar de tekst 6. Lokale verantwoordelijkheid.	
4. Gezond Opgroeien, de voortzetting van TB: als dit zo duidelijk gedekt wordt, kan dan ook aangegeven worden hoeveel budget dit is voor gemeenten? wat kost het ons momenteel al?		
5. Gezonde Geest: Dit klopt niet helemaal toch? We gaan toch anders werken (GALA uitvoeringsplan). Dat lees ik hier nergens in terug.		
6. Inzet vanuit Sociaal Domein: Waar komt deze inzet terug? Wat wordt verwacht van het sociaal domein qua inzet?		
7. De adviesraad is somber over de financiën. Er lijkt geen extra geld beschikbaar te zijn. De gemeente zal het moeten doen met de bestaande middelen en er dreigen kortingen. (Ravijnjaar). De adviesraad dringt erop aan dat	7. De financiering voor de bestaande uitvoeringsplannen blijft bestaan. We houden vast aan de bestaande middelen van Trendbreuk. (zie nieuwe stuk van Trendbreuk.	Programma Trendbreuk is onderdeel van begroting GGD. De inzet van vele partijen

de gemeente tenminste de middelen die nu ter beschikking staan blijft inzetten. Het maken van een overzicht van de huidige activiteiten en de kosten daarvan is daarom noodzakelijk. De gemeente moet ook aangeven welke middelen voor 2026 beschikbaar zijn. Het is niet verstandig om te bezuinigen op middelen die op termijn leiden tot besparingen.	Welke middelen moeten vastgehouden worden?	binnen Trendbreuk niet.
8. De Adviesraad ziet ook financiële beperkingen om alle opties van het beleidsplan in de breedte over de regio uit te voeren. Er zullen dan ook keuzes moeten worden gemaakt. Hieraan gekoppeld is uiteraard de vraag waar de prioriteiten voor de gemeente Eijsden-Margraten liggen binnen de vier pijlers van het beleidsplan. Duidelijk moet worden aangegeven hoe de financiële impact van het VNG-uittreden wordt gecompenseerd. Er moet worden onderzocht welke alternatieve financieringsbronnen kunnen worden aangeboord.	8. Lokale uitwerking voor E-M.	Verantwoordelijkheid individuele gemeente.
9. (ASD Stein) geef een gedegen inzicht in de effecten van het voorliggende gezondheidsbeleid voor de gemeentelijke uitgaven. Betekent een uitbreiding van het beleid dat er meer geld beschikbaar wordt gesteld of volgt een verschuiving van middelen naar andere activiteiten? En als er geen geld bij	9. Budget van Trendbreuk staat vast en houden we aan vast. De middelen voor andere activiteiten zitten in GALA-plannen. Zie ook antwoord op 7. En de plaatjes die we daarvoor willen maken	Opgenomen in nota.

komt, op welke terreinen is dan minder geld beschikbaar?		
10. (asd Beek) Preventie is terecht het belangrijkste uitgangspunt. Echter, als er voor (zowel voor fysieke als mentale) passende hulp lange wachtlijsten ontstaan, zal er ook meer tijd, ruimte en geid beschikbaar moeten zijn voor de curatie. Hoe voorkomt u dat dit ten koste van de preventie gaat?	10. In veel plannen (GALA en IZA) gaat het om een beweging naar de voorkant. Dat betekent niet automatisch dat middelen ook naar de voorkant verschuiven. In de lobby en planvorming is daar wel aandacht voor. De middelen voor curatie zijn niet bij gemeenten belegd, dus daar wordt door de gemeente niets afgehaald. De zorgverzekeraar is hier verantwoordelijk.	Buiten kader van deze nota.
Communicatie		
1. Investeren in een communicatie strategie voor de komende periode? Of via de GGD alles blijven doen.	1. Dit bespreken we verder	Zie communicatie.
M&E		
1. De monitoring en evaluatie van aanpakken en interventies blijven gehandhaafd.	1. In nota duiden we dit verder.	Zie evaluatie.
2. Resultaatmeting en effectiviteit Een belangrijk knelpunt in de beleidsnota is het gebrek aan concrete resultaatmeting en evaluatie van eerdere programma's. Er is sprake van kwalitatieve uitspraken over trends, maar een kwantitatieve onderbouwing van de effectiviteit van de ingezette maatregelen ontbreekt grotendeels. Het is noodzakelijk dat: • Er een heldere evaluatiestructuur wordt opgenomen met KPI's per thema. • Periodieke evaluaties van programma's worden uitgevoerd en gerapporteerd aan de gemeenten. • Er beter wordt teruggekoppeld naar de gemeenten over behaalde en niet behaalde doelstellingen.	Evaluatie van het reg gzb zal mid term (2028) gebeuren; de KPI's zijn daarvan nog niet bekend. Evaluatie gebeurt van de uitvoeringsplannen. Voorstel: de komende tijd ontwikkelen we een evaluatieopzet met KPI's. Zorgen over geld delen we, ook gezien de bezuinigingsopgave van gemeenten. Daarom zetten we ook in op de lobby. Meer geld zal de gezondheidsproblemen niet per definitie oplossen. We zoeken het in andere (laagdrempelige) verbindende aanpakken.	Opgenomen in nota.

En (ASD Beek) vinden het belangrijk dat dat het effect van het RGB wel afzonderlijk gemeten wordt. De ambities zijn fors, dus het proces volgen en evalueren en bepalen of het ook in samenhang nuttig en effectief is, is van groot belang. En ASD S-G lang niet alle cijfers over de achterstanden zijn meegenomen in het RGB-ZL. De Wmo-raad is van mening dat die cijfers per 2025 als bijlage toegevoegd zouden moeten worden zodat op alle onderdelen in 2030 getoetst kan worden aan 2020 of de achterstanden per onderdeel zijn ingelopen. De 'Indicatoren Gezondheidsbeleid 2020-2023' biedt ook geen uitkomst omdat deze informatie beperkt is tot de levensfasen en periode van Trendbreuk. Duidelijke visualisering van 'het probleem', de geplande oplossingen en de resultaten zal het RGB-ZL ten goede komen		
(asd Stein) Volgen van de voortgang: - HIAP via externe partijen - TB, IZA, GALA lokale initiatieven etc Conclusie: wie houdt het overzicht? Maak concreet wat gemeente jaarlijks doet zodat de ontwikkelingen gevolgd kunnen worden	Er is een bestaande governancestructuur in de regio ZL om zicht te houden op de voortgang van het regionaal gzb. Die bestaat uit ambtelijk overleg, bestuurlijk overleg, ook Trendbreuk en GALA-structuur. Periodiek zal daar de nota worden geagendeerd.	
ASD Beek In het RGB wordt de Trendbreuk aanpak uitgebreid naar andere doelgroepen. Gesteld wordt dat de Trendbreuk aanpak succesvol en effectief is. Een evaluatie van de	De inspanningen van de gemeenten op gezondheid zijn beperkt. Verandering van gedrag vraagt langjarige inspanning. Tb richt zich op de jongste jeugd, effecten op de oudere leeftijd zijn nog niet	Opgenomen in nota.

vorige nota "Zuid Springt eruit." en evaluatie van de Trendbreuk aanpak is er echter niet. En De gestelde doelen in de beleidsnota 'Zuid springt eruit' zijn niet gehaald. In plaats dat de gezondheid van de Limburgse jeugd de achterstand ten opzichte op het gemiddelde van Nederland heeft verkleind, is die groter geworden. Argumenten om de huidige aanpak toch te continueren en verder uit te breiden ontbreken.	zichtbaar. Daarbij zijn er ontwikkelingen op mentale gezondheid, in de wereld die tot verslechtering leiden. Ook weet de industrie weer met nieuwe verleidingen te komen die de gezondheid ongunstig beïnvloeden. <i>In de samenvatting staat: Dat betekent niet dat de gezamenlijke inspanningen van de gemeenten en vele organisaties zinloos zijn. Er zijn immers genoeg voorbeelden dat we de afgelopen periode veel hebben bereikt en goede stappen hebben gezet. Maar dit laat wel zien dat gezondheidsachterstand een hardnekkig probleem is in de regio en gezondheidsverbetering nóg meer inspanning en bewustwording vraagt. Niet alleen van organisaties die al betrokken zijn, maar ook van de samenleving als geheel. Gezondheid verbetert niet slechts door het uitvoeren van interventies, maar door breed en integraal in de samenleving gezondheid op de agenda te zetten. Gezondheid hangt samen met alle levensgebieden waarin mensen functioneren, dus werken, wonen, recreëren, ontmoeten etc. Op al deze gebieden is dan ook actie vereist, liefst in samenhang.</i> En hst 1. <i>Maatschappelijke onrust</i> <i>Ondanks de grote inzet die in de afgelopen beleidsperiode is geleverd, is de gezondheidsachterstand minder ingelopen dan we gehoopt hadden. De oorzaken daarvan liggen in maatschappelijke ontwikkelingen en het gegeven dat de inzet zich voornamelijk richtte op de jongere</i>	
--	--	--

	<i>jeugd en de effecten daarvan pas later zichtbaar worden in de GGD-monitors. Sinds de start van de vorige regionale beleidsnota hebben een aantal gebeurtenissen grote impact gehad en nog steeds op onze samenleving. De COVID-19 pandemie, long-COVID, de oorlogen in Oekraïne en het Midden-Oosten en de dreiging die daarvan uitgaat ook voor de samenleving in West-Europa en Nederland, de klimaatcrisis en energiecrisis, leiden allemaal tot maatschappelijke onrust. Deze onrust, binnen een steeds complexere maatschappelijke context, kan leiden tot gevoelens van naderend onheil, tot persoonlijke mentale onrust, gevoelens van onzekerheid en toekomstvrees en heeft dus ontegenzegglijk invloed op de gezondheid van inwoners, en dan met name op de meest kwetsbare inwoners als jongeren, ouderen en mensen die minder gezondheids- of taalvaardig zijn.</i>		Addendum Regionale Nota “Gezondheid nu, voor later!”
Begrippenlijst			
1. In de tekst verwijzen naar begrippen?	1. We benoemen dat er een begrippenlijst is	Opgenomen in nota	
Bronnen			
1. In de teksten verwijzen naar de bronnen?	1. Met vormgever oppakken	Vormgeving.	

GEZONDHEID NU, VOOR LATER!

**REGIONAAL
GEZONDHEIDSBELEID
2025-2030**

Gezondheid in Zuid-Limburg – investeren in de toekomst

Inhoudsopgave

Voorwoord	3	2.3 Gezonde Geest	35
Inleiding	4	Waar staan we nu	35
Samenvatting	6	Waar staan we voor	37
Leeswijzer	8	Wat doen we nu voor later	38
01 Nu, voor later	10	2.4 Gezonde Leefomgeving	39
Waar staan we nu	11	Waar staan we nu	39
Waar staan we voor	12	Waar staan we voor	41
Wat doen we nu voor later	18	Wat doen we nu voor later	42
02 Onze pijlers voor gezondheidsbeleid	22	03 Randvoorwaarden	44
2.1 Gezond Opgroeien	23	3.1 Bestuurlijke eindverantwoordelijkheid	45
Waar staan we nu	23	3.2 Financiën	46
Waar staan we voor	25	3.3 Burgerbetrokkenheid	48
Wat doen we nu voor later	27	3.4 Communicatie	49
2.2 Gezond Blijven	29	3.5 Monitoring en evaluatie 2025–2030	50
Waar staan we nu	29	Begrippenlijst	51
Waar staan we voor	32	Bronnen	53
Wat doen we nu voor later	33		

Voorwoord

Beste inwoners van Zuid-Limburg,

Met trots presenteren wij het regionaal gezondheidsbeleid 2025-2030:

Gezondheid nu, voor later!

“Dit is niet zomaar een beleidsplan, maar een belofte aan elkaar om samen te werken aan een gezonder en gelukkiger Zuid-Limburg”.

– Alex Schiffelers Wethouder Volksgezondheid, gemeente Landgraaf

Onze gezondheid is het belangrijkste wat we hebben. Toch blijft de gezondheid van Zuid-Limburgers achter bij de rest van Nederland. Dat kunnen en willen we niet accepteren. Daarom bundelen de zestien gemeenten in Zuid-Limburg hun krachten om gezondheid op de eerste plaats te zetten. Dit is geen nieuwe opgave, maar de uitdaging blijft groot. Met een lange adem kunnen we een blijvende verandering realiseren.

Gezondheid betekent meer dan niet ziek zijn. Het gaat erom dat iedereen kan meedoen: werken, leren en genieten van het leven.

“Wij geloven in het gedachtegoed Positieve Gezondheid. Zien wat er wel mogelijk is, al laat je gezondheid niet alles toe”.

– Chris Piatek Wethouder Volksgezondheid, gemeente Eijsden-Margraten

Gezondheid is niet alleen ieders eigen verantwoordelijkheid, maar ook een taak voor de samenleving. Werk, wonen, onderwijs, zorg en de omgeving waarin we leven beïnvloeden onze gezondheid. Daarom is een brede aanpak nodig, waarin we samenwerken met overheden, zorginstellingen, maatschappelijke organisaties én inwoners. Bewustwording is daarbij belangrijk.

Gezondheidsbeleid vraagt voortdurende inzet. Ongeacht politieke keuzes of financiële veranderingen blijven wij ons inzetten voor een gezonder Zuid-Limburg, nu en in de toekomst. Dit sluit aan bij landelijke afspraken zoals het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA).

Met Trendbreuk hebben we al een duidelijke richting gekozen: een langetermijn aanpak, focus op de jeugd, bewezen methodes en sterke samenwerking. In dit beleid gaan we nog een stap verder: we verbreden onze focus van jeugd naar andere levensfasen en groepen in onze samenleving. Laten we samen bouwen aan een regio waar iedereen de kans krijgt om gezond en gelukkig te leven!

Namens de wethouders volksgezondheid van de zestien Zuid-Limburgse gemeenten,

Alex Schiffelers, gemeente Landgraaf

Chris Piatek, gemeente Eijsden-Margraten

Inleiding

De gezondheid van de Zuid-Limburgers blijft achter bij de rest van Nederland. Er ligt een grote opgave voor de publieke gezondheid.

Met het regionaal gezondheidsbeleid 2025-2030 **Gezondheid nu, voor later!** richten de zestien gemeenten in Zuid-Limburg hun blik nu en in de toekomst op deze opgave. Het is een complexe en veelomvattende opgave waarbij een voortdurende inspanning noodzakelijk is. Ook wordt steeds duidelijker dat beleidsmaatregelen en preventieactiviteiten een bredere inspanning vereisen dan alleen in de publieke gezondheidszorg.

De grenzen van wat onze zorg aankan komen sterker in zicht en de nadruk om te investeren in preventie vanuit een integrale aanpak is onontbeerlijk. Zowel de landelijke en lokale overheid als welzijn en zorg zijn hiermee bezig. Voor een gezonde samenleving zijn we allemaal verantwoordelijk en is extra inzet nodig. Gemeenten kunnen dat niet alleen. Dat kan alleen wanneer we daar een gezamenlijke inspanning voor leveren: gemeenten, rijk, inwoners, zorg- en maatschappelijke organisaties. De resultaten van die gezamenlijke inspanning zijn zichtbaar voor onze inwoners op het gebied van wonen, werken, recreëren en onderwijs.

Het vaststellen van gezondheidsbeleid is een wettelijke verplichting voor gemeenten, bepaald in de Wet publieke gezondheid.

Het gezondheidsbeleid sluit aan bij de andere ontwikkelingen binnen het sociaal domein, de publieke gezondheid en de zorg, zoals de samenwerkingsafspraken in het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en de uitgangspunten van het Regioplan Zuid-Limburg 2023. Deze samenwerkingsafspraken zijn veel breder en raken meer partijen dan de gemeenten alleen.

In zekere zin bevestigen GALA en IZA de goede richting die we in Zuid-Limburg al waren ingeslagen. In de Trendbreukaanpak werken namelijk al veel partijen samen. Het huidige regionaal gezondheidsbeleid was daar de basis voor.

In het verlengde hiervan positioneert dit nieuwe regionaal gezondheidsbeleid zich ook naar de toekomst als een richtinggevend document voor het gemeentelijke gezondheidsbeleid, vanuit een integrale visie op gezondheid.

We kiezen met deze nota voor een periode van zes jaar (tot en met 2030) om het duurzame en meerjarige karakter van het regionaal gezondheidsbeleid te benadrukken. Deze termijn sluit aan bij de vorige nota waarin het streefjaar 2030 genoemd werd om een kwart van de gezondheidsachterstanden in 2030 te hebben ingelopen. Gezondheidsbeleid vraagt immers, zoals we in eerdere versies hebben vastgesteld, een lange adem en meerjarige betrokkenheid; dat mag niet afhankelijk zijn van politieke keuzes of wisselende financieringen. Die kunnen wel effect hebben op de uitvoering van het beleid, maar niet op de doelstelling ervan en het commitment dat we samen uitspreken om de gezondheidsachterstanden in deze regio in te lopen.

Een gelijke kans op gezondheid start bij het jongste (zelfs ongebooren) kind, maar betreft natuurlijk alle leeftijden en doelgroepen. Iedereen wil zo gezond mogelijk opgroeien, mee kunnen doen, ertoe doen en gezond oud worden in een gezonde en veilige leefomgeving. Dat is ook de reden dat we de reikwijdte van dit beleid willen verbreden: naast de jeugd richten we ons ook op andere levensfasen en daarmee gepaard gaande opgaven op het gebied van veerkracht en in de fysieke leefomgeving. Dat is nieuw in dit regionaal gezondheidsbeleid.

Samenvatting

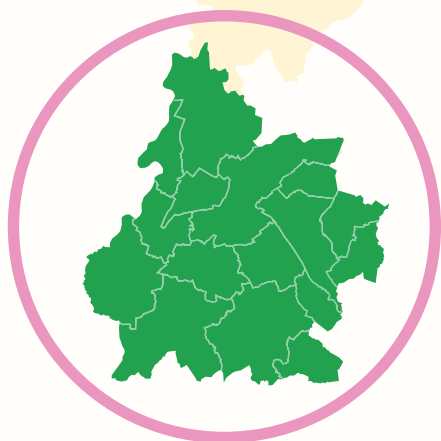
Het jaar 2030 is een cruciaal jaar. We hebben in Zuid-Limburg de ambitie uitgesproken een kwart van de gezondheidsachterstanden ten opzichte van Nederland in 2030 te hebben ingelopen.

Dat is een enorme opgave, we zijn er nog niet. Sterker, uit recente resultaten van de Gezondheidsmonitors van de GGD blijkt dat de achterstanden verder toenemen.

- De gezondheid van de jeugd gaat, ten opzichte van het landelijk gemiddelde, harder achteruit dan verwacht.
- Ook de volwassen inwoners hebben nog steeds de laagste zelf ervaren gezondheid, het vaakst een chronische aandoening, het vaakst een hoge kans op een angststoornis of depressie en de hoogste zorgkosten vergeleken met landelijke gegevens.

Dat betekent niet dat de gezamenlijke inspanningen van de gemeenten en vele organisaties zinloos zijn. Er zijn immers genoeg voorbeelden dat we de afgelopen periode veel hebben bereikt en goede stappen hebben gezet. Maar dit laat wel zien dat gezondheidsachterstand een hardnekkig probleem is in de regio en gezondheidsverbetering nóg meer inspanning en bewustwording vraagt. Niet alleen van organisaties die al betrokken zijn, maar ook van de samenleving als geheel. We willen dan ook nadrukkelijk doorgaan op de ingeslagen weg en de Trendbreukaanpak continueren en uitbreiden.

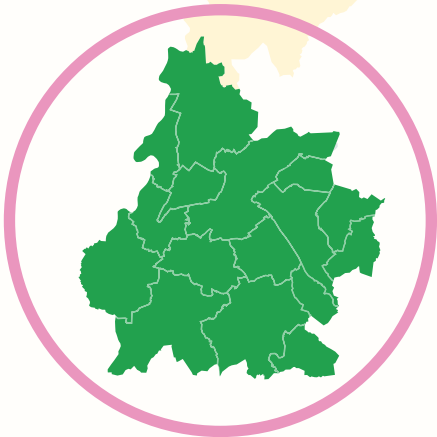
Gelet op de uitdagingen waar de regio voor staat, verbreden we onze focus: we willen niet alleen dat kinderen gezond opgroeien en gelijke kansen krijgen, maar ook dat mensen gezond blijven, zowel fysiek als geestelijk. En dat zij hierin worden gestimuleerd door hun leefomgeving.

Dit resulteert in vier pijlers:

- Gezond Opgroeien
- Gezond Blijven
- Gezonde Geest
- Gezonde Leefomgeving.

We houden onverkort vast aan de ambitie om deze achterstand in 2030 met 25% te verminderen ten opzichte van het nationaal gemiddelde. Gezondheid verbetert niet slechts door het uitvoeren van interventies, maar door breed en integraal in de samenleving gezondheid op de agenda te zetten. Gezondheid hangt samen met alle levensgebieden waarin mensen functioneren, dus werken, wonen, recreëren, ontmoeten, etc. Risico's die onze gezondheid bedreigen ontstaan niet alleen uit een individuele keuze maar bevinden zich ook in de leefomgeving van mensen. Op al deze gebieden is dan ook actie vereist, liefst in samenhang. **Gezondheid nu, voor later!** is dan ook de hartenkreet om onze inspanningen versterkt door te zetten.

Leeswijzer

Gezondheid nu, voor later! is geschreven als richtinggevend document om het regionaal gezondheidsbeleid op hoofdlijnen vorm te geven en geen nota met concrete uitvoeringsplannen. Die uitvoering ligt bij de afzonderlijke programma's en plannen van Trendbreuk, GALA en IZA; daarvoor ligt een verantwoordelijkheid bij de gemeenten. De kunst is de vele uitvoeringsplannen die er zijn met elkaar te verbinden. Daarin ligt de integraliteit.

Hoofdstuk 1 'Nu, voor later' laat de gebeurtenissen in de afgelopen jaren zien en de ontwikkelingen in onze regio die nu spelen. En waarom we met de vier benoemde pijlers verder willen bouwen aan het realiseren van de trendbreuk. Dit hoofdstuk en de uitwerking van de vier pijlers in hoofdstuk 2 hebben eenzelfde opbouw en beschrijven op uniforme wijze achtereenvolgens:

- **Waar staan we nu:** wat laten de cijfers zien en hoe verhoudt Zuid-Limburg zich ten opzichte van Nederland?
- **Waar staan we voor:** wat is onze ambitie, wat willen we in 2030 bereiken?
- **Wat doen we nu voor later:** wat is nodig om de ambitie te behalen?

Hoofdstuk 2 beschrijft hoe we met deze vier pijlers onze hernieuwde ambitie willen vormgeven. Zo bouwt Gezond Opgroeien verder op de Trendbreukaanpak voor vijf levensfasen. Met de pijler Gezond Blijven bevorderen we dat mensen langer gezond blijven. In het huidige aanbod van gemeenten ligt de focus vooral op ouderen.

We gaan ons meer richten op de ouder *wordende* inwoner en op inwoners die we met het bestaande aanbod niet of onvoldoende bereiken. Ook voor deze doelgroepen hanteren we de Trendbreukaanpak.

Dat geldt eveneens voor de pijler Gezonde Geest, waarmee we de mentale veerkracht van mensen versterken. We gaan uit van het bestaande aanbod op dit gebied, sluiten daarop aan en ontwikkelen zo nodig nieuwe initiatieven. Tot slot valt ook *buiten* het domein van zorg en publieke gezondheid grote gezondheidswinst te boeken. Daarom is de pijler Gezonde Leefomgeving belangrijk. Gemeenten hebben stappen gezet richting *Health in All Policies*, maar automatisch gebeurt dat nog niet.

Door gezondheid in de toekomst structureel mee te nemen in andere beleidsdomeinen, ontstaan nieuwe kansen om de gezondheid van inwoners te bevorderen en gezondheidsverschillen te verkleinen. Daarbij streven we naar een gezonde leefomgeving die ontmoeten en bewegen stimuleert, die schoon en sociaal veilig is en die toegankelijk is voor álle inwoners.

In hoofdstuk 3 staan de randvoorwaarden van het regionaal gezondheidsbeleid. Het gaat om de bestuurlijke verantwoordelijkheid voor de uitvoering, financiën, communicatie van deze nota en de monitoring en evaluatie van de uitwerking van het beleid.

In de bijlage staan de begrippenlijst en bronnen die voor deze nota gebruikt zijn.

Trendbreuk is een gezamenlijke ambitie van vele partijen in Zuid-Limburg, waaronder de zestien Zuid-Limburgse gemeenten. De Trendbreukaanpak streeft ernaar de gezondheidsachterstanden in Zuid-Limburg te verminderen, waarbij er in eerste instantie wordt ingezet op de jeugd. De Trendbreukaanpak kenmerkt zich door de inzet van bewezen interventies, het beschikbaar maken van hetzelfde aanbod en de focus op de doorgaande lijn. Hierbij wordt domeinoverstijgend én langjarig samengewerkt, om de trend te breken.

Met Trendbreuk bereiken we steeds meer mensen en gezinnen in een kwetsbare positie. Deze aanpak sluit nauw aan bij de uitgangspunten van actuele ontwikkelingen zoals GALA en IZA en het daarmee samenhangende Regiobeeld en Regioplan.

01

Nu, voor later

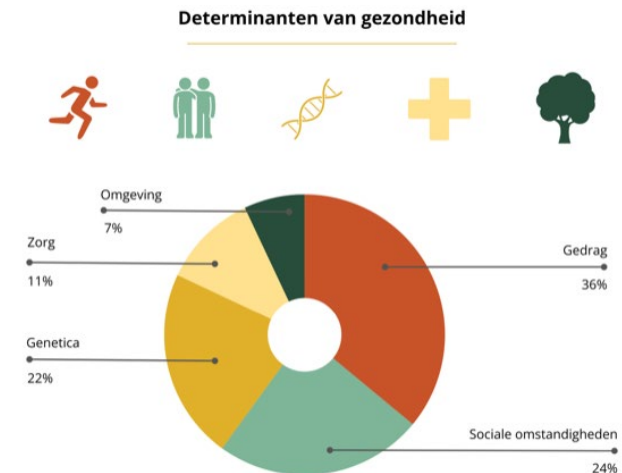

Waar staan we nu

- De gezondheid van de Zuid-Limburgers blijft achter bij het landelijk gemiddelde. Zo ervaart 65% van de inwoners van 18 jaar en ouder de eigen gezondheid als (zeer) goed in deze regio. Dat is minder dan in Nederland (70%). De ervaren gezondheid is gedaald ten opzichte van 2020.
- In Zuid-Limburg houdt 40% van de inwoners zich aan de beweegrichtlijn, tegenover 47% landelijk.
- In Zuid-Limburg heeft 54% overgewicht, landelijk is dat 50%.
- Van de inwoners in Zuid-Limburg heeft 86% matig tot veel regie over het eigen leven, in Nederland is dat 90%.
- In Zuid-Limburg is meer dan een kwart van de inwoners bezorgd over gezondheidsrisico's in de woonomgeving.

Vergeleken met het landelijke gemiddelde betekent de gezondheidsachterstand van de inwoners in Zuid-Limburg dat er nog veel werk aan de winkel is. Onze gezondheid wordt namelijk door veel factoren beïnvloed. Behalve ons eigen gezonde of ongezonde gedrag, onze aanleg en beschikbaarheid van zorg, spelen de sociale en fysieke leefomgeving een belangrijke rol (zie figuur 1). De samenhang en het samenspel van factoren geeft aan hoe ingewikkeld het verbeteren van de publieke gezondheid is.

We zijn ons er inmiddels van bewust dat het qua gezondheid en de kansen op een gezond leven verschil maakt in welke omgeving en in welke omstandigheden iemand opgroeit en leeft. Daarmee is het ook helder dat de gezondheid in een regio niet verbeterd kan worden door maar aan één factor te werken. Voor het versterken van de publieke gezondheid moeten we rekening houden met deze combinatie van factoren die elkaar beïnvloeden en/of versterken. In deze nota streven we naar een samenhangende aanpak. Dat betekent dat we in onze aanpak zoveel mogelijk aandacht voor al deze factoren hebben.

Figuur 1: Determinanten van gezondheid

Bron: Pharos, Leefomgeving en gezondheidsverschillen

Waar staan we voor

Enorme opgave

Vijf jaar geleden legden de Zuid-Limburgse gemeenten het ambitieuze streven vast in het regionaal gezondheidsbeleid 'Zuid springt eruit': de structurele gezondheidsachterstanden ten opzichte van het landelijk gemiddelde binnen tien jaar met een kwart inlopen. We wilden een trendbreuk realiseren die uitmondt in gezonde en kansrijke generaties. Een enorme opgave die een langjarige investering vergt, zo werd destijds al vastgesteld. Anno 2025 blijkt dat de opgave waar de regio Zuid-Limburg voor staat even groot is als bij het vaststellen van de nota 'Zuid springt eruit'. De trendbreuk kan nou eenmaal niet in één beleidsperiode bewerkstelligd worden, dat duurt een generatie. Ook de landelijke overheid stelt vast dat er beduidend meer tijd nodig is om gezondheidsachterstanden in te lopen. In de afgelopen beleidsperiode is een stevige basis gelegd voor de Trendbreukaanpak en hebben we de nadruk gelegd op de allerjongste jeugd. Daar geven we nu een vervolg aan.

Hoopvolle ontwikkelingen

Het optimisme waarmee de gemeenten de trendbreukbeweging in 2018 in gang hebben gezet bleek terecht. Een terugblik op de beleidsperiode 2020-2024 laat een aantal hoopvolle ontwikkelingen zien. Zo kozen de gemeenten in de nota 'Zuid springt eruit' voor een fundamentele nieuwe aanpak gericht op integrale samenwerking met een focus op de jeugd.

Het programmabureau Trendbreuk zette zich in voor een gezonde generatie aan de hand van een gerichte aanpak in vijf levensfasen van vóór de geboorte tot aan jongvolwassenen (van kindertijd tot kindertijd): kansrijke start, peuterspeel-, basisschool-, voortgezet onderwijs, werk en ouderschap (zie figuur 2).

Figuur 2: Trendbreukcyclus

De focus op de jeugd in deze vijf levensfasen binnen de trendbreukbeweging heeft voor de Kansrijke Startfase geresulteerd in een integrale en domeinoverstijgende samenwerking via een regionale coalitie met alle partners die betrokken zijn bij de eerste 1000 dagen van een kind. Deze coalitie is erin geslaagd om met verschillende programma's en projecten steeds meer (kwetsbare) inwoners te bereiken en te ondersteunen. Daarmee is een belangrijk begin gemaakt voor het inlopen van de gezondheidsachterstand in onze regio. Niet alleen figuurlijk, maar ook letterlijk. We zijn immers begonnen bij de allerjongsten.

Met de komst van GALA en IZA en de uitvoering van deze programma's gaf dit een groot voordeel voor de Zuid-Limburgse gemeenten, omdat zij op deze regionale samenwerking konden voortbouwen.

Onze ambitie groeit mee

Met dit nieuwe regionaal gezondheidsbeleid **Gezondheid nu, voor later!** kiezen we voor het uitbreiden van onze ambitie. Dit betekent dat we onverkort vasthouden aan het inlopen van de gezondheidsachterstand van Zuid-Limburg, de Trendbreuk. En in de trendbreukbeweging blijft de primaire focus op de jeugd liggen. Daarnaast verbreden we de komende jaren de aanpak naar andere beleidsterreinen en levensfasen met dit gezondheidsbeleid. Dat moet ook, de kinderen die in de huidige trendbreukaanpak zijn opgegroeid moeten we niet loslaten. Het gezondheidsbeleid moet als het ware met hen meegroeien.

Daarnaast willen we niet alleen dat kinderen gezond opgroeien en gelijke kansen krijgen, maar ook dat onze inwoners gezond blijven, zowel fysiek als geestelijk. En dat zij hierin mede worden gestimuleerd door hun leefomgeving. Zodat we de uitdagingen waar de regio voor staat op alle fronten beter aan kunnen gaan.

De ambities van dit regionaal gezondheidsbeleid zijn:

- *In 2030 hebben we 25% van de gezondheidsachterstand ten opzichte van het Nederlands gemiddelde ingelopen en bestaat er een Trendbreukaanpak voor de eerste levensfasen conform het plan van aanpak Trendbreuk.*
- *We kijken kritisch naar de huidige inzet en analyseren de behaalde resultaten.*
- *We verbreden de aanpak van het gezondheidsbeleid naar het gezond blijven en mentale gezondheid.*
- *We hebben concrete inzet op preventie en gezondheidsbevordering rond gezond blijven.*
- *Health in All Policies is een feit waardoor de aandacht voor fysieke en mentale gezondheid in alle beleidsvelden een plek heeft. Daarmee komt ook een gezonde leefomgeving nadrukkelijk aan bod in beleidsafwegingen.*

Maatschappelijke ontwikkelingen

Ondanks de grote inzet die in de afgelopen beleidsperiode is geleverd, is de gezondheidsachterstand minder ingelopen dan we gehoopt hadden.

De oorzaken daarvan liggen in:

- Brede maatschappelijke ontwikkelingen in de samenleving.
- Op de hierboven beschreven veelheid en samenspel van factoren voor gezondheidsverbetering.
- Het gegeven dat de inzet zich voornamelijk richtte op de jongere jeugd.
- De effecten daarvan pas later zichtbaar worden in de Gezondheidsmonitors.

Sinds de start van de vorige regionale beleidsnota heeft een aantal gebeurtenissen grote impact gehad en nog steeds op onze samenleving. De COVID-19 pandemie, long-COVID, de oorlogen in Oekraïne en het Midden-Oosten en de dreiging die daarvan uitgaat voor de samenleving in West-Europa en Nederland. Ook de klimaatcrisis en energiecrisis leiden tot maatschappelijke onrust. Deze onrust, binnen een steeds complexere maatschappelijke context, kan leiden tot gevoelens van naderend onheil, tot persoonlijke mentale onrust, gevoelens van onzekerheid en toekomstvrees en heeft dus ontegenzegglijk invloed op de gezondheid van inwoners, en vooral op kwetsbare jongeren, ouderen en mensen die minder gezondheids- of taalvaardig zijn.

Landelijke nota gezondheidsbeleid

De huidige vigerende landelijke nota gezondheidsbeleid 2020–2024 ‘Gezondheid breed op de agenda’ schetst de kaders en biedt richting aan het regionaal gezondheidsbeleid in onze regio. Deze nota wordt elke vier jaar opgesteld en legt het gezondheidsbeleid vast op het gebied van de publieke gezondheid in de vorm van landelijke prioriteiten. En geeft daarmee richting aan het lokale – in dit geval: regionale – gezondheidsbeleid van gemeenten. Deze nota is gebaseerd op actuele inzichten, trends en opgaven op het gebied van publieke gezondheid en legt de focus op thema’s zoals gezondheidsongelijkheid, leefstijl gerelateerde aandoeningen, mentale gezondheid en gezonde leefomgeving. Het beleid stuurt op het verbeteren van de samenwerking tussen verschillende partijen en benadrukt het belang van een integrale benadering van gezondheidsbeleid. Het ministerie van VWS biedt in 2025 aan de Tweede Kamer de nieuwe landelijke nota gezondheidsbeleid aan (Kamerstuk, 32 793, nr. 791). Deze borduurt voort op de langetermijnverkenning die het RIVM voorafgaand aan de nota elke vier jaar uitbrengt.

Het rapport 'Kiezen voor een gezonde toekomst – Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2024', waarin de toekomstige ontwikkelingen van de publieke gezondheid in Nederland worden beschreven, benoemt als grootste uitdagingen:

- De vergrijzing richting 2050 met een stijgende levensverwachting.
- Het terugdringen van de sociaaleconomische gezondheidsachterstanden met een domeinoverstijgende inzet op gezondheid.
- Het vergroten van de fysieke en mentale gezondheid van jongeren.
- Het opvangen van de zorgvraag in de eerstelijnszorg die tot 2050 toeneemt.
- Het verbeteren van de gezonde leefomgeving.
- Het realiseren van een gezonde generatie.

Het streven naar het inlopen van de gezondheidsachterstand waar Zuid-Limburg al eerder op inzette, sluit hier naadloos bij aan. En dat geldt ook voor de keuze van de regio om deze lijn door te trekken naar gezond blijven, de mentale gezondheid en een gezonde leefomgeving.

GALA en IZA

In de periode ná de totstandkoming van de landelijke nota gezondheidsbeleid (2020–2024) werd door een groot aantal maatschappelijke partijen GALA en IZA vastgesteld. Beide akkoorden zijn van belang en bieden de kans om de integrale Trendbreukaanpak van de regio te verbreden en te versterken. Het regionaal gezondheidsbeleid staat niet op zichzelf, maar vormt een integraal onderdeel van een breder geheel van akkoorden en afspraken die gericht zijn op het bevorderen van het welzijn en de gezondheid van inwoners van Zuid-Limburg, zoals GALA en IZA.

Een aantal uitvoeringstaken in het regionaal gezondheidsbeleid 2025–2030 is ook vastgelegd in de agenda voor de regionale uitvoering van GALA en IZA.

Zo zet GALA in op het zo lang mogelijk gezond houden van mensen (preventie). Dat gebeurt onder andere door het bevorderen van een gezonde leefstijl, het actief stimuleren van bewegen en sporten en een gezonde leefomgeving waarin mensen elkaar ontmoeten. In IZA werken partijen in welzijn en zorg integraal samen om de zorg toekomstbestendig te maken en de gezondheid en het welzijn van inwoners te verbeteren. Zo werden afspraken gemaakt over onder andere preventie, vroegsignalering, samenwerking in de zorgketen en het versterken van de positie van kwetsbare groepen. Het IZA legt daarbij de nadruk op het versterken van de samenwerking van alle relevante partners, gericht op het toegankelijk en betaalbaar houden van de zorg.

Door de verbinding van het regionaal gezondheidsbeleid met de afspraken op basis van GALA en IZA ontstaat een samenhangende en geïntegreerde aanpak van gezondheid en welzijn op lokaal niveau. Dit biedt kansen voor synergie, efficiëntie en effectiviteit in de uitvoering van gemeentelijk beleid en draagt bij aan het realiseren van gezonde en vitale gemeenschappen.

Regiobeeld en Regioplan Zuid-Limburg 2023

Eind 2023 werd het Regiobeeld Zuid-Limburg 2023 gepubliceerd. Hierin staan de stand van zaken in de regio en de uitdagingen waar onze regio voor staat: het inhalen van de gezondheidsachterstand, de kloof tussen zorgvraag en zorg-aanbod, het hoge zorggebruik, de kansenongelijkheid en de noodzaak van het versterken van een (regionale) integrale domeinoverstijgende aanpak.

Het Regiobeeld is geconcretiseerd in het Regioplan Zuid-Limburg 2023.

Het Regioplan richt zich op het bevorderen van de leefbaarheid, economische vitaliteit en sociale cohesie in de regio. Dit plan omvat diverse thema's die nauw verbonden zijn met gezondheid en welzijn en biedt zodoende logische aan-knopingspunten voor het gemeentelijke gezondheidsbeleid. Zo legt het Regioplan bijvoorbeeld de nadruk op wonen en voorzieningen in een gezonde leefomgeving. Een gezonde leefomgeving omvat goede huisvesting, toegang tot voorzieningen zoals gezondheidszorg, onderwijs, en recreatieve faciliteiten, voldoende groen, een leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten. Verder benadrukt het Regioplan het belang van economie en werkgelegenheid. Een goede economische situatie en voldoende werkgelegenheid dragen bij aan het welzijn van mensen en kunnen gezondheidsproblemen als gevolg van armoede en werkloosheid helpen voorkomen.

01 Nu, voor later

Bezuinigingen publieke gezondheid

In het Regeerakkoord heeft het kabinet nadrukkelijk zijn aandacht voor en het belang van gezondheidsbevordering en preventie uitgesproken. Dat laat onverlet dat er ook een aantal bezuinigingen op publieke gezondheid wordt aangekondigd. In dat spanningsveld zal ook het regionaal gezondheidsbeleid zich moeten bewegen. Dat betekent dat we zoveel mogelijk moeten aansluiten bij bestaande inzet en middelen. En dat de ambities van het regionaal gezondheidsbeleid niet zozeer gerealiseerd moeten worden door nieuwe interventies en projecten, maar door de bestaande inzet te versterken, te verbinden en zo nodig anders in te richten.

Aanvullend zorg- en welzijnsakkoord

Begin 2025 zijn de afspraken over gelijkwaardigheid tussen de VNG, Zorgverzekeraars Nederland en het ministerie van VWS door het bestuurlijk overleg IZA vastgesteld. Daarmee hervat de VNG de inhoudelijke gesprekken met de IZA-partijen. Met het aanvullende zorg- en welzijnsakkoord (AZWA) werken de partijen van IZA, aangevuld met SWN, GGD en Mind gezamenlijk aan een goed, financieel haalbaar en uitvoerbaar akkoord met de ambitie op de verdere transformatie van zorg naar gezondheid.

Wat doen we nu voor later

Belang van regionale samenwerking

De gemeenten in Zuid-Limburg realiseren zich al langere tijd heel goed dat regionale samenwerking een absolute voorwaarde is om de gezondheidsachterstanden in te kunnen lopen. Ook voor uitvoerders van jeugdgezondheidszorg, preventieactiviteiten, kinderopvang, onderwijs, welzijnswerk, zorginstellingen, woningbouwcorporaties en ruimtelijke ordening is regionale samenwerking tussen gemeenten op het gebied van gezondheid essentieel om zich zo effectief mogelijk in te kunnen zetten. Zodoende blijft het uitgangspunt van 'Zuid springt eruit' in deze nota **Gezondheid nu, voor later!** van toepassing: door samen massa te maken en op te schalen, kunnen we regionale doelstellingen effectiever en efficiënter realiseren.

Trendbreuk

De afgelopen jaren laten zien dat de Trendbreukaanpak effectief en efficiënt is en duidelijk zijn vruchten begint af te werpen, ook al is dat nog niet terug te zien in de cijfers van de Gezondheidsmonitors. Op zich is dat niet vreemd, omdat de belangrijkste resultaten worden geboekt in de eerste levensfase en de monitor zich op mensen in andere levensfasen richt. De trendbreukbeweging en de focus op de jeugd worden in de komende beleidsperiode voortgezet, ook omdat de trendbreuk een langjarige investering vergt.

Wel bleek bij de evaluatie van Trendbreuk (2022–2023) dat een verdere doorontwikkeling en uitbreiding van de doelgroep en beleidsvelden noodzakelijk is. Die noodzaak wordt door het Regiobeeld 2023, met een nadruk op de vergrijzing en mentale gezondheid van de bevolking, bevestigd.

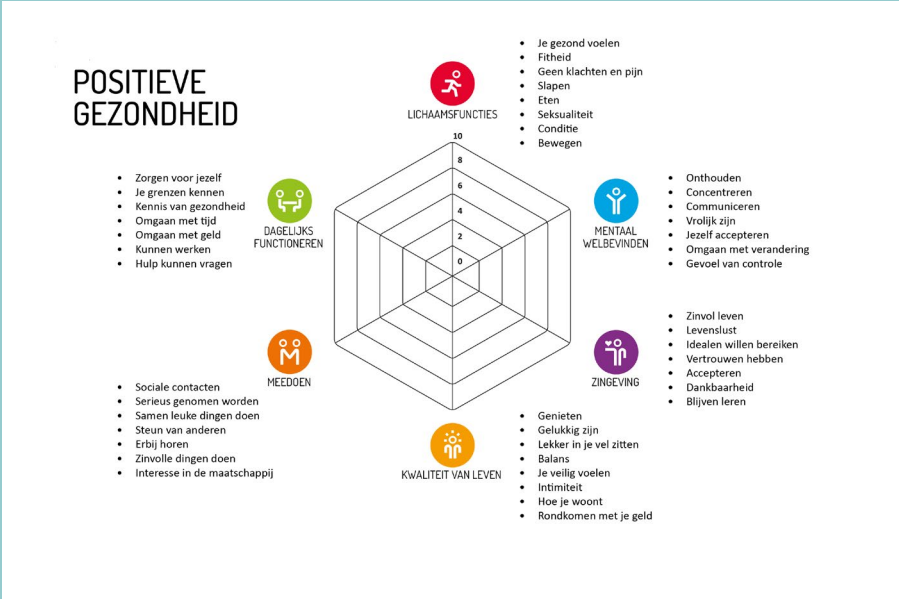
We blijven de uitgangspunten van het vastgestelde beleid en Trendbreuk hanteren:

- **Samen:** alleen samen kunnen we de trend breken.
- **Iedereen is nodig:** overheid, onderwijs, zorgverleners, zorgverzekeraars, maatschappelijke organisaties, kennisinstituten, bedrijfsleven, burgers, etc.
- **Langjarig:** een trend breken vereist een langjarige, regionale aanpak.
- **Bewezen:** we zetten interventies in waarvan bewezen is dat ze effectief zijn. En als we iets nieuws uitproberen, laten we onderzoeken of het werkt.
- **Massa maken:** als een interventie ergens goed loopt, wordt deze uitgerold over de regio.
- **Hetzelfde basisaanbod:** vanuit de gedachte van gelijke kansen: Iedereen in de regio kan gebruikmaken van hetzelfde ondersteuningsaanbod. Het maakt niet uit in welke gemeente je woont.
- **Positieve Gezondheid:** in Zuid-Limburg benaderen we gezondheid integraal, waarbij alle dimensies van Positieve Gezondheid worden meegenomen. We richten ons niet alleen op ziektepreventie, maar ook op het bevorderen van veerkracht, welzijn en eigen regie voor alle inwoners.

Daar voegen we op basis van onze ambities dus aan toe:

- Meer aandacht voor de **doorgaande lijn**: de gezonde basis die gelegd is in de eerste levensfasen doortrekken naar de levensfasen die hier op volgen, zodat een generatie gezond ouder wordt.
- **Health in All Policies:** meer aandacht voor gezondheid is overal, gezondheid meenemen in alle beleidsterreinen. Daarom betrekken we partijen op het gebied van onder meer armoedebestrijding, ruimtelijke ordening, milieu, sport, jeugd, arbeidsmarkt, economie en welzijn. Gezondheid draagt ook bij aan het behalen van andere doelen in de samenleving, zoals brede welvaart, terugdringen zorgkosten, versterken economie, etc. (*Health for All Policies*).

Positieve Gezondheid ziet gezondheid niet alleen als de afwezigheid van ziekte, maar als het vermogen om met fysieke, emotionele en sociale uitdagingen om te gaan en zelf de regie te voeren. Deze benadering sluit goed aan bij het regionaal gezondheidsbeleid. Gemeenten kunnen bijdragen aan de fysieke gezondheid door gezondheidsbevordering en preventie. Tegelijkertijd wordt mentale veerkracht en welzijn gestimuleerd door laagdrempelige psychosociale ondersteuning en het bevorderen van sociale verbondenheid in de gemeenschap.

Bron: Institute for Positive Health

Betrokkenheid van inwoners

Positieve Gezondheid biedt een waardevol kader voor het betrekken van burgers bij het vormgeven van het gezondheidsbeleid. Door in te spelen op de behoeften, wensen en mogelijkheden van mensen, kunnen gemeenten meer maatwerk leveren en effectievere interventies ontwikkelen die aansluiten bij de diversiteit van de lokale bevolking.

Bij de verschillende deelplannen roepen we gemeenten op om inwoners op passende wijze te betrekken bij beleidsontwikkeling. Dat doen we door zoveel mogelijk gebruik te maken van de bestaande sociale infrastructuur. We versterken daarmee de **betrokkenheid van inwoners** in de verschillende programma's op een passende wijze zodat de uitvoering van dit beleid slaagt (zie ook hoofdstuk 3).

Figuur 3: Verhouding tussen Gezondheid nu, voor later!, Trendbreuk, GALA, IZA, burgerbetrokkenheid

02

Onze pijlers voor gezondheids- beleid

Gezond Opgroeien

Gezond Blijven

Gezonde Geest

Gezonde Leefomgeving

Gezond Opgroeien

Gezond Blijven

Gezonde Geest

Gezonde Leefomgeving

2.1 Gezond Opgroeien

Waar staan we nu

- In het algemeen blijkt uit de Gezondheidsmonitor Jeugd 2023 dat de gezondheid van jongeren in Zuid-Limburg kwetsbaar blijft op alle fronten. Jongeren tussen de 13 en 17 jaar in Zuid-Limburg zijn minder positief over hun gezondheid dan tien jaar geleden.
- Het aantal kinderen met overgewicht blijft toenemen, ook in Zuid-Limburg. Hier wonen ongeveer 28.000 kinderen met overgewicht en obesitas.
- Kinderen in Zuid-Limburg bewegen te weinig. Buiten spelen wordt vaak belemmerd door het gebrek aan sociale veiligheid en het gebrek aan speelplekken. Binnen zitten, vaak achter beeldschermen, leidt tot fysieke en mentale klachten.
- Zuid-Limburgse jongeren drinken vaker alcohol en roken vaker dan jongeren in de rest van Nederland. Ze zijn ook veel meer gaan vaperen, nog meer dan het landelijk gemiddelde. En vijftien procent van de jongeren in Limburg loopt risico op problematisch gebruik van sociale media.
- In Nederland is ongeveer 12% van de beroepsbevolking laaggeletterd. In Zuid-Limburg is dit ongeveer 11%, waarbij er grote uitschieters zijn in een aantal gemeenten. Het aantal laaggeletterden neemt landelijk toe. Het tekort aan basis(taal)vaardigheden vormt een barrière om later zelfstandig en succesvol mee te doen in onze maatschappij, online én offline.

Uit de verschillende Gezondheidsmonitors blijkt dat de gezondheid van de Zuid-Limburgse jeugd niet verbetert, maar verslechtert. Dat is overigens ook een landelijke trend, echter de verslechtering is procentueel groter in Zuid-Limburg omdat hier al sprake is van een kwetsbare situatie. Dat maakt de noodzaak om te blijven investeren in de jeugd duidelijk. Het is evident dat elke gezondheidswinst bij de jongste inwoners van Zuid-Limburg uiteindelijk tot gezondheidsverbetering in het latere leven resulteert. En daarmee bijdraagt aan een betere publieke gezondheid en een beter arbeidsvermogen. Gezonde inwoners blijven langer in contact met anderen en doen mee in de samenleving.

Zowel voor de levensfase **Kansrijke Start** als de vier overige levensfasen werd in de nota 'Zuid springt eruit' een aantal concrete actiepunten geformuleerd. Variërend van het borgen en breder uitrollen van succesvolle interventies tot het uitbreiden van onder andere gezonde kinderopvangcentra en gezonde (basis)scholen. Een essentieel actiepunt in de fase Kansrijke Start was het slaan van een brug tussen het medisch en sociaal domein: beide domeinen hielden zich immers bezig met dezelfde (kwetsbare) doelgroep en kenden dezelfde zorgen. Toch was van een structurele samenwerking nog geen sprake.

Inmiddels is dankzij grote inspanningen de basis gelegd voor een integrale en domeinoverstijgende samenwerking tussen gemeenten, GGD en vele andere partners, zoals verloskundigen, kinderartsen en kraamzorg. Hetgeen concreet vorm heeft gekregen in de regionale coalitie Kansrijke Start. Dit beschouwen alle betrokken partijen als grote winst. Door vervolgens een basisstructuur Kansrijke Start te realiseren in alle Zuid-Limburgse gemeenten is het mogelijk geworden meteen de juiste hulp in te schakelen bij specifieke vragen waar de professional op dat moment zelf geen antwoord heeft; bijvoorbeeld een zwangere vrouw met geldproblemen kan meteen verwezen worden naar de hulpverlener die haar hierin kan ondersteunen. Dit draagt bij aan vroegtijdig ingrijpen en vergroot de kansen op de zo gewenste kansrijke start.

Deze regionale coalitie slaagde er zo in om steeds meer (kwetsbare) inwoners te bereiken en te ondersteunen met programma's en projecten: in de Trendbreuk voortgangsrapportages wordt hier nauwgezet verslag van gedaan.

Waar staan we voor

Bij het werken aan een gezonde generatie zijn veel partijen betrokken die vanuit hun eigen verantwoordelijkheid bijdragen. In de praktijk blijkt dat (regionale) samenwerking niet vanzelf gaat. Daarvoor is een gezamenlijke doelstelling, commitment, afstemming van taken, over de eigen organisatiegrenzen durven stappen, inzet van mensen en middelen et cetera nodig. In het bovenstaande kader wordt een dergelijke basisstructuur voor integrale en domeinoverstijgende samenwerking beschreven.

Het is gelukt om met deze partijen te komen tot een netwerksamenwerking en eenzelfde, gemeenschappelijke taal die alle betrokkenen uitdragen.

Uitgangspunt van deze samenwerking en gemeenschappelijke taal vormt de vraag wat voor elk kind van belang is om gezond en veilig op te kunnen groeien.

Het antwoord op die vraag is vertaald in drie basiselementen voor heel Zuid-Limburg:

- Gezonde voeding
- Gezond bewegen
- Mentaal welbevinden.

Die drie elementen vormen de basis voor de afzonderlijke partijen en kunnen bijdragen aan een doorgaande lijn in alle levensfasen.

Bijvoorbeeld als in centra voor kinderopvang alleen nog water wordt geschonken, kunnen partijen er samen naar streven om dat vervolgens ook in het basis-, middelbaar- en vervolgonderwijs te doen. Dan wordt water drinken de norm. Zo dragen we eraan bij dat kinderen een gezonde keuze normaal vinden en deze later zelf ook blijven maken.

Deze ervaring en positieve werkzame principes nemen we mee in de verdere aanpak die past bij een netwerksamenwerking rond volgende levensfasen.

Samen maken gemeenten, Provincie, Rijk, GGD en andere maatschappelijke partners langjarig werk van de trendbreuk. Daarbij leggen we de focus op de jeugd. In 2030 hebben we 25% van de achterstand ten opzichte van het Nederlandse gemiddelde ingelopen. Dat doen we door goede projecten en interventies uit te rollen en te verduurzamen in heel Zuid-Limburg. Daarbij haken we aan bij landelijke programma's en ontwikkelingen. Ook werken wij samen met andere beleidsterreinen. Dit doen we door de bestaande Trendbreukinzet te continueren, kritisch te kijken naar de huidige inzet en deze te analyseren en verder uit te breiden naar de volgende levensfasen conform het plan van aanpak Trendbreuk.

2.1 Gezond Opgroeien

Handhavingsplan middelengebruik

Gemeenten zijn verplicht in het kader van de Alcoolwet (artikel 43a) een preventie- en handhavingsplan op te stellen. De Alcoolwet heeft als doel om schadelijke gevolgen van alcoholgebruik tegen te gaan en alcohol gerelateerde overlast terug te dringen. Deze wet valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en is daarmee primair een gezondheidswet, maar heeft nadrukkelijk raakvlakken met handhaving en veiligheid (overlast openbare ruimte). De regionale werkgroep Jeugd en Middelen heeft op Zuid-Limburgs niveau de nota Preventie en Handhaving Jeugd & Middelen 2025–2028 opgesteld.

De ambities van deze nota zijn het middelengebruik bij jongeren onder de 18 jaar zo lang mogelijk voorkómen en het overmatig gebruik bij jongeren beperken. Vanuit **Gezondheid nu, voor later!** onderschrijven we deze nota om het alcohol- en middelengebruik te verlagen.

Wat doen we nu voor later

We gaan door op de ingeslagen weg, waarbij we blijven inzetten op bewezen, effectieve interventies, het bundelen van (financiële) middelen en een langjarige domeinoverstijgende samenwerking, zoals beschreven in het Werkplan Trendbreuk 2024–2026:

- We blijven de netwerkstructuur uitbreiden met partijen zoals scholen, bibliotheken, woningcorporaties, welzijnswerk en werkgevers.
- We kijken kritisch naar de bestaande interventies, analyseren de effectiviteit daarvan en kijken ook waar interventies beëindigd kunnen worden of waar organisaties die zelf kunnen uitvoeren. En we ontwikkelen nieuwe initiatieven gericht op onder andere taalvaardigheid, basis- en gezondheidsvaardigheden en bestaanszekerheid.
- Een belangrijke rol is daarbij in alle levensfasen weggelegd voor de regionale en lokale JOGG-regisseurs. JOGG (Gezonde Jeugd Gezonde Toekomst) ondersteunt regionale en lokale projecten om de gezondheidsachterstand te verkleinen. De JOGG-regisseurs in Zuid-Limburg verbinden initiatieven voor meer Gezonde Scholen, een rookvrije start en rookvrije omgeving voor kinderen en het gezonder maken van de omgeving waarin gesport wordt en waar kinderen veilig buiten kunnen spelen. Daarbij werken JOGG-regisseurs intensief samen met gemeenten, vooral op het gebied van sport en bewegen.
- Ook is een veilige online omgeving voor kinderen steeds belangrijker, met een gezond gebruik van sociale media.

- We besteden de komende jaren meer aandacht aan de doorgaande lijn. We trekken de gezonde basis die in de eerste levensfasen is gelegd door naar de levensfasen die hierop volgen.
- We leggen meer nadruk op eigenaarschap van betrokken partijen. Binnen Trendbreuk gaat het om het nemen van verantwoordelijkheid, het nakomen van afspraken en het leveren van een structurele bijdrage aan de trendbreuk. We gaan dit faciliteren, zodat professionals en organisaties zich daadwerkelijk eigenaar voelen. Ook inwoners worden meer betrokken bij de Trendbreuk-aanpak.
- Tenslotte is het noodzakelijk voor de algemene gezondheid in Zuid-Limburg om in de komende beleidsperiode extra aandacht te schenken aan het verhogen van de vaccinatiegraad.

Bescherming tegen infectieziekten

Een hoge vaccinatiegraad (95%) is belangrijk om mensen tegen ernstige ziekten te beschermen en uitbraken van ziekten te voorkomen.

In Nederland en ook in Zuid-Limburg is sprake van een zorgwekkende daling van de vaccinatiegraad. Alle gemeenten zijn inmiddels onder de kritische grens gekomen. Zo wordt minder gevaccineerd tegen Bof, Mazelen en Rodehond (BMR). In 2020 was 91% van de 9-jarige kinderen nog gevaccineerd tegen BMR, in 2023 was dit nog maar 81%. Deze vaccinatiegraad zit ver onder het cruciale punt van 95% en is in veel gemeenten nog dalend. Dit is verontrustend en een gevaar voor iedereen. Infectieziekten zoals mazelen kunnen zich hierdoor verspreiden, met mogelijk (ernstige) ziekte, complicaties en sterfte tot gevolg.

Het RIVM houdt deze cijfers bij en probeert deze daling te verklaren. Academische Werkplaats Publieke Gezondheid (AWPG) Mosa en GGD hebben onderzoek uitgevoerd naar redenen van wel of niet vaccineren en om begrip te krijgen over wat werkt om de vaccinatiebereidheid te verhogen. Beweegredenen van ouders om hun kinderen niet of minder te laten vaccineren zijn onder andere twijfels over de noodzaak en effectiviteit ervan, het vertrouwen in vaccinaties, minder vertrouwen in de overheid of geloofsovertuiging.

Het Rijksvaccinatieprogramma speelt een belangrijke rol in gezond opgroeien, omdat dit kinderen en jongeren bescherming biedt tegen ernstige infectieziekten.

Deelname aan het Rijksvaccinatieprogramma is gratis in Nederland tot 18 jaar en via JGZ beschikbaar voor iedereen. Deze basistaak van de GGD is belangrijk voor onze publieke gezondheid en zorgt er mede voor dat kinderen gezond kunnen opgroeien. Vaccineren voor 18+ loopt via campagnes door de landelijke overheid of is een individuele verantwoordelijkheid, bijvoorbeeld bij reizigersvaccinaties.

Gezond Opgroeien

Gezond Blijven

Gezonde Geest

Gezonde Leefomgeving

2.2 Gezond Blijven

Waar staan we nu

- Zuid-Limburg is een sterk vergrijsde regio, met relatief veel 65-plussers en 80-plussers.
- De regio kenmerkt zich verder door relatief veel inwoners in een lage sociaaleconomische positie en heeft grote gezondheidsachterstanden. Ook bestaan er grote verschillen tussen gemeenten en wijken.
- De gezondheid van volwassenen en ouderen is relatief minder goed en laat een dalende trend zien. 64% ervaart de eigen gezondheid als goed, tegenover 70% landelijk. De levensverwachting ligt in Zuid-Limburg lager dan in Nederland. Steeds minder mensen bewegen voldoende en het overgewicht neemt verder toe (54%). In Zuid-Limburg is 40% van de volwassenen en ouderen kwetsbaar. Inwoners ervaren minder regie over het leven en ervaren meer eenzaamheid.
- In Zuid-Limburg wonen veel mensen met chronische aandoeningen en met een minder goede mentale gezondheid. Er wordt meer zorg gebruikt dan in de rest van Nederland met hogere zorgkosten tot gevolg.
- Binnen de sector zorg en welzijn is steeds minder personeel te vinden. Ook neemt het aantal mantelzorgers af dat klaar staat voor 85-plussers. Terwijl in de toekomst ouderen steeds langer zelfstandig thuis wonen en daar meer zorg en ondersteuning nodig hebben.

Het aanleren van gezondheidsvaardigheden en een gezonde leefstijl op jonge leeftijd zijn een goede basis, maar het vasthouden van die gezonde leefstijl in elke volgende levensfase is zeker zo belangrijk. Veerkrachtige volwassenen en ouderen dragen bij aan een gezonde samenleving. Ze blijven fit en blijven participeren in de samenleving en zijn in staat om met tegenslag om te gaan. Daarmee realiseren ze een gezond leven voor zichzelf, waarbij zingeving en meedoen centraal staan en waarbij hun beroep op zorg en ondersteuning zo lang mogelijk wordt uitgesteld.

2.2 Gezond Blijven

Dit heeft effect op de algehele gezondheid, het welzijn en welbevinden van mensen en de zorgvraag en de zorgkosten in deze regio.

De aandacht voor Gezond Blijven is zowel een individuele verantwoordelijkheid als een collectieve verantwoordelijkheid van gemeenten en partijen zoals welzijnsorganisaties, werkgevers en zorgpartners. Gemeenten vullen deze taken verschillend in, ook omdat de situatie per gemeente verschilt. Vaak spelen door gemeenten gesubsidieerde en aangestuurde welzijnsorganisaties, sportorganisaties en (buurt)verenigingen hierin een belangrijke rol. Onder andere door een aanbod van activiteiten en interventies op thema's als eenzaamheid, ondersteuning van mantelzorgers en samen gezond bewegen.

Ook gaat het bij de uitvoering van deze taken om het toegankelijk maken van voorzieningen in de openbare ruimte voor mensen met een al dan niet leeftijds-gerelateerde beperking. Daarnaast zijn er in deze regio initiatieven die zich met name richten op het versterken van de positie van ouderen en het ontwikkelen van steunstructuren om ouderen langer zelfstandig te kunnen laten wonen.

Preventie is in het streven naar Gezond Blijven van wezenlijk belang. Als mensen er niet in slagen om er zelf of met behulp van hun netwerk uit te komen, wordt een beroep gedaan op Wmo-voorzieningen of zorgvoorzieningen. Om te bevorderen dat de druk op gemeenschappelijke voorzieningen afneemt, is het belangrijk mensen te stimuleren en in staat te stellen om (tijdig) keuzes te maken die hun gezondheid ten goede komen.

Dat gaat niet alleen om fysiek gezond blijven, maar ook mentaal en sociaal, zodat mensen optimaal kunnen blijven functioneren (Positieve Gezondheid).

De noodzaak om gezond te blijven en ook op hogere leeftijd gezond te leven, is dus niet alleen in het belang van mensen zelf. Onze samenleving vergrijst: in vergelijking met de rest van Nederland is in Zuid-Limburg sprake van een dubbele vergrijzing (meer 80-plussers binnen de groep 65-plussers), een meer dan gemiddelde ontgroening, waardoor er gemiddeld minder (potentiële) mantelzorgers zijn.

In de praktijk leidt de toenemende vergrijzing tot een groeiend aantal ouderen met één of meerdere chronische aandoeningen, variërend van artrose tot diabetes. Bovendien neemt de kans op valincidenten toe: één op de drie ouderen boven de 65 jaar komt jaarlijks minimaal een keer ten val, vaak met grote gevolgen voor hun vitaliteit en kwaliteit van leven. Ook sociale problemen, zoals eenzaamheid en mentale problemen, nemen toe.

Tegelijkertijd streeft de landelijke overheid naar een samenleving waarin mensen zo lang mogelijk zelfstandig thuis kunnen blijven wonen. Veel mensen willen dat ook, zij willen zelf de regie kunnen houden over hun leven. Een goede gezondheid hebben en behouden is hiervoor essentieel. Het behouden van eigen regie vergt dat er rekening wordt gehouden met de diversiteit van onze inwoners. Aandacht is nodig voor mensen die laaggeletterd zijn, mensen met een migratie-achtergrond en mensen in een lage sociaaleconomische positie en het groeiend aantal alleenstaanden met een beperkt sociaal netwerk.

Uit landelijk onderzoek blijkt dat deze doelgroepen vaak de weg in het aanbod van zorg en ondersteuning niet of moeilijk kunnen vinden en dus veel minder bereikt worden. Bovendien sluit het bestaande aanbod lang niet altijd aan bij de behoeften en gezondheidsvaardigheden van deze doelgroepen. Bij mensen in een kwetsbare situatie is vaak sprake van een opeenstapeling van problemen en raakt een nieuw probleem deze groep extra hard. Juist hier kan grote gezondheidswinst geboekt worden. Het is belangrijk dat gemeenten hier oog voor hebben en gezondheid verbinden met de andere beleidsterreinen die daar actief mee zijn.

Alle reden dus om de focus van het regionaal gezondheidsbeleid te verbreden naar Gezond Blijven. Het Regiobeeld 2023 onderstreept dat.

Waar staan we voor

Het is onze ambitie dat volwassenen zo gezond mogelijk blijven leven, zodat hun kansen om gezond ouder te worden toenemen. Verder willen we de groeiende groep ouderen zo lang mogelijk gezond en vitaal houden. Dat betekent dat we moeten blijven inzetten op preventie op het gebied van fysieke, psychische, cognitieve en sociale vitaliteit. Daarmee vergroten we de eigen regie en zelfredzaamheid van mensen en kunnen we eenzaamheid en verminderde mobiliteit voorkomen of uitstellen. Gezondheidsbeleid richt zich op preventie en gezondheidsbevordering. Dat is het meest effectief wanneer hier vroeg mee gestart wordt, zodat de gezondheidsbevorderende aspecten al onderdeel van het leefpatroon van mensen zijn voordat ouderdomsklachten ontstaan.

Onze twee ambities op het gebied van vitaal ouder worden, zijn:

- *Omgeving waarin mensen samen gezond blijven*

We creëren een woon- en leefomgeving die uitdagend, passend en veilig is; een omgeving waar mensen naar elkaar omkijken en elkaar helpen en die uitnodigt om slimme oplossingen toe te passen. Zo worden ouderen veel meer dan nu in staat gesteld om zelf de regie te houden en langer thuis te blijven wonen, ook als ze in een meer kwetsbare positie komen. Deze ambitie heeft een duidelijke relatie met de pijler Gezonde Leefomgeving in deze nota.

De eisen die de gezondheid van ouderen aan de leefomgeving stelt, worden nadrukkelijk betrokken bij alle aspecten van de woon- en leefomgeving en de aanpassingen daarin. Dit vereist opnieuw een duidelijke verbinding met andere beleidsvelden (*Health in All Policies*).

- *Veerkrachtigere volwassenen en ouderen*

De ambitie is dat volwassenen en ouderen in de toekomst zelfregie bezitten met voldoende veerkracht om tegenslag aan te kunnen en zelfstandig te kunnen functioneren. Al dan niet met hulpmiddelen en een voldoende sociale basis via hun naasten en voorzieningen in hun omgeving, zodat zij in staat zijn voor zichzelf te (blijven) zorgen. We zien ouderen die bewuster bezig zijn met hun leefstijl, hun welzijn en hun woonomgeving. Waar ondersteuning of zorg nodig is, organiseren we dat op een efficiënte en passende wijze in de leefomgeving van de oudere. Voor het lokaal en regionaal gezondheidsbeleid betekent dit dat er aandacht moet zijn voor het Gezond Blijven.

Volwassenen blijven gezond leven, zodat hun kansen om gezond ouder te worden, toenemen. De groeiende groep ouderen blijft gezond en vitaal. Dat betekent dat we gaan en blijven inzetten op preventie in het volwassen leven van inwoners op het gebied van fysieke, psychische, cognitieve en sociale vitaliteit. Daarmee vergroten we de eigen regie en zelfredzaamheid van mensen in latere levensfasen en kunnen we eenzaamheid en verminderde mobiliteit voorkomen of uitstellen.

Wat doen we nu voor later

Met preventie en gezondheidsbevordering voor volwassenen en ouderen begeven gemeenten zich niet op een nieuw terrein, er gebeurt namelijk al heel veel. De opgave is hoe het bestaande aanbod breder en efficiënter kan worden ingezet. Zo ligt de focus momenteel op de doelgroep ouderen (waar de eerste vraag om ondersteuning en zorg ontstaat), terwijl we ons in het nieuwe regionaal gezondheidsbeleid meer gaan richten op de ouder *wordende* inwoner en op de doelgroepen die we met het bestaande aanbod niet goed kunnen bereiken. We schuiven 'naar voren' in leeftijdscategorie om een toenemende vraag op de zorg- en ondersteuningsvoorzieningen op latere leeftijd tegen te gaan.

Tegelijkertijd blijven we ons inzetten voor ouderen met een ondersteunings- en zorgvraag (80-plussers). Ook in deze leeftijdscategorieën en voor de moeilijk bereikbare doelgroepen zetten we de werkwijze van de Trendbreukaanpak in: door partijen met elkaar te verbinden en door meer samenwerking, maken we massa en kunnen we al lopende, bewezen interventies breder en effectiever inzetten en uitrollen. Zo ontstaat een gedeelde en gedragen aanpak met alle relevante partijen. Dit gebeurt lokaal en regionaal.

We zetten in op:

- Het stimuleren van bewegen en gezond eten, omdat dit helpt lichamelijke klachten en chronische ziekten te voorkomen of te verminderen. Het is belangrijk om op een laagdrempelige manier de voordelen van gezond leven te benoemen en mensen hier al vroeg bewust van te maken. Zodat mensen langer actief en vitaal blijven en langer deelnemen en bijdragen aan het maatschappelijk leven. We maken gebruik van publiekscampagnes zoals 'Praat vandaag over morgen' die inzet op fit blijven (beweging, voeding, bezig blijven en brein).
- Het stimuleren van deelname aan sociale activiteiten in een omgeving die mensen uitnodigt meer te bewegen. Zo kan ook participatie worden bevorderd en eenzaamheid tegengegaan.
- Het bevorderen van de onderlinge contacten van organisaties om moeilijk bereikbare doelgroepen beter te kunnen bereiken met passende voorzieningen. Bijvoorbeeld door het bijeenbrengen van migrantenorganisaties, opbouwwerk en gemeentelijke sportprofessionals/combifunctionarissen om mensen met een migratieachtergrond rondom gezond bewegen te bereiken.
- Het betrekken van regionale partijen op het gebied van participatie, mantelzorg, vrijwilligersorganisaties, zorginstellingen, etc. Door verbinding met bijvoorbeeld de huisarts te leggen kan vanuit Positieve Gezondheid de vraag achter de vraag (bijvoorbeeld eenzaamheid) eerder naar boven worden gehaald. En dan kan ook eerder worden ingezet op een andere oplossing in het sociale domein dan een zorgoplossing, denk aan Welzijn op Recept.

2.2 Gezond Blijven

- Betrokkenheid van inwoners op een passende manier is nadrukkelijk een belangrijke succesfactor in deze aanpak. Inwoners actief betrekken bij gezondheidsbevordering, gezonde inrichting van de leefomgeving en beleidszaken die hen direct raken is cruciaal. Ook burgers dragen verantwoordelijkheid en stellen zich niet alleen op als consument van gezondheidsdiensten. Dat is ook een kans want veel inwoners laten zich graag uitnodigen voor vrijwilligerswerk, mantelzorg en deelname aan activiteiten die indirect ook van belang zijn voor het bevorderen van de gezondheid. Hun actieve betrokkenheid biedt een belangrijke pijler voor de inrichting en de uitvoering van de activiteiten in het kader van dit beleid.

In onze regio lopen diverse programma's die aansluiten bij deze thema's. Voorbeelden zijn Welzijn op Recept, Gecombineerde Leefstijl Interventie (zoals Healthy Life), Ketenaanpak Valpreventie en Eén tegen Eenzaamheid. Het streven is om goede lokale en regionale aanpakken verder op te schalen.

Gezond Opgroeien

Gezond Blijven

Gezonde Geest

Gezonde Leefomgeving

2.3 Gezonde Geest

Waar staan we nu

- De mentale gezondheid van inwoners van Zuid-Limburg is slechter dan die van de gemiddelde Nederlander, zo blijkt uit de cijfers. Inwoners hebben een hoger risico op een angststoornis of depressie vergeleken met het Nederlandse gemiddelde.
- Meer Zuid-Limburgse jongeren hebben psychische klachten (31%) en ervaren minder veerkracht (61%) vergeleken met landelijke cijfers (27% en 64%).
- Psychische klachten ontwikkelen zich vaak op jonge leeftijd en zetten zich door op latere leeftijd: 50% voor de leeftijd van 18 jaar, 75% voor de leeftijd van 25 jaar. Veel jongeren ervaren vaak stress (55%) en hebben een hoger risico op mentale problemen (31%), zoals depressieve klachten, angst, eenzaamheid en slaapproblemen. De toenemende prestatiedruk, sociale verwachtingen en ongelijke kansen zijn onder andere factoren die hierin een rol spelen, evenals maatschappelijke ontwikkelingen of gebeurtenissen waar je geen invloed op hebt.
- Cijfers uit de Gezondheidsmonitor Jeugd van 2023 en de Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen van 2022 laten bovendien zien hoe de druk op de mentale gezondheid van jongeren en volwassenen is toegenomen.
- Suicidegedachten: naar verhouding kampen veel jongeren met suïcidale gedachten. Ongeveer 6% van de jongeren in Zuid-Limburg heeft het afgelopen jaar (heel) vaak aan suïcide gedacht. In ons land is zelfdoding de grootste doodsoorzaak onder jongeren tussen de 10 en 20 jaar oud.
- Er zijn lange wachttijden voor GGZ-zorg, er is een tekort aan laagdrempelige ondersteuning en de zorgkosten zijn hoog.

2.3 Gezonde Geest

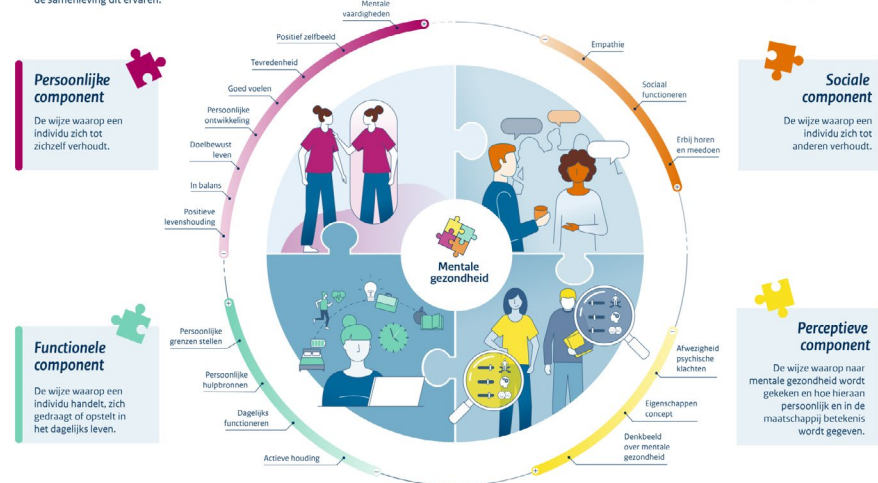
Mentale veerkracht is belangrijk om de uitdagingen van het leven aan te kunnen. Psychosociale problemen nu leiden tot een grotere zorgvraag later. Het op tijd signaleren en vroegtijdig voorkomen van (het verergeren van) klachten is van belang om de zorg betaalbaar en toegankelijk te houden. Dat betekent dat preventie en het actief bevorderen van mentale gezondheid steeds belangrijker wordt. De mentale gezondheid in Zuid-Limburg is slechter dan in de rest van Nederland. Onderzoek laat ook zien dat suïcide in meer gevallen kan worden voorkomen, mits er over een lange periode een breed pakket aan preventieve maatregelen wordt ingezet. Vandaar dat in het regionaal gezondheidsbeleid mentale gezondheid extra aandacht krijgt.

De Trendbreukaanpak kan hieraan bijdragen. Door in te zetten op een mentaal gezonde generatie hebben we invloed op de mentale gezondheid in de volgende levensfasen van deze generatie. Daarnaast moeten we uiteraard ook aandacht hebben voor de mentale gezondheid van de huidige generatie volwassenen en ouderen.

Onze mentale gezondheid hangt af van allerlei persoonlijke en sociale factoren. Deze kunnen een beschermende werking hebben of mensen juist kwetsbaar maken. Vaak is de invloed van deze factoren extra groot tijdens belangrijke fasen en overgangen in iemands levensloop. Bovendien bestaat bij elke nieuwe levensfase de kans dat mentale effecten van eerdere fasen doorwerken in de mentale gezondheid. Om gezond op te kunnen groeien en gezond te blijven, hebben mensen ook mentale veerkracht nodig. Het is belangrijk om de uitdagingen van het leven aan te kunnen.

Wat is mentale gezondheid?

De manier waarop je je verhoudt tot jezelf en tot anderen en hoe je omgaat met de uitdagingen in het dagelijks leven. Tegelijkertijd gaat het ook over hoe jij en anderen in de samenleving dit ervaren.

Figuur 4: Wat is mentale gezondheid?

Bron: Trimbos Instituut

De mentale veerkracht van inwoners is in de afgelopen vijf jaar verder onder druk komen te staan door de toenemende maatschappelijke onrust. Vooral jongeren en kwetsbare inwoners hebben hier langdurig last van. Bovendien is de mentale gezondheid van jongeren al langere tijd een punt van toenemende zorg.

Voor de coronapandemie zagen we al een lichte toename in mentale problemen bij jongeren, vooral bij meisjes. Uit de cijfers blijkt dat jongeren op dit moment meer klachten hebben dan voorheen. Deze problemen kunnen doorwerken in de toekomst: mentale problemen in de adolescentie hangen samen met een grotere kans op mentale problemen op latere leeftijd. Ook is bekend dat psychosociale problemen nu leiden tot een grotere zorgvraag later.

Waar staan we voor

Onze ambities op het vlak van Gezonde Geest zijn:

- Wij willen zo veel mogelijk voorkomen dat mentale problemen bij kinderen, jongeren en volwassen ontstaan en escaleren.
- Wij streven naar een samenleving waarin alle kinderen en jongeren de optimale kansen krijgen om zich mentaal gezond te ontwikkelen.
- Wij willen stimuleren dat elke school een plek is waar jongeren zich veilig voelen, optimaal kunnen leren en zich mentaal gezond kunnen ontwikkelen.
- Wij streven naar het terugdringen van het aantal suïcidepogingen en suïcides in Zuid-Limburg.

Onze ambitie is om van Zuid-Limburg rond 2030 een regio te maken waar mentale gezondheid net zo vanzelfsprekend is als fysieke gezondheid. Inwoners zijn zich bewust van hun mentale welzijn, durven hier open over te praten en weten waar ze terecht kunnen voor ondersteuning. Mentale gezondheid is geïntegreerd in alle aspecten van het leven en wordt actief bevorderd door inwoners, organisaties en overheden.

Wat doen we nu voor later

We willen onze ambities realiseren door in alle levensfasen op de 'juiste plaatsen' op de 'juiste momenten' in te zetten op preventie, gericht op een goede mentale gezondheid. Op die manier willen we in alle levensfasen mentale problemen, waar mogelijk, eerder signaleren, stimuleren dat Zuid-Limburgers zich mentaal goed blijven voelen en normaliseren. Namelijk, dat het hebben van perioden met mentale problemen en het omgaan met mensen met mentale problemen in de leefomgeving bij het leven horen. En dit ook doorgeven aan de volgende generaties. Dit doen we door:

- In te zetten op preventieve maatregelen en het bieden van tijdige en passende ondersteuning. Zo willen we ervoor zorgen dat de inwoners in Zuid-Limburg de zorg krijgen die ze nodig hebben om hun mentale gezondheid te behouden of te herstellen.
- Vroegtijdige signalering, passende ondersteuning en het creëren van veilige en stimulerende omgevingen. Zo willen we ervoor zorgen dat jongeren weerbaar zijn tegen de uitdagingen van deze tijd en hun volledige potentieel kunnen benutten.
- In te zetten op een positief schoolklimaat, mediawijsheid en digitale balans. Zo willen we jongeren toerusten om bewust om te gaan met de druk van school en de digitale wereld.

- Het vergroten van de bewustwording over suïcide en het belang van preventie voor mentale gezondheid hierin. Een ketensamenwerking tussen alle betrokken partijen is hiervoor noodzakelijk. Zo streven we naar een actienetwerk met samenwerking tussen gemeenten en organisaties, waarin suïcidepreventie en bewustwording mentale gezondheid centraal staan.

Hierin staan we niet alleen. De afgelopen jaren hebben maatschappelijke organisaties, lokale overheden en het kabinet al ingezet op mentale gezondheid. Bestaande programma's, zoals Eén tegen Eenzaamheid, het Nationaal Preventieakkoord en het Meerjarenprogramma Depressiepreventie bouwen hierop voort. Ook de Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028 is een belangrijke basis. Bovendien zijn gemeenten vanaf 2025 expliciet verantwoordelijk voor suïcidepreventiebeleid.

Wel is inmiddels duidelijk dat er behoefte is aan een samenhangende aanpak; daar willen we ons als regio voor inzetten en een extra impuls aan geven. De levensloopbenadering binnen Trendbreuk en de uitbreiding naar de volgende levensfasen staan hierbij centraal.

Gezond Opgroeien

Gezond Blijven

Gezonde Geest

Gezonde Leefomgeving

2.4 Gezonde Leefomgeving

Waar staan we nu

- In de regio Zuid-Limburg zijn grote verschillen te zien in de leefbaarheid in gemeenten. Een derde deel van de volwassenen vindt dat er niet voldoende plekken zijn in de buurt die ontmoeting van inwoners stimuleren.
- De luchtkwaliteit in (Zuid-)Limburg is onvoldoende; de gezondheidkundige advieswaarden voor luchtkwaliteit van de Wereldgezondheidsorganisatie worden nergens gehaald in de regio.
- In bijna alle Zuid-Limburgse gemeenten ervaren inwoners meer geluidshinder dan gemiddeld in Nederland. Het gaat dan niet alleen om (ernstige) geluidshinder van weg- en vliegverkeer, maar ook van burens. Ook zijn er grote verschillen in de ervaren veiligheid in de buurt (vooral onveiligheidsgevoelens in grotere steden), mede als gevolg van de inrichting van de omgeving.
- Groen in de buurt is vooral aanwezig buiten de grotere steden en binnen de grote steden onvoldoende aanwezig in de meest kwetsbare buurten. Ruim 40% van de volwassenen in Zuid-Limburg vindt dat er onvoldoende plekken voor verkoeling zijn in de buurt. Daarbij is gebleken dat de armste wijken de warmste wijken zijn. Hier vind je vaak veel versterking en weinig groen. Ook scoort Zuid-Limburg lager op beweegvriendelijke omgeving (57%) in vergelijking met het Nederlands gemiddelde (64%).
- Scholieren uit de meeste Zuid-Limburgse gemeenten gaan minder vaak dan gemiddeld in Nederland lopend of fietsend naar school. Voor een deel heeft dit te maken met de inrichting van de schoolomgeving (denk aan veilige fiets- en voetpaden).

2.4 Gezonde Leefomgeving

De fysieke leefomgeving staat op allerlei manieren onder druk. Willen we voorkomen dat de gevolgen van luchtverontreiniging, vervuild milieu, extremere weersomstandigheden (o.a. meer hittegolven, hittestress en wateroverlast) en effecten van klimaatverandering juist onze meest kwetsbare wijken treffen, is het belangrijk om nu in te grijpen. Want deze negatieve effecten komen boven op de stress en prestatiedruk die veel inwoners al ervaren. Ook zijn rustige plekken in de stad noodzakelijk en is er behoefte aan een groene leefomgeving. Een aantal zaken in dit toekomstbeeld is door gemeenten om te buigen of te beïnvloeden door het creëren van een gezonde leefomgeving. En voor onze regio geldt dit nog veel meer!

Zuid-Limburg heeft namelijk verschillende kwetsbare gebieden waar sociale problemen zich concentreren. In deze gebieden hebben mensen vaak een lage sociaaleconomische positie en een slechtere gezondheid. Ze voelen zich vaker minder veilig en hebben meer last van maatschappelijke onrust. Tegelijkertijd zijn dit ook juist de wijken waar de leefomgeving niet optimaal is: weinig groen, weinig mogelijkheden om de woning te beschermen tegen o.a. hitte en water, dichtbevolkt, veel geluidshinder et cetera. En ook dit heeft weer een negatief effect op de gezondheid. In wijken waar veel inwoners wonen met een hoge sociaaleconomische positie zijn mensen gezonder en worden zij gezonder ouder. Ook de gevolgen van klimaatverandering en milieuverontreiniging zijn ongelijk verdeeld. Rijkere inwoners kunnen zich namelijk beter wapenen tegen bijvoorbeeld wateroverlast en hitte.

Dit maakt het belang van de pijler Gezonde Leefomgeving duidelijk en dat er gedifferentieerd beleid nodig is voor verschillende bevolkingsgroepen en verschillende gebieden.

Op het gebied van de fysieke omgeving is er veel gezondheidswinst te boeken. Op veel manieren kan de leefomgeving de gezondheid van onze inwoners beïnvloeden. In positieve zin nodigt een veilige, groene en gezonde leefomgeving uit tot actief bewegen, biedt mogelijkheden om elkaar te ontmoeten en beïnvloedt deze de toegankelijkheid van voorzieningen. De omgeving kan ook gezondheidsrisico's met zich meebrengen. Mensen kunnen door de omgeving ziek worden. Waar mensen dicht bij elkaar wonen, worden infectieziekten bovendien makkelijker overgedragen. De kwaliteit van de leefomgeving heeft invloed op de temperatuur in woningen en openbare ruimtes en kan leiden tot hittestress en de daaruit voortvloeiende gezondheidsrisico's. Ook bepaalt de omgeving mede hoe veilig of onveilig mensen zich voelen.

Zuid-Limburg is een dicht bevolkt gebied. Door de geografische vorm van de regio en de ligging met veel buitengrenzen komen allerlei factoren bij elkaar, zoals een vliegveld, autowegen en industrie. Kijkend naar de leefomgeving van de inwoners van Zuid-Limburg zien we een toenemende bezorgdheid over risico's in de woonomgeving. Anderzijds is met de komst van de Omgevingswet de aandacht voor de invloed van de leefomgeving duidelijk toegenomen. De Omgevingswet zet een gezonde leefomgeving centraal naast veiligheid en goede omgevingskwaliteit.

Waar staan we voor

De basis voor onze ambitie vormt de definitie in het programma Gezonde Leefomgeving van het ministerie van VWS, die de VNG eveneens hanteert:

“Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die als prettig wordt ervaren, die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op de gezondheid zo laag mogelijk is.”

Wij dragen bij aan een gezonde leefomgeving die:

- Elkaar ontmoeten en samen recreëren stimuleert en sociaal verbindt.
- Meer bewegen stimuleert (wandelen, fietsen en spelen).
- Schoon, sociaal en fysiek veilig is en mensen beschermt.
- Toegankelijk is voor alle gebruikers (denk aan ouderen, kinderen en mensen met een beperking) en een goede toegang geeft tot voorzieningen (scholen, winkels, buurthuis).

Het creëren van een gezonde leefomgeving is dus niet alleen een taak van het sociaal domein, maar ook van de domeinen die zijn gericht op de fysieke inrichting en onderhoud van de leefomgeving. Bovendien vergt de inrichting van de leefomgeving een integrale samenwerking met organisaties buiten de gemeentelijke organisatie zoals woningcorporaties, wegbeheerders, ruimtelijke ordening maar ook welzijnswerk en zorg.

Expertise op het gebied van de gezonde leefomgeving is binnen de GGD beschikbaar maar kan, kijkend naar de bovenstaande uitgangspunten en ambities, beter worden benut. In het regionaal gezondheidsbeleid spreken we nadrukkelijk de ambitie uit om gezondheid vroegtijdig te betrekken bij de integrale benadering van de leefomgeving, zowel fysiek als sociaal.

Onze ambitie is dat in 2030 Health in All Policies is gerealiseerd en een gezonde leefomgeving overal nadrukkelijk op de agenda staat. Zuid-Limburg heeft dan actief ingezet op gezonde leefomgevingen op plekken waar de gezondheidsachterstand het grootst is. Leefomgevingen nodigen uit tot ontmoeten, samen recreëren, stimuleren en verbinden mensen en zijn toegankelijk voor alle inwoners.

Wat doen we nu voor later

De kwaliteit en de inrichting van de leefomgeving hebben invloed op hoe gezond je bent en hoe gezond je je voelt. Inzetten op een gezonde leefomgeving voor iedereen kan onze aanpak om een trendbreuk te realiseren versterken. Daarbij gaat het in de praktijk om het ontwikkelen van initiatieven voor het bevorderen en het beschermen van de gezondheid van mensen.

Om te komen tot een leefomgeving die de gezondheid en het welbevinden van mensen bevordert en beschermt, zetten we in op:

- Gezonde (kind)omgevingen en het positief beïnvloeden van de leefstijl. En we spreken ook onze netwerkpartners hierop aan. Denk hierbij bijvoorbeeld aan gezonde kinderopvang, scholen en kantes, rook- en alcoholvrije omgevingen voor kinderen en de aanleg van veilige fiets- en wandelroutes. Dit heeft een duidelijke relatie met de pijler Gezond Opgroeien waarin gewerkt wordt aan meer Gezonde Scholen, een rookvrije start en omgeving voor meer kinderen en het gezonder maken van de omgeving waarin gesport wordt en waar kinderen veilig buiten kunnen spelen.

- *Health in All Policies* in al ons gemeentelijk beleid. We houden in de uitvoering van onze taken rekening met het feit dat gezondheid niet alleen wordt bepaald door leefstijl, genen of toegang tot zorg, maar ook door de leefomgeving, de woonomgeving en het inkomen. We gaan dus uit van een integrale aanpak oftewel *Health in All Policies*. Dit houdt in dat we de effecten van beleid op gezondheid tot één van de afwegingsgronden van gemeentelijke beleid maken. Dat wil overigens niet zeggen dat de gezondheidseffecten alle beleid bepalen, maar wel dat deze in de afwegingen nadrukkelijk worden meegenomen.
- Integrale samenwerking: dit betekent dat bij beleidsontwikkelingen binnen bijvoorbeeld het fysieke domein ook de expertise vanuit het sociaal domein wordt betrokken. Het kan dan gaan over expertise op het gebied van gezondheidsbevordering en -bescherming, maar ook bijvoorbeeld het betrekken van (de behoeften van) inwoners en het vormgeven van participatieprocessen.
- Om gemeenten in besluitvorming en uitvoering te ondersteunen wordt waar nodig de expertise van externe netwerkpartners zoals de Omgevingsdienst of de GGD optimaal benut. Het gaat dan om advisering en expertise op het gebied van gezondheidsnormen bij kwaliteit van het binnenmilieu van woningen, voldoende groenvoorzieningen in de wijk, ontmoetingsplekken voor bewoners, beweegmogelijkheden dicht bij huis, veilige fietspaden of geluidshinder veroorzaakt door bijvoorbeeld windturbines.

2.4 Gezonde Leefomgeving

- Versterking van Infectieziektebestrijding en Pandemische Paraatheid (VIP). Om klaar te staan voor een nieuwe pandemie moeten alle betrokken organisaties zich op tijd voorbereiden. De afgelopen jaren is met VIP-financiering gewerkt aan het versterken van het infectieziektebestrijdingsteam bij de GGD Zuid-Limburg, verbetering van de monitoring en surveillance, uitbreiden van het wetenschappelijk onderzoek, meer bovenregionale samenwerking en het versneld opleiden van IZB-professionals.
- Bundeling van kennis is daarbij belangrijk. Hiervoor is het ontwikkelen van een Vaccinatie Expertise Centrum (VEC) binnen de regio Zuid-Limburg een mogelijkheid.
- Betrokkenheid van inwoners bij het gezonder maken en houden van hun leefomgeving is nadrukkelijk een belangrijke succesfactor in deze pijler.

03

Randvoorwaarden

3.1 Bestuurlijke eindverantwoordelijkheid

Zuid-Limburg voert sinds 2018 een regionaal gezondheidsbeleid. De bestuurlijke eindverantwoordelijkheid voor het gezondheidsbeleid ligt bij de gemeenteraden.

In de vorige nota werd de bestuurlijke eindverantwoordelijkheid ook neergelegd bij het Algemeen Bestuur van de GGD Zuid-Limburg. Met deze nota werd de reeds in gang gezette Trendbreukaanpak bekrachtigd en was de start van het programmabureau Trendbreuk een feit. Het was een logische keuze om het Algemeen Bestuur van de GGD een besluitvormende rol toe te kennen, aangezien het bovenal ging over de inzet vanuit de gemeenschappelijke regeling GGD Zuid-Limburg. Het programmamanagement Trendbreuk is inmiddels een structureel onderdeel van de GGD-begroting, zodat hier nu geen afzonderlijke besluitvorming over hoeft plaats te vinden.

Het regionaal gezondheidsbeleid heeft betrekking op het gemeentelijk beleid, maar raakt uiteraard aan diverse andere besluitvormings- en adviseringsprocessen. Zo is de Stuurgroep Trendbreuk betrokken, omdat de Trendbreukaanpak de basis vormt voor dit beleid. De Gemeentelijke Regiegroep Gezond Zuid-Limburg is betrokken omdat het ook GALA en IZA raakt. Verder zijn tal van andere externe partners betrokken, omdat de uitgangspunten van het regionaal gezondheidsbeleid van invloed kunnen zijn op de door hen uitgevoerde inzet, al dan niet op basis van een subsidierelatie met een gemeente. De GGD is als gemeenschappelijke regeling eveneens betrokken, zodat ook het Dagelijks bestuur en Algemeen Bestuur van de GGD belangrijke partners zijn in de uitvoering van het gezondheidsbeleid. Het Algemeen Bestuur fungeert daarnaast als bestuurlijke overlegtafel van zestien gemeenten voor de gezamenlijke aanpak zoals weergegeven in dit gezondheidsbeleid.

De besluitvorming over het gemeentelijke gezondheidsbeleid vindt hier niet plaats (die ligt bij de gemeenten), wel nemen deze bestuurlijke overlegtafels besluiten ten aanzien van hun inzet gebaseerd op of volgend uit het regionaal gezondheidsbeleid.

3.2 Financiën

De zestien Zuid-Limburgse gemeenten hebben met het vaststellen van de vorige nota erkend dat het terugdringen van de gezondheidsachterstand van de regio een langjarige investering vergt; dit lukt niet in één beleidsperiode.

Tegelijkertijd hebben we de afgelopen beleidsperiode ervaren dat de Trendbreukaanpak duidelijk zijn vruchten afwerpt. Door massa te maken en meer integraal samen te werken lukt het om steeds meer kwetsbare gezinnen en mensen te bereiken. De werkende principes van de Trendbreukaanpak willen we nu uitbreiden om te bevorderen dat mensen gezond blijven, fysiek, mentaal en sociaal, in een gezonde leefomgeving. Zodoende is het noodzakelijk om de financiële basis voor deze aanpak de komende jaren te continueren. Daarbij leggen we nadrukkelijk de verbinding met bestaande programma's, zoals GALA en IZA, zodat die elkaar onderling versterken.

Gezondheid nu, voor later! is een richtinggevend document voor het gemeentelijke gezondheidsbeleid waarbij de uitvoering via reeds bestaande vastgestelde uitvoeringsplannen gerealiseerd wordt. De financiering daarvan past binnen de bestaande kaders, waarbij middelen vanuit GALA en IZA uiteraard betrokken worden en waar dat kan ook vanuit andere beleidsdomeinen, denk aan ruimtelijke ordening, onderwijs, armoedebestrijding. Deze financiering wordt gebruikt om de bestaande middelen te ondersteunen en ingezette programma's te bestendigen. Het staat echter buiten kijf dat eventuele financiële beperkingen en bezuinigingen op de publieke gezondheid een remmend effect hebben. De complexiteit van een integrale aanpak waarbij gezondheid in alle beleidsterreinen wordt meegenomen, vraagt om sterke regie, lange adem en sturing op efficiënte inzet van middelen.

- **Gezond Opgroeien** wordt grotendeels ingevuld door het Werkplan Trendbreuk 2024-2026 en het programmaplan Trendbreuk. De financiering daarvan is afgedekt binnen de begroting van de GGD (programmabureau en JGZ-onderdelen), via IZA (regionale coördinatie) en de interventies worden gefinancierd binnen de begrotingen van de uitvoerende organisaties zelf. De voortzetting van Trendbreuk als genoemd in dit regionaal gezondheidsbeleid vindt plaats binnen deze kaders.
- **Gezond Blijven** richt zich op de versterking van preventie en gezondheidsbevordering van de volwassen en ouder wordende inwoner. Bestaande aanpakken en interventies als Welzijn op Recept, Gecombineerde Leefstijl Interventie, Ketenaanpak Valpreventie, Eén tegen Eenzaamheid worden momenteel gefinancierd vanuit GALA en IZA en gemeentelijke middelen. Deze middelen staan met de aangekondigde landelijke bezuinigingen ter discussie. Daarnaast kan de ambitie behorende bij Gezond Blijven ook versterkt worden door binnen bestaande inzet in het reguliere welzijnswerk en andere gemeentelijke inzet. En door samen te werken met andere partners als woningcorporaties en informele organisaties, zonder dat hiervoor noodzakelijkerwijs extra investeringen nodig zijn.
- **Gezonde Geest** richt zich vooral op het in kaart brengen en analyseren wat binnen de regio gebeurt aan het versterken van mentale gezondheid. En vervolgens hoe we dit sterker kunnen verbinden met inzet binnen de andere pijlers. Ook hier vindt inzet regionaal en lokaal plaats vanuit GALA mentale gezondheid en mogelijk vanuit IZA met transformatiegelden voor het transformatieplan mentale gezondheid waarbij ook een begroting sociaal domein

zit. Voor de aanpak suïcidepreventie stelt het rijk middelen beschikbaar voor de organisatie en uitvoering. Deze moet kostendekkend worden ingericht waarbij in deze nota wordt uitgesproken dit zoveel mogelijk regionaal vorm te geven, eventueel in de vorm van een actienetwerk suïcidepreventie.

- **Gezonde Leefomgeving** is een van de belangrijkste thema's voor de toekomst op het gebied van gezondheidsbevordering. Desondanks richt de inzet zich vooralsnog op het versterken van de verbinding tussen beleidsvelden en een grotere, vroegtijdige betrokkenheid van gezondheid bij met name de ontwikkelingen in en van de fysieke leefomgeving. Ook hier vindt regionaal en lokaal inzet plaats vanuit onder andere GALA gezonde leefomgeving. Voor Versterking van Infectieziektebestrijding en Pandemische paraatheid (VIP) zijn we afhankelijk van Rijksfinanciering.

Ondanks de enorme opgave op het gebied van gezondheid en het inlopen van achterstanden hebben we geen extra financiële ruimte voor investeringen in publieke gezondheid. Veel van de hierboven genoemde inzet moet uit de reguliere middelen komen. Nadrukkelijk wordt verbinding gezocht met andere financieringsstromen die het Rijk biedt of die in andere domeinen voorhanden zijn. Gedacht wordt aan transformatiegelden IZA, middelen in de ruimtelijke opgave, Regiodealgelden en dergelijke. Ook is er inzet mogelijk vanuit het sociaal domein en de zorg die bijdragen aan de opgave van Zuid-Limburg en de ambities in het regionaal gezondheidsbeleid. Deze organisaties hebben weer een andere financieringsstroom (Wlz, Wmo), veelal ook vanuit een subsidierelatie met de gemeente.

3.3 Burgerbetrokkenheid

‘Met “burgerbetrokkenheid” wordt de actieve deelname van individuen aan publieke besluitvormingsprocessen bedoeld die van invloed zijn op hun persoonlijke en collectieve belangen’ (Movisie). Burgerparticipatie of burgerbetrokkenheid is een manier om burgers te laten participeren aan het beleid van de overheid (in dit geval de gemeente) of organisatie. Het gaat erom dat burgers zeggenschap krijgen over hun leefomgeving of de situatie waarin ze verkeren, waardoor er actief burgerschap en verantwoordelijkheid (sbese)f) ontstaat. Daarmee creëer je tweerichtingsverkeer tussen overheid en burgers waar dat tot voor kort vooral eenrichtingsverkeer was. Burgers voelen zich meer gehoord en er ontstaat een actieve invulling van de representatieve democratie. Steeds meer gemeenten zijn hiermee bezig en ook de gemeentelijke adviesraden sociaal domein stimuleren deze ontwikkeling. Dat betekent nog niet dat dit proces vlekkeloos verloopt of dat burgerbetrokkenheid een duidelijke invulling krijgt. Er zijn nog genoeg valkuilen en hindernissen te overwinnen. Denk bijvoorbeeld aan de verhouding tussen burgerbetrokkenheid en de verantwoordelijkheid van de gemeenteraad. Of de vraag of actieve burgers voldoende representatief zijn voor de bewoners namens wie zij zeggen te spreken. Of de financiering van wijkprojecten die door burgers worden aangedragen. En überhaupt de relatie tot het beleid van de gemeente dat wellicht in de wielen gereden wordt door burgerinitiatieven. Kortom, genoeg vragen, maar het staat buiten kijf dat de Zuid-Limburgse gemeenten de noodzaak van burgerbetrokkenheid zien en daar volop mee experimenteren. In deze nota ondersteunen we deze ontwikkeling van ganser harte vanwege drie hoofdargumenten.

- Ten eerste omdat gezondheid een verantwoordelijkheid is die mensen zelf dragen en waarover mensen ook zo lang en goed mogelijk regie willen houden (ook als er hulp en ondersteuning nodig is). Dat komt voort uit het concept van Positieve Gezondheid, waarbij zingeving, veerkracht en optimaal functioneren centraal staan.
- Ten tweede omdat burgers ideeën hebben over de inrichting van hun sociale en fysieke leefomgeving en daar ook invulling aan willen geven die past bij hun ervaring en beleving van hun buurt of wijk.
- Ten derde omdat gemeenten baat hebben bij de inzet van burgers in hun wijk en daar gebruik van kunnen maken. Het creëert eigenaarschap en zorgt voor ontmoeting, wat de leefbaarheid en gezondheid ten goede komt.

3.4 Communicatie

We kunnen de trend van langjarige gezondheidsachterstanden niet alleen doorbreken, dat moeten we doen met het hele maatschappelijke veld en met inwoners. De afgelopen beleidsperiode hebben we daar grote stappen in gezet, er is een groot betrokken maatschappelijk veld dat gezondheid en het doorbreken van gezondheidsachterstanden inmiddels hoog op de agenda heeft staan. **Gezondheid nu, voor later!** richt zich vooral op de (landelijke en provinciale) overheid, gemeenten, GGD en zorg- en welzijnsorganisaties. Dit is dan ook de doelgroep van de communicatie over deze nota.

Om **Gezondheid nu, voor later!** bekend te maken bij betrokken partijen en inwoners van Zuid-Limburg maken we gebruik van diverse relevante communicatiekanalen. Ook de lokale kanalen van de verschillende gemeenten. Ons doel is de urgentie van de problematiek helder krijgen en draagvlak te genereren voor de ambities van deze nota.

3.5 Monitoring en evaluatie 2025–2030

We sluiten aan bij bestaande landelijke en regionale plannen voor monitoring van de GGD Zuid-Limburg (Gezondheidsmonitor Jeugd, Jongvolwassenen, Volwassenen en Ouderen), het programma Trendbreuk, Regioplan Zuid-Limburg (IZA) en de GALA-uitvoeringsplannen. De monitoring en evaluatie van aanpakken en interventies blijven gehandhaafd. We maken daarbij gebruik van de expertise, netwerken en kennisontwikkeling binnen AWPG Mosa.

De GGD Zuid-Limburg brengt systematisch de gezondheid van inwoners in kaart en deelt de resultaten via de Gezondheidsatlas. Vanuit deze wettelijke taak houdt de GGD Zuid-Limburg gemeenten periodiek op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen en trends, specifiek ook toegespitst op de pijlers die centraal staan in het regionaal gezondheidsbeleid. Aanvullend is inzicht in het proces van belang om na te gaan in hoeverre de doelstellingen uit het regionaal gezondheidsbeleid worden behaald. Waar nodig wordt bijgestuurd.

Voor de nota staat een tussenevaluatie gepland in 2028. Met deze tussenevaluatie kunnen gemeenten goed volgen hoe de beleidsuitgangspunten per onderdeel uitwerking vinden. Deze tussenevaluatie laat de stappen zien die in het proces gezet zijn. Deze informatie wordt aangevuld met gegevens uit de Gezondheidsmonitors. Op basis van deze evaluatiegegevens worden doelen bijgesteld.

Begrippenlijst

Health in All Policies: gezondheid centraal in het beleid van alle domeinen.

Gezondheid wordt beïnvloed door diverse factoren die zich grotendeels buiten het domein van gezondheid en zorg bevinden. Voor het oplossen van actuele gezondheidsvraagstukken, zoals het verminderen van gezondheidsachterstanden of het inrichten van een gezonde leefomgeving, spelen maatschappelijke determinanten van gezondheid een sleutelrol. Het gaat dan bijvoorbeeld om voldoende en stabiel inkomen, passende scholing of een goed geïsoleerd huis. Dit gegeven vraagt om (samenhangend) beleid waarin doelstellingen op het gebied van gezondheid en doelstellingen van andere domeinen elkaar versterken.

Health with All Policies: met als betekenis dat het domein van gezondheid samenwerkt met andere domeinen, elke domein behoudt zijn eigen prioriteiten en hoofddoel.

Health for All Policies: concept dat de wederkerige relatie tussen gezondheidsdomeinen en andere beleidsterreinen aangeeft. De gezondheidssector laat zien hoe gezondheid kan bijdragen aan doelen van andere domeinen

Regionale GALA-plannen:

- **Welzijn op Recept:** het mentale welbevinden bevorderen van mensen met psychosociale problematiek waar geen medische behandeling aangewezen is en een verbinding leggen via de eerstelijns zorg (huisartsen) met bestaande interventies in het sociaal domein door gebruik te maken van een welzijnscoach.
Regionale afstemming over voldoende aanbod van welzijnscoaches, opleiding van de welzijnscoaches en aansluiting bij huisartspraktijken.
- **Gecombineerde Leefstijl Interventie (GLI):** preventie van overgewicht bij volwassenen. Met een GLI (zoals Healthy life) de fysieke en mentale gezondheid alsmede de zelfregie, zelfredzaamheid en participatie bij deelnemers bevorderen waardoor de kwaliteit van leven toeneemt.
- **Ketenaanpak Valpreventie:** is voor thuiswonende ouderen van 65 jaar of ouder die meer risico lopen op vallen.
Er zijn erkende beweeginterventies ingekocht door het sociaal domein die zich richten op het verkleinen van het risico op vallen.
- **Eén tegen Eenzaamheid:** regionale samenwerking via onderlinge kennisdeling. Daarvoor worden inspirerende lokale voorbeelden, ervaringen en beoogde doelgroepen gedeeld. Het delen van ervaring en kennis over wat werkt, draagt bij aan regionale samenhang.

- **Gezonde Leefomgeving:** via regionale kennissessies en workshops een bijdrage leveren om alle inwoners van Zuid-Limburg een gezonde, groene en veilige leefomgeving te bieden. Die omgeving beschermt hen tegen de impact van negatieve milieueffecten op gezondheid en uitnodigt tot gezond gedrag. Gemeenten worden met kennis ondersteund om zo gezondheid een volwaardige plaats te geven in de fysieke leefomgeving.

Vaccinatie Expertise Centrum (VEC): een van de speerpunten binnen Versterking van Infectieziektebestrijding en Pandemische paraatheid (VIP) is het ontwikkelen van een VEC binnen de regio Zuid-Limburg. Een centrum waarin vaccinatie-expertise wordt gebundeld en voorzieningen worden gecreëerd om laagdrempelige en beter toegankelijk inwoners in staat te stellen zich te laten vaccineren.

Bronnen

[Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord \(AZWA\)](#)

[Burgerbetrokkenheid](#)

[De preventieve kracht van sport, bewegen, voeding en cultuur](#)

[Definitie mentale gezondheid, Trimbos 2024](#)

[Factsheet Aanpak mentale gezondheid: Van ons allemaal](#)

[Factsheet mentale gezondheid: gedurende levensloop](#)

[GALA: gezamenlijke inzet op een gezonde generatie, VNG. 6 februari 2023](#)

[GGD Zuid-Limburg. \[www.Gezondheidsatlaszl.nl\]\(http://www.Gezondheidsatlaszl.nl\)](#)

[GGD Zuid-Limburg werkt aan gezond en actief leven. Meerjarenbeleidsplan 2024-2027. Deel A Inhoudelijke toelichting. 14 juli 2023](#)

[Handreiking Gezonde gemeente](#)

[Handreiking voor gemeenten en GGD, werken aan mentale gezondheid in lokaal beleid, Trimbos 2023](#)

[Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028](#)

[Initiatiefwet Integrale Suicidepreventie](#)

[Kamerbrief aanbidding RIVM Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2024](#)

[Kennisbeeld "Health in All Policies": verkenning vanuit internationaal, nationaal en lokaal perspectief](#)

[Landelijke nota gezondheidsbeleid 2020-2024: Gezondheid breed op de agenda](#)

[Nieuwe campagne 'Praat vandaag over morgen'](#)

[Omgevingsdienst Zuid-Limburg](#)

[Omgevingswet](#)

[Omgevingswet, Regels over gezonde leefomgeving in Omgevingswet](#)

[Regiobeeld Zuid-Limburg 2023, 1 juli 2023](#)

[Regioplan Zuid-Limburg 2023, Samen voor een gezond en goed leven in Zuid-Limburg, 11 december 2023](#)

[RIVM: Impactvolle determinanten van gezondheid](#)

[RIVM Factsheet: De invloed van de fysieke leefomgeving op gezond gedrag](#)

[Sociale agenda Provincie Limburg](#)

[Trendbreuk Zuid-Limburg, Werkplan 2024-2026, De trend is gezet](#)

[Visiedocument Gezond Leven 2025 MUMC+](#)

[VNG Samenwerken aan een gezonde leefomgeving](#)

[Voorbeelden initiatieven samenwerking zorg- sport/bewegen](#)

[Voortgangsrapportages Trendbreuk](#)

[Wet publieke gezondheid](#)

[Zuid Springt eruit. Zuid-Limburg zet nieuwe trend in gezondheid. Nota Gezondheidsbeleid Zuid-Limburg 2020-2023](#)

Vragen? communicatie@ggdzl.nl

Raadsvoorstel

Collegeverg. d.d. : 24 juni 2025
Zaaknummer : 202481248
Afdeling opsteller : Maatschappelijke ontwikkeling
Bereikbaar onder : 06 13431369, inge.tuin@brunssum.nl
Portefeuillehouder : Jaimy van Dijk
Raadsvergadering d.d. : 16 september 2025
Uiterlijke datum : Niet van toepassing

Aan de raad,

1. Onderwerp

Regionaal gezondheidsbeleid 2025-2030 "Gezondheid nu, voor later!"

2. Uitgangssituatie (WAAROM?)

a. Aanleiding

Gemeenten hebben de wettelijke plicht om gezondheidsbeleid te ontwikkelen en te voeren. De 16 gemeenten in Zuid-Limburg doen dit al meer dan vijftien jaar gezamenlijk op regionaal niveau. Begin 2024 zijn de gemeenten, samen met de GGD, gestart met het proces om te komen tot het nu voorliggende nieuwe regionaal gezondheidsbeleid voor de periode 2025-2030, getiteld 'Gezondheid nu, voor later!' In het proces zijn de vele ontwikkelingen binnen het gezondheidsbeleid meegenomen en zijn de Gemeentelijke Regiegroep Gezond Zuid-Limburg, de Stuurgroep Trendbreuk en de adviesraden sociaal domein van alle Zuid-Limburgse gemeenten betrokken geweest.

We hebben in Zuid-Limburg de ambitie om 25% van de gezondheidsachterstanden ten opzichte van Nederland in 2030 in te lopen. Dat is een enorme opgave, we zijn er nog niet. Uit recente monitorresultaten van de GGD blijkt dat de achterstanden nog niet zijn afgenomen. Dat betekent niet dat de gezamenlijke inspanningen van de gemeenten en vele organisaties zinloos zijn. Er zijn genoeg voorbeelden dat we de afgelopen periode veel hebben bereikt en goede stappen hebben gezet. Het laat wel zien dat gezondheidsachterstand een hardnekkig probleem is in de regio en gezondheidsverbetering nóg meer inspanning en bewustwording en een langjarige investering vraagt.

In het nieuwe gezondheidsbeleid gaan we dan ook nadrukkelijk door op de ingeslagen weg en continueren we de Trendbreukaanpak. Gelet op de uitdagingen waar de regio voor staat, verbreden we onze focus: we willen niet alleen dat kinderen gezond opgroeien en gelijke kansen krijgen, maar ook dat inwoners gezond blijven, zowel fysiek als geestelijk. En dat zij hierin worden gestimuleerd door hun leefomgeving. Daarmee kent dit herijkte gezondheidsbeleid 4 pijlers:

1. Gezond Opgroeien
2. Gezond Blijven
3. Gezonde Geest
4. Gezonde Leefomgeving

3. Gewenste situatie (WAT?)

a. Wat willen we bereiken?

Door in te stemmen met het definitieve concept Regionaal Gezondheidsbeleid 2025-2030 'Gezondheid nu voor later!' voldoen we aan onze wettelijke verplichting en beschikken we over een richtinggevend document voor het gemeentelijke gezondheidsbeleid vanuit een integrale visie op gezondheid. Hiermee

beogen we als Zuid-Limburgse gemeenten de gezondheidsachterstand ten opzichte van het Nederlands gemiddelde in te lopen. We realiseren een trendbreukaanpak voor de eerste levensfasen conform het plan van aanpak trendbreuk en concrete inzet op preventie en gezondheidsbevordering rond gezond blijven. Ook stimuleren we 'health in all policies' waardoor de aandacht voor fysieke en mentale gezondheid in alle beleidsvelden een plek heeft.

b. Kaders

1. eerdere besluitvorming (BBV nr.)
Regionaal gezondheidsbeleid 2020-2023 "Zuid Springt Eruit!" Djuma 942349
2. traject tot dusverre
 - De nota is opgesteld door de regionale werkgroep gezondheidsbeleid, geformeerd uit ambtenaren van de Zuid-Limburgse gemeenten en medewerkers van de GGD;
 - De Zuid Limburgse adviesraden zijn om advies gevraagd;
 - De adviesraden zijn uitgenodigd voor een informatiebijeenkomst;
 - Het AB GGDZL heeft de nota gezien, besproken en min of meer goedgekeurd, vaststelling is aan de raden. Het zou mooi zijn als alle Zuid-Limburgse gemeenten dit ook – zoals gebruikelijk – zoveel mogelijk tegelijk doen, bijvoorbeeld: het voorstel gaat na de meivakantie naar alle 16 colleges van B&W (via alle AB-leden), daarna kan het voorstel voor of direct na de zomer naar de gemeenteraden.
3. rol/ bevoegdheden college van B en W
Ons college heeft ingestemd met de doorgeleiding van dit raadsvoorstel, waarin uw gemeenteraad wordt gevraagd om in te stemmen met het definitieve concept Regionaal Gezondheidsbeleid 2025-20230 "Gezondheid nu, voor later!" en is (mede) verantwoordelijk voor de uitvoering van het gezondheidsbeleid.
4. algemene beleidskaders (landelijk/ provinciaal/ lokaal)
Wet publieke gezondheid (Wpg)
Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr)
5. past het voorstel in de strategische visie/ relatie met uitvoeringsagenda?
Ja, het beleidsplan sluit aan bij de gemeentelijke visie en ambities Samen voor Brunssum
6. relatie met programmabegroting/ financiële gevolgen
Dit voorstel heeft géén financiële consequenties. De uitvoering wordt gerealiseerd via reeds bestaande vastgestelde uitvoeringsplannen. De financiering daarvan past binnen de bestaande kaders, waarbij de uitgaven vooralsnog worden gedekt uit GALA/IZA tot en met 2026. De opvolging van GALA/IZA ligt momenteel bij Ministerie van VWS. De verwachting is dat er deels wel structurele middelen richting gemeenten komen. Zodra hierover duidelijkheid is kan een keuze gemaakt worden over de voortzetting van de uitvoering van een aantal onderdelen na 2026.
De GGD Zuid-Limburg is een belangrijke uitvoerder van het regionaal gezondheidsbeleid en een belangrijk gedeelte van de uitvoering wordt dan ook gedekt vanuit de begroting van de GR GGD Zuid-Limburg. Het regionaal gezondheidsbeleid is echter ook een gezamenlijke, regionale opgave. Dankzij o.a. Trendbreuk werken we in de regio op dit punt al geruime tijd samen aan het verbeteren van de gezondheidssituatie van onze inwoners. Dit wil zeggen dat ook andere samenwerkingspartners hun steentje bijdragen. Denk aan bijvoorbeeld de

welzijnspartijen, zorgorganisaties en het onderwijs. Deze organisaties kennen vaak andere financieringsstromen (bv. Onderwijsmiddelen, Wlz, Wmo), soms ook vanuit een subsidierelatie met de gemeente.

c. Argumenten en overwegingen

1.1 Gemeenten zijn verplicht, conform artikel 13 uit de Wet publieke gezondheid, binnen twee jaar na openbaarmaking van de landelijke gezondheidsnota een nota gemeentelijk gezondheidsbeleid vast te stellen.

Het eerdere regionaal gezondheidsbeleid 'Zuid Springt Eruit' had een looptijd tot en met 2023. Het Algemeen Bestuur van de GGD Zuid-Limburg heeft in september 2023 ingestemd met het voorstel om dit met één jaar te verlengen tot en met 2024. Reden hiervoor was de invoering van het Integraal Zorg Akkoord (IZA) en het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA). Dat wil zeggen dat, conform de Wet publieke gezondheid, dit jaar een nieuw regionaal gezondheidsbeleid moet worden vastgesteld. We kiezen met nieuwe regionaal gezondheidsbeleid 'Gezondheid nu, voor later!' voor een looptijd van zes jaar (2025 tot en met 2030). Hiermee benadrukken we het duurzame en meerjarige karakter van het regionaal gezondheidsbeleid. Deze termijn sluit ook aan bij de vorige nota, waarin 2030 als streefdatum werd genoemd. Gezondheidsbeleid vraagt immers, zoals we in eerdere versies ook hebben vastgesteld, een lange adem en meerjarige betrokkenheid. Tot slot kunnen we met het kiezen voor de termijn 2025-2030 in de toekomst weer in de pas lopen met de termijn van twee jaar na openbaarmaking van het landelijke gezondheidsbeleid.

1.2 Het beleidsplan sluit aan bij de gemeentelijke visie en ambities.

Het Regionaal Gezondheidsbeleid 2025-2030 'Gezondheid nu, voor later!' draagt bij aan het realiseren van de ambitie Brunssum uit te bouwen tot een aantrekkelijke en vitale gemeente met een prettig woon-, werk- en leefklimaat. Met het nieuwe gezondheidsbeleid wordt ingezet op preventie, het stimuleren van gezondheidsbewustzijn van kinds af aan en het verbeteren van de mentale en de fysieke gezondheid van al onze burgers. In het regionale gezondheidsbeleid is de positieve gezondheid van inwoners het uitgangspunt. In dit herijkte gezondheidsbeleid wordt gezondheid integraal benaderd, waarbij alle dimensies van positieve gezondheid worden meegenomen. Het gezondheidsbeleid richt zich niet alleen op ziektepreventie door in te zetten op verhoging van de vaccinatiegraad, maar ook op het bevorderen van veerkracht, welzijn en eigen regie voor alle inwoners. Ook benadrukken we in dit regionale gezondheidsbeleid dat de aanwezigheid van groen bijdraagt aan de gezondheid van mensen en dat het belangrijk is dat de ruimtelijke inrichting daarvan getuigt. Verder is 'Health in all policies' toegevoegd als uitgangspunt in het gezondheidsbeleid. Ook zetten we in op beweging en gezonde voeding, o.a. via Gezonde Scholen, een rookvrije start en omgeving voor kinderen, het gezonder maken van de omgeving waarin wordt gesport en waar kinderen veilig buiten kunnen spelen en via leefstijlinterventies voor jong en oud.

Programma Trendbreuk

Trendbreuk is een gezamenlijke ambitie van vele partijen in Zuid-Limburg, waaronder de gemeenten. Doel hiervan is om in 2030 een kwart van de achterstanden ten opzichte van de rest van Nederland te hebben ingelopen. Met Regionaal Gezondheidsbeleid 2025-2030 'Gezondheid nu, voor later!' gaan we door op deze ingeslagen weg en blijven we onverminderd inzetten op dit doel. Samen maken gemeenten, Provincie, Rijk, GGD en andere maatschappelijke partners langjarig werk van de trendbreuk.

Daarbij blijven we de focus op de jeugd leggen en verbreden we vanuit dit nieuwe gezondheidsbeleid onze focus. We blijven inzetten op bewezen, effectieve interventies, het bundelen van (financiële) middelen en een langjarige domeinoverstijgende samenwerking.

Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het Integraal Zorg Akkoord (IZA)

Het Regionaal Gezondheidsbeleid 2025-2030 'Gezondheid nu, voor later!' sluit aan bij het GALA en het IZA. Beide akkoorden bieden de kans om de integrale Trendbreukaanpak van de regio te verbreden en te versterken. Het regionaal gezondheidsbeleid staat niet op zichzelf, maar vormt een integraal onderdeel van een breder geheel van akkoorden en afspraken die gericht zijn op het bevorderen van het welzijn en de gezondheid van inwoners van Zuid-Limburg. Een aantal uitvoeringstaken in het nieuwe regionaal gezondheidsbeleid is ook al vastgelegd in de agenda voor de regionale uitvoering van GALA en IZA.

Door de verbinding van het regionaal gezondheidsbeleid met de afspraken op basis van GALA en IZA ontstaat een samenhangende en geïntegreerde aanpak van gezondheid en welzijn op lokaal niveau. Dit biedt kansen voor synergie, efficiëntie en effectiviteit in de uitvoering van gemeentelijk beleid en draagt bij aan het realiseren van gezonde en vitale gemeenschappen.

Regioplan Zuid-Limburg 2023

Eind 2023 werd het Regiobeeld Zuid-Limburg 2023 gepubliceerd. Hierin staan de stand van zaken in de regio en de uitdagingen waar onze regio voor staat: het inhalen van de gezondheidsachterstand, de kloof tussen zorgvraag en zorgaanbod, het hoge zorggebruik, de kansenongelijkheid en de noodzaak van het versterken van een (regionale) integrale domeinoverstijgende aanpak. Het Regiobeeld is geconcretiseerd in het Regioplan Zuid-Limburg 2023.

Het regioplan richt zich op het bevorderen van de leefbaarheid, economische vitaliteit en sociale cohesie in de regio. Dit plan omvat diverse thema's die nauw verbonden zijn met gezondheid en welzijn en biedt zodoende logische aanknopingspunten voor het gemeentelijke gezondheidsbeleid.

Het Regionaal Gezondheidsbeleid 2025-2030 'Gezondheid nu, voor later!' zet in lijn met het regioplan in op het realiseren van een gezonde generatie, een omgeving waarin mensen samen gezond blijven, veerkrachtigere ouderen, preventie gericht op een goede mentale gezondheid en een gezonde leefomgeving.

Opties en keuze

Onlangs de enorme opgave op het gebied van gezondheid en het inlopen van achterstanden zien we geen extra financiële ruimte voor investeringen in publieke gezondheid.

Er zijn Rijksbezuinigingen aangekondigd op de publieke gezondheid waarbij, naast de bezuinigingen op preventie, met name bij Versterking van Infectieziektebestrijding en Pandemische paraatheid (VIP) minder budget wordt verwacht. Hierdoor is sprake van een forse taakstelling binnen de GGD Zuid-Limburg vanaf 2026. Daarnaast zien veel Zuid-Limburgse gemeenten het 'ravijnjaar' op zich afkomen en hebben zij te maken met grote financiële vraagstukken.

Hoewel het zorgakkoord met het nieuw aanvullende zorg- en welzijnsakkoord wordt uitgebreid, is nog onduidelijk wat dit op de lange termijn betekent voor de GALA-middelen en het aandeel voor de gemeenten in de IZA-middelen. Wel is duidelijk dat, als deze middelen overgaan naar het gemeentefonds, dit gepaard zal gaan met een bezuiniging van 10%. Het staat buiten kijf dat eventuele financiële beperkingen en bezuinigingen op de publieke gezondheid een remmend effect hebben op het realiseren van de ambities.

Om dit risico zoveel mogelijk te beperken, wordt ingezet op verbinding met andere domeinen en het benutten van kansen die er zijn om alternatieve middelen aan te boren. Daarnaast vindt een tussenevaluatie plaats in 2028 waarin ook de financiële ontwikkelingen meegenomen zullen worden en eventueel doelen worden bijgesteld

4. Bijlagen:

- Regionaal beleidsnota 2025-2030 (Djuma 202538989)

Het college van burgemeester en wethouders,

Burgemeester

Secretaris

Raadsbesluit

Afdeling : Maatschappelijke ontwikkeling
Registratiekenmerk : 202481248

De raad van de gemeente Brunssum,

Gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 3 juni 2025 afdeling Maatschappelijke ontwikkeling;

Gelet op het bepaalde in de Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr) en de Wet publieke gezondheid (Wpg).

Besluit:

1. In te stemmen met het definitieve concept Regionaal Gezondheidsbeleid 2025-2030 'Gezondheid nu voor later!'

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 16 september 2025,

De Raad voornoemd,

Voorzitter

Griffier

Uitvoeringsagenda Cultuur 2025-2026 gemeente Brunssum

Inhoud

1. Introductie en leeswijzer	1
2. Samenvatting Kadernota Cultuur 2025-2028	1
3. Monitoring en evaluatie	2
4. Doelstellingen en uitvoering	2
5. Uitvoeringskader (financiële inzet)	5

1. Introductie en leeswijzer

Deze uitvoeringsagenda is de praktische uitwerking van de Kadernota Cultuur 2025-2028 ‘De verbindende kracht van Cultuur’ van de gemeente Brunssum. In de kadernota staan vier gemeentelijke doelstellingen genoemd. Deze doelstellingen werken we per twee jaar in concrete acties uit in een uitvoeringsprogramma, inclusief bijbehorend budget.

Voorliggend uitvoeringsprogramma omvat deze inzet voor periode **2025-2026**.

In **hoofdstuk 2** komen kort de belangrijkste punten uit de kadernota aan bod. In **hoofdstuk 3** gaan we verder in op hoe we de kadernota en de uitvoering ervan gedurende de looptijd monitoren en na afloop evalueren. Aan de hand van de monitoring sturen we waar nodig tijdig bij. Mede hierdoor is er ruimte om goed in te kunnen spelen op de actualiteit. **Hoofdstuk 4** is de concrete uitwerking van de actiepunten per doelstelling. **Hoofdstuk 5** betreft als laatste de financiële inzet.

2. Samenvatting Kadernota Cultuur 2025-2028

We willen bereiken dat meer inwoners actief zijn in de samenleving, hun leven door deelname aan cultuur een grotere betekenis kunnen geven, elkaar ontmoeten via cultuur, en zowel zichzelf individueel als in groeps- of gemeenschapsverband hun talenten verder kunnen ontwikkelen. Het culturele veld in Brunssum dat we in beeld hebben ondersteunen we waar nodig. Bovendien stellen we ons open op ten aanzien van de informele netwerken en cultuur makers die nog niet bij de gemeente bekend zijn bijvoorbeeld op het gebied van breakdance. Prioriteit is het stimuleren van de doorontwikkeling van het aanbod van instellingen, verenigingen en initiatiefnemers en het leggen van verbindingen in het culturele veld. Het doel hiervan is om het aanbod nog meer te laten aansluiten op actuele behoeftes van inwoners en publiek alsook specifieke doelgroepen op te zoeken.

3. Monitoring en evaluatie

Om ervoor te zorgen dat de doelen behaald worden of tijdig worden bijgesteld op basis van de actualiteiten, vindt per twee jaar monitoring van de uitvoering plaats. De SMART-formulering van de doelen in deze uitvoeringsagenda stelt ons in staat om doelen zowel kwantitatief als kwalitatief te evalueren. Aan het einde van elke uitvoeringsagenda periode (2025-2026 en 2027-2028) kijken we of aan alle acties en doelen is voldaan. Hoewel er bij het opstellen van de kadernota en deze uitvoeringsagenda rekening is gehouden met de interne capaciteit en een daarbij behorende realistische planning, kunnen er altijd interne of externe factoren invloed uitoefenen op de daadwerkelijke haalbaarheid.

Deze evaluatie (tussentijds - q4 2026/ q1 2027 - en aan het eind - q4 2028/ q1 2029) doen we samen met het culturele veld middels een daarvoor ingerichte sessie en bijbehorende enquête. Een uitnodiging zal tijdig via mail en sociale media kanalen aan het culturele veld gestuurd worden.

4. Doelstellingen en uitvoering

Doelstelling 1: Bevorderen van het culturele klimaat in Brunssum: professionele instellingen

Welke acties in 2025-2026	Wanneer	Betrokkenen
Voortzetten subsidierelaties met de professionele instellingen, waarbij er in de opdrachtformulering specifiek aandacht blijft voor cultuur.	Doorlopend	Gemeente Brunssum (beleidsmedewerker Cultuur), SMK Muziek & Dans, Bibliotheek, Openluchttheater
Uitvoeren van een evaluatie Openluchttheater + opstarten onderzoek naar het toekomstbestendiger maken van het theater a.d.h.v. uitkomsten evaluatie	Q2 2025	Gemeente Brunssum (beleidsmedewerker Cultuur) + n.t.b. externe partner
Leggen van verbindingen en opstarten programmatische afstemming	Opstart in 2025, daarna doorlopend	Gemeente Brunssum (beleidsmedewerker Cultuur), Openluchttheater Brunssum, Brikke Oave en mogelijke andere podia/ initiatiefnemers
Verbinden van verenigingen en initiatiefnemers op het gebied van taal & cultuur met de Bibliotheek.	Opstart in 2025, daarna doorlopend	Gemeente Brunssum (cultuurcoach), verenigingen en initiatiefnemers op het gebied van taal & cultuur, Bibliotheek
Opstarten van een overlegorgaan professionele instellingen met gemeente als coördinator.	Opstart in 2025, daarna doorlopend	Gemeente Brunssum (beleidsmedewerker Cultuur), SMK Muziek & Dans, Bibliotheek, Openluchttheater Brunssum, PIT Cultuurwijzer, Brikke Oave. Thematisch met andere relevante stakeholders of initiatiefnemers.
Zichtbare resultaten eind 2026 (korte termijn)		
- Er ontwikkelt zich steeds meer een divers cultuuraanbod dat toegankelijk is voor alle inwoners in Brunssum.		
- Het cultuuraanbod is beter op elkaar afgestemd doordat partners elkaar weten te vinden.		

- Er is geëvalueerd hoe het Openluchttheater functioneert en waar nog verbeterpunten zijn (ook op het gebied van faciliteiten en toegankelijkheid), leidend tot een onderzoek naar toekomstbestendigheid.
- Er ontstaan meer verbindingen tussen instellingen en het brede culturele veld zoals verenigingen.

Zichtbare resultaten eind 2028 (middellange termijn)

- Het diverse cultuuraanbod speelt in op thema's of behoeften in de samenleving en weet ook steeds beter meer inwoners uit Brunssum te bereiken middels nieuw aanbod. Hiervoor zetten o.a. de instelling zich gezamenlijk in.
- Het Openluchttheater vaart een onderscheidende artistieke en zakelijke koers.
- De professionele instellingen werken op een duurzame manier samen en geven richting aan het cultuuraanbod in Brunssum.

Doelstelling 2: Verbinden van het culturele veld onderling, bestaande uit het verenigingsleven, stichtingen, organisaties, podia-accommodaties en culturele initiatiefnemers.

Welke acties in 2025-2026	Wanneer	Betrokkenen
Onderzoeken naar mogelijkheden structurele invulling van de rol van cultuurcoach.	2026	Gemeente Brunssum (beleidsmedewerker Cultuur)
Het verbinden van het culturele veld middels het organiseren van een cultuurborrel o.b.v. de behoeften van alle betrokkenen en activiteiten als de Zomer Doe-Week, en in samenwerking met het Huis voor Kunsten Limburg.	Q1 Jaarlijkse cultuurborrel vanaf 2025	Gemeente Brunssum (cultuurcoach), het culturele veld bestaande uit instellingen, verenigingen, initiatiefnemers, informele netwerken
Tijdelijke omvorming Revolverend Fonds naar Projectregeling.	Q2 2025	Gemeente Brunssum (beleidsmedewerker Cultuur)
Een nieuw impuls geven aan het Brunssum Crescendo Muziekakkoord door het ondersteunen van een gezamenlijk evenement.	2025	Gemeente Brunssum (cultuurcoach), (muziek)Verenigingen
Evaluatie projectregeling Revolverend Fonds en mogelijke vervolgacties.	Q1 2026	Gemeente Brunssum (beleidsmedewerker Cultuur)
Ondersteuning bieden aan verenigingen, organisaties podia-accommodaties en culturele initiatiefnemers, op een vraaggerichte manier en verenigingen actief wijzen op de ondersteuning via het Huis voor de Kunsten Limburg.	Doorlopend	Gemeente Brunssum (beleidsmedewerker Cultuur en cultuurcoach)
Meer zichtbaarheid geven van de platforms Brunssum Beweegt en Ons Brunssum + stimuleren van meer activiteiten die geplaatst worden op deze twee platforms.	Doorlopend	Gemeente Brunssum (cultuurcoach)
Interne inzet op PR t.a.v. het culturele veld (o.a. agenda cultuur opnemen in het gemeentelijke kwartaalblad) + samenwerking met afdeling communicatie verbeteren om de drempels van online- en offline communicatie weg te nemen.	Doorlopend	Gemeente Brunssum (beleidsmedewerker Cultuur, cultuurcoach en medewerkers afdeling communicatie)

Zichtbare resultaten eind 2026 (korte termijn)
- De cultuurcoach is een bekend gezicht in het culturele veld en legt verbindingen tussen partners. - Het brede culturele veld weet elkaar beter te verbinden waarbij tijdens de cultuurborrel veel contacten worden gelegd. De projectregeling fungeert als motor voor nieuwe samenwerkingen. - Het cultuuraanbod in Brunssum is beter zichtbaar. - Het culturele veld heeft een aantal vaste aanspreekpunten en ervaart de gemeente als bieder van een luisterend oor en als actieve verbinder. - Het brede culturele veld weet elkaar beter te verbinden.
Zichtbare resultaten eind 2028 (middellange termijn)
- Wel of niet structurele inbedding cultuurcoach - Het cultuuraanbod is vermeerderd en alle inwoners in Brunssum weten online en fysiek het aanbod beter te vinden, leidend tot meer cultuurbezoek/ andere doelgroepen die cultuur bezoeken.

Doelstelling 3: Faciliteren en doorontwikkelen van de mogelijkheden voor inwoners om mee te doen in de samenleving en talenten te bevorderen.

Welke acties in 2025-2026	Wanneer	Betrokkenen
Voortzetten samenwerking/ contact met PIT Cultuurwijzer in lijn met CMK4.	2025-2028	Gemeente Brunssum (beleidsmedewerker Cultuur en cultuurcoach) PIT Cultuurwijzer
Organiseren van de Week van de Muziek waarin de samenwerking wordt opgezocht met het SMK en de muziekverenigingen worden samengebracht.	Q2 2025	Gemeente Brunssum (cultuurcoach), SMK, muziekverenigingen en zangkoren
Uitvoering geven aan een onderzoek naar het in beeld brengen van de informele cultuurbeoefening in de gemeente Brunssum.	Q3 + Q4 2025	Gemeente Brunssum (cultuurcoach), Stichting VERGE, CMWW, Huis voor de Kunsten Limburg
Zichtbare resultaten eind 2026 (korte termijn)		
- Er is onderzoek gedaan naar de aanwezige informele netwerken in Brunssum, met name jongeren. - Cultuureducatie vindt op een kwalitatieve manier plaats in Brunssum. - Verenigingen treden meer op in Brunssum, o.a. in het Openluchttheater en de Brikke Oave. Ook worden verenigingen uitgelicht tijdens evenementen zoals De Week van de Amateurkunst.		
Zichtbare resultaten eind 2028 (middellange termijn)		
- Informele netwerken, met name jongeren, worden nauw betrokken bij het culturele veld in Brunssum (samenwerkingen, projectregeling, kruisbestuiving met instellingen). Doordat nieuwe talenten een podium wordt gegeven, worden ook jongere inwoners van Brunssum als cultuurpubliek aangesproken. - Verenigingen maken een belangrijk deel van de programmering uit van o.a. Openluchttheater en de Brikke Oave. - Cultuureducatie vindt op een kwalitatieve manier plaats op alle primaire scholen in Brunssum, als opmaat naar CmK5 vanaf 2029.		

Doelstelling 4: Bijdragen aan het creëren van een prettige en gezonde woon- en leefomgeving (goed wonen en leven in Brunssum) vanuit de verbinding met andere beleidsterreinen (cultuur als middel).

Welke acties in 2025-2026	Wanneer	Betrokkenen
Cultuur wordt waar mogelijk verbonden met andere domeinen, integrale manier van samenwerken op specifieke thema's.	Doorlopend	Gemeente Brunssum (beleidsmedewerker Cultuur en cultuurcoach)
Uitvoering project Brief aan mijn Buur.	Q1 2025	Gemeente Brunssum (cultuurcoach, wijkmanager Oost)
Cultuur toegankelijk maken voor iedereen inclusie	Doorlopend	Gemeente Brunssum, (beleidsmedewerker Cultuur, cultuurcoach en beleidsmedewerker Inclusie)
Zichtbare resultaten eind 2026 (korte termijn)		
- Op projectmatige basis wordt cultuur steeds meer meegenomen vanuit andere domeinen.		
Zichtbare resultaten eind 2028 (middellange termijn)		
- Op structurele basis wordt cultureel steeds meer meegenomen vanuit andere domeinen, waardoor de inbedding van cultuur in de samenleving wordt verstevigd.		

5. Uitvoeringskader (financiële inzet)

Subsidieregeling	Toelichting	Uitrol
Subsidieregeling 5: Cultuur Brunssum 2022	Deze waarderingssubsidie is bedoeld voor culturele verenigingen die gevestigd zijn in de gemeente Brunssum. De subsidieverlening op basis van deze regeling betreft een structurele subsidieverlening en wordt per kalenderjaar verleend.	Doorlopend
Subsidieregeling 16: Overige Maatschappelijke Verenigingen en Stichtingen Brunssum 2022	Deze subsidieregeling is bedoeld voor het stimuleren van activiteiten in Brunssum die bijdragen aan o.a. het behoud van lokale folklore, (cultuur-)historie en tradities in Brunssum. De subsidieverlening op basis van deze regeling betreft een structurele subsidieverlening en wordt per kalenderjaar verleend.	Doorlopend
Algemene Wet Bestuursrecht	Dit budget wordt gebruikt voor incidentele subsidiering voor nieuwe initiatieven, die relevant bevonden worden voor de gemeente maar niet in aanmerking komen voor een andere bestaande regeling.	Doorlopend
Evenementensubsidie	Betreft een ander beleidsveld, maar valt wel onder het taakveld Cultuur. Ook evenementen met een culturele insteek kunnen op dit budget aanspraak maken.	Doorlopend

Tijdelijke projectregeling (Revolverend Fonds)	Deze subsidieregeling is bedoeld voor het stimuleren van culturele activiteiten in Brunssum, met een focus op samenwerking (culturele partners onderling of met een ander beleidsterrein).	2025 – 2026
---	--	-------------

Kadernota Cultuur
2025-2028

De verbindende kracht van cultuur

gemeente **Brunssum**

Voorwoord

Beste inwoners,
culturele organisaties, verenigingen
en culturele makers van Brunssum,

Met trots presenteer ik u de herijkte Kadernota Cultuur 2025-2028 van de gemeente Brunssum, waarin we de koers voor de toekomst van cultuur in onze gemeente vastleggen. Cultuur is van onschatbare waarde voor onze samenleving. Het verbindt, inspireert en draagt bij aan het welzijn van onze inwoners. Tegelijkertijd staat de culturele sector voor grote uitdagingen: de kwetsbaarheid van verenigingen, de vergrijzing van vrijwilligers en de veranderende behoeften van onze inwoners.

Deze kadernota heeft als doel het culturele klimaat in onze gemeente te bevorderen door het culturele veld te verbinden. We willen culturele initiatieven beter op elkaar afstemmen en samenwerking tussen instellingen, verenigingen en organisaties versterken. Dit biedt nieuwe kansen voor het behoud en de vernieuwing van ons cultureel aanbod.

Daarnaast willen we de mogelijkheden voor onze inwoners om actief deel te nemen aan cultuur verbeteren. Cultuur moet voor iedereen toegankelijk zijn, of het nu gaat om het bezoeken van een voorstelling, deelnemen aan een workshop of zelf creatief aan de slag gaan. We willen iedereen, ongeacht achtergrond of leeftijd, de kans geven om mee te doen en zich uit te drukken.

In deze kadernota staat ook het inzetten van cultuur als middel centraal. Cultuur inzetten als middel draagt bij aan de mentale gezondheid en participatie van onze inwoners of het tegengaan van eenzaamheid. Cultuur is een krachtig instrument om stress te verminderen, zelfexpressie te bevorderen en sociale verbindingen te versterken.

Het is mijn overtuiging dat we door samenwerking en innovatie een cultuurbeleid ontwikkelen dat niet alleen het culturele erfgoed respecteert, maar ook ruimte biedt voor nieuwe initiatieven en vormen van cultuurparticipatie. Ik kijk ernaar uit om samen met het culturele veld te werken aan een sterke cultuursector in Brunssum.

Met vriendelijke groet,

Hugo Janssen
Wethouder Cultuur
Gemeente Brunssum

Dankwoord

We zijn dankbaar voor de betrokkenheid van alle verenigingen, initiatiefnemers, beoefenaars en liefhebbers van cultuur bij deze kadernota.

Door met elkaar in gesprek te gaan tijdens diverse participatiesessies zijn bijzondere verbindingen tot stand gekomen en zijn ideeën aangedragen die nuttige input waren voor deze kadernota.

Dank aan iedereen die een bijdrage heeft geleverd!

Leeswijzer

In **hoofdstuk 1** beschrijven we de grote waarde die we als gemeente hechten aan cultuur en wat cultuur betekent voor inwoners. In **hoofdstuk 2** lichten we toe welke kunstdisciplines hoofdzakelijk worden beoefend en welke rollen de gemeente inneemt om cultuur te bevorderen. In **hoofdstuk 3** komen de faciliteiten die als voedingsbodem dienen voor het culturele veld aan bod. In **hoofdstuk 4** wordt beschreven hoe de gemeente de initiatiefnemers in het culturele veld ondersteunt, met daarbij aandacht voor verenigingen, het onderwijs en informele netwerken. Als **bijlagen** zijn toegevoegd: een overzicht van de uitkomsten van het participatieproces en een compacte weergave van het culturele veld in Brunssum.

Inhoud

Leeswijzer	3
1. Verankering van cultuur	8
Het kader voor cultuur	9
Kadernota Cultuur 2025-2028	10
De doelen van deze kadernota	11
2. De rol van de gemeente op het gebied van cultuur	13
3. Onze inzet: Aan de slag met cultuur in 2025-2028!	16
1) Bevorderen van het culturele klimaat	17
2) Verbinden van het culturele veld	19
3) Faciliteren en versterken van de mogelijkheden voor inwoners om mee te doen in de samenleving en het bevorderen van talentontwikkeling	20
4) Bijdragen aan het creëren van een prettige en gezonde woon- en leefomgeving vanuit verbindingen met andere beleidsterreinen	22
4. Financieel	24
Bijlage 1: Participatietraject	27
Bijlage 2: Overzicht culturele veld	29
Colofon	32

1.

Verankering van cultuur

Cultuur zit in het DNA van Brunssum. In de tijd van de in Parkstad florerende mijnindustrie zochten de koempels na een dag werken in Staatsmijn Emma of Staatsmijn Hendrik (later samengevoegd), naar diverse manieren om te ontspannen. Niet meer hoeven denken aan de gitzwarte momenten van ongelukken en angst onder de grond, maar samenkomen en even goed lachen met elkaar. Het dorpscafé of plaatselijk gemeenschapshuis vormde een vast ijkpunt in iedere kern waar de kameraden elkaar vonden. Met muziek als universele verbinder, mede door de vele migranten uit alle delen van Europa die voor het werken in de mijnen o.a. in Brunssum terecht kwamen, ontstonden er tal van verenigingen, harmonieën, fanfares en schutterijen. Mede daardoor hebben we nog altijd een rijk verenigingsleven, met vele enthousiastelingen die wekelijks samen muziek maken. Samen muziek maken betekent goed naar elkaar luisteren. Met aandacht voor elkaar ieders talent een kans en een podium geven. En niet onbelangrijk: samen plezier hebben!

Tradities worden nog steeds met trots uitgedragen. Dat is belangrijk om te behouden, zeker voor toekomstige generaties. Wij zijn trots op de verscheidenheid aan verenigingen en de initiatieven op het gebied van cultuur. Naast al het mooie wat er is, stimuleren we nieuw aanbod van instellingen en andere initiatiefnemers.

Op demografisch vlak staat de gemeente voor uitdagingen, met o.a. steeds minder gezinnen met jonge kinderen die in één van de kernen wonen en de intredende vergrijzing. Dit roept vragen op over wie het cultuurpubliek is en hoe inwoners het beste bereikt kunnen worden. Cultuur draagt bij aan het creëren van een fijne leefomgeving met volop mogelijkheden voor iedereen om mee te doen in de samenleving. Cultuur om op zichzelf van te genieten, of in combinatie met zorg, welzijn of sport. Door de komende jaren ruimte te geven aan cultuur versterken we de leefbaarheid en ontstaat er meer verbinding tussen inwoners.

Het kader voor cultuur

Cultuur is nooit ver weg in Brunssum: in het verenigingslokaal, op school of in de buitenlucht. Wanneer we het in deze kadernota over cultuur hebben, dan hebben we het met name over inwoners die onder andere actief zijn in de kunst-disciplines **theater/ toneel, beeldende kunst, muziek, dans** en **literatuur**. De vele verenigingen voegen daar nog **volkscultuur** aan toe op het gebied van carnaval of muziek (schutterij, harmonieën en fanfares). Daarnaast is er aandacht voor de **Limburgse taal, heemkunde** en **immaterieel erfgoed**. Met veel zorg voor de historie, tradities en oog voor vernieuwing vinden jaarlijks vele kleurrijke culturele evenementen plaats. De openbare ruimte ademt cultuur met kunstwerken die inwoners inspireren en de instellingen presenteren een cultureel aanbod voor iedereen. Cultuur in al deze vormen is vanuit de intrinsieke waarde verweven in de harten van veel inwoners van Brunssum.

Het beleid in de Kadernota Cultuur 2025-2028 richt zich nadrukkelijk op bovengenoemde disciplines. Bij overlap met andere activiteiten die eveneens een culturele component hebben (o.a. materieel erfgoed, carnaval, pleinfesten), vindt er intern afstemming plaats met collega's van andere domeinen.

Kadernota Cultuur 2025-2028

De Kadernota Cultuur 2020-2023 loopt over in voorliggende Kadernota 2025-2028 in herijkte vorm. Er is gekozen voor een herijking omdat veel zaken uit de vorige kadernota nog steeds relevant zijn. Onder andere de duiding van het belang van cultuur voor Brunssum is nog steeds net zo relevant, net als het potentieel van cultuur om mensen te verbinden en de gemeentelijke doelstellingen ten aanzien van cultuur. Deze komen dan ook terug in de Kadernota Cultuur 2025-2028.

In deze kadernota is, naast deze goede basis, vooral de actualiteit meegenomen. Dat is noodzakelijk om ook de komende jaren relevant te blijven. In de afgelopen jaren is landelijk de nasleep van de coronacrisis duidelijk geworden en is een toename gesignaleerd van o.a. kansenongelijkheid door armoede, eenzaamheid en mentale problemen. Deze sociaal-maatschappelijke zaken hebben effect op het meedoen aan en organiseren en bezoeken van cultuur. Ook in Brunssum zien we dit terug. Verenigingen geven aan dat zij steeds meer moeite hebben met het werven van deelnemers en bestuursleden en dat ze te maken hebben met stijgende kosten om activiteiten te organiseren.

Vanuit het culturele veld klinkt er een grote behoefte om op regelmatige basis samen te komen en waar mogelijk gezamenlijk activiteiten te organiseren, maar een kartrekker of duidelijke stimulans ontbreekt nu nog. Een mooie ontwikkeling is dat er, mede door de genoemde sociaal-maatschappelijk ontwikkelingen, bottom-up meer aandacht is gekomen voor de verbinding van artistieke én sociale doelen in een cultureel project.

In deze kadernota hebben we, in vergelijking met de vorige kadernota, daarom meer focus gelegd op deze ondersteuning en de cross-over met andere domeinen.

Daarnaast heeft de gemeente op het gebied van cultuur een aantal zaken in gang gezet in de afgelopen jaren die een plek hebben gekregen in de kadernota 2025-2028. Onder andere is er actief gestuurd op een groter kwalitatief aanbod voor kinderen en jongeren (o.a. gratis voorstellingen Openluchttheater en de boekjes Sjors Sportief & Creatief). Ook is er vanaf april 2024 een cultuurcoach aan de slag gegaan om verbindingen te leggen tussen cultuur en de samenleving. Daarnaast is er intern meer aandacht gekomen voor het betrekken van cultuur in maatschappelijke opgaven. Een goed voorbeeld hiervan is het project Brief aan mijn Buur!, een samenwerking tussen cultuur en inclusie (WMO).

Proces

De Kadernota 2020-2023 is destijds tweemaal geëvalueerd, zodat, waar nodig, tijdig bijgestuurd kon worden. De eerste evaluatie vond tussentijds plaats door de gemeente (zie ‘Rapportage veld-onderzoek culturele koers Brunssum (tussen-evaluatie)’); de tweede evaluatie betrof een eindevaluatie in samenwerking met adviesbureau voor culturele vraagstukken Cultuurslagers in opmaat naar de herijking van de kadernota. Vanuit deze basis is het proces voor de herijking van de kadernota in augustus 2024 gestart, en heeft er in de maanden daarna een participatietraject plaatsgevonden. Zie bijlage 1 voor een overzicht van dit traject en een samenvatting van de uitkomsten. Ook deze input is meegenomen in voorliggende Kadernota Cultuur 2025-2028.

De doelen van deze kadernota

De volgende vier doelstellingen staan centraal in de meerjarige Kadernota Cultuur 2025 – 2028:

1. Bevorderen van het culturele klimaat;
2. Verbinden van het culturele veld, bestaande uit het verenigingsleven, stichtingen, organisaties, instellingen en culturele initiatiefnemers;
3. Faciliteren en versterken van de mogelijkheden voor inwoners om mee te doen in de samenleving en het bevorderen van talentontwikkeling;
4. Bijdragen aan het creëren van een prettige en gezonde woon- en leefomgeving (goed wonen en leven) vanuit verbindingen met andere beleidsterreinen (cultuur als middel).

Aan deze doelstellingen koppelen we specifieke beleidsinstrumenten evenals een overkoepelende inzet vanuit de gemeente. De praktische acties vatten we per jaar in een uitvoeringsprogramma.

2.

De rol van de gemeente op het gebied van cultuur

Cultuur is essentieel voor de sociale cohesie en het welbevinden van inwoners en zorgt voor een prettiger leefklimaat.

De gemeente vervult daarom op dit vlak diverse rollen (in willekeurige volgorde):

- **Financier** door het verlenen van subsidies aan verenigingen en culturele initiatieven.
- **Luisterend oor, meedenker en ondersteuner** van het brede culturele veld. Denk aan het samenbrengen van verenigingen, het in kaart brengen van informele netwerken, het stimuleren van kunstbeoefening of het geven van advies aan initiatiefnemers.
- **Facilitator** in het mee mogelijk maken van activiteiten en het leggen van verbindingen tussen verschillende partners.
- Ten aanzien van het Openluchttheater is de gemeente meer op de voorgrond als **regisseur** betrokken, met als doel versterking van de programmering.
- De gemeente is verantwoordelijk voor het **beheer en onderhoud** van kunstwerken in de openbare ruimte.
- Aanvullend is de gemeente actief in het **zichtbaar maken van het cultureel aanbod**, onder meer via het platform Brunssum Beweegt, Sjors Sportief & Creatief, Ons Culturele Brunssum en de sociale media kanalen van de gemeente Brunssum.

De bedrijfsvoering en programmering van het Openluchttheater Brunssum ligt bij de medewerkers van de afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling. Ook is de beleidsmedewerker Cultuur accounthouder van het SMK Muziek & Dans. Bovendien raakt cultuurbeleid vaak aan andere beleidsterreinen. Zo is er een rol voor cultuur weggelegd voor de Bibliotheek en de Brikke Oave, en in de samenwerking met andere domeinen en partners op thema's zoals leefbaarheid, jeugd, sport of eenzaamheid.

Deze rollen die de gemeente ten aanzien van cultuur vervult, creëren heldere kaders voor zowel het culturele veld als de medewerkers cultuur. De afbakening brengt voor de gemeente de rust en ruimte met zich mee om de juiste rol op te pakken zodat cultuur in Brunssum nog sterker wordt verankerd.

De magie van
niet reëel zijn en roch
Orson Welles

3.

**Onze inzet:
Aan de slag
met cultuur in
2025-2028!**

In lijn met de eerdergenoemde vier doelen ten aanzien van cultuur willen we bereiken dat inwoners actief zijn in de samenleving, hun leven met cultuur nog meer betekenis kunnen geven, elkaar ontmoeten via deelname aan cultuur, en zowel individueel als in groeps- of gemeenschapsverband hun talenten verder kunnen ontwikkelen.

Het culturele veld in Brunssum dat we in beeld hebben ondersteunen we waar nodig. Bovendien stellen we ons open op ten aanzien van de informele netwerken en makers die nog niet bij de gemeente bekend zijn. Prioriteit is het stimuleren van de doorontwikkeling van het aanbod van instellingen, verenigingen en initiatiefnemers en het leggen van verbindingen in het culturele veld. Het doel hiervan is om het aanbod nog meer te laten aansluiten op actuele behoeftes van inwoners en publiek alsook specifieke doelgroepen op te zoeken.

Onderstaand is iedere doelstelling uitgewerkt.

1) Bevorderen van het culturele klimaat

Een goede culturele voedingsbodem is essentieel als basis om cultuur verder te laten groeien. In Brunssum gaat het over plekken waar cultuur gepresenteerd en beoefend wordt en waar een inspirerend cultureel aanbod tot stand komt en de instellingen die zich als aanjagers opstellen voor de inbedding van cultuur in de samenleving. Versterking van deze voedingsbodem staat centraal in 2025-2028 en betreft een continuering van de vorige kadernota.

Eveneens in lijn met de vorige kadernota, onderhouden we de bestaande beeldende kunstcollectie in de openbare ruimte door de gemeente, maar breiden we deze nadrukkelijk niet uit met nieuwe werken. Uitzondering op deze regel zijn bewonersinitiatieven inzake plaquettes of beelden om te herdenken (bijv. veteranen). De gemeente kan hierin meedenken of adviseren.

Openluchttheater

In 2020 is de gemeente gestart met het geven van een impuls aan de programmering van het Openluchttheater. Sinds 2023 is er een Coördinator Producties Openluchttheater Brunssum actief met als primaire taak het in goede banen leiden van de praktische zaken rondom de programmering en het actief bouwen aan een community rondom het openluchttheater. Dit heeft reeds geleid tot een kwalitatieve en kwantitatieve groei van het aanbod met structureel gratis activiteiten voor jeugd.

Voor het Openluchttheater is er structureel geld in het cultuurbudget opgenomen. Deze inzet zetten we in 2025-2028 door met als doel: het presenteren van een divers cultuuraanbod dat (inhoudelijk, financieel en fysiek) toegankelijk is voor alle inwoners van Brunssum. Bovendien wordt in 2025-2028 onderzocht hoe het Openluchttheater op een duurzame wijze verder kan worden doorontwikkeld tot een volwaardige en toegankelijke presentatieplek.

Brikke Oave

De Brikke Oave biedt repetitie- en uitvoeringsplek aan verenigingen en presenteert een culturele programmering in samenwerking met diverse partners. Ook is er een muziekstudio ingericht waarvan popinitiatief Stichting VERGE meerjarig gebruik maakt en vanuit waar de aansluiting met (muzikale) jongeren wordt gezocht.

Er ligt een behoefte om de programmering (in praktische en inhoudelijke zin) beter af te stemmen met andere podia in Brunssum.

Hier liggen eveneens veel mogelijkheden om gezamenlijk nieuwe doelgroepen aan te spreken met passend aanbod. De gemeente initieert in 2025-2028 daarom betere afstemming tussen diverse podia instellingen, met als doel het creëren van een zo compleet en divers mogelijk aanbod van podiumkunsten voor inwoners.

SMK Muziek & Dans

SMK Muziek & Dans geeft uitvoering aan vrijetijdscursusaanbod voor de inwoners van Brunssum, zet zich in voor meerjarenprogramma's cultuur in het onderwijs en werkt op structurele basis samen met de lokale verenigingen. Ook is SMK Muziek & Dans uitvoerder van het programma Meer Harmonie in de Samenleving (MHIDS), een samenwerking tussen SMK, Movare, gemeente Brunssum, gemeente Kerkrade en gemeente Landgraaf. De organisatie heeft de voelspriet in het culturele veld en stelt zich open voor samenwerkingen.

Bibliotheek Brunssum

De bibliotheek is verantwoordelijk voor het Bibliotheekwerk¹. Hoewel de bibliotheek al een eigen cultureel programma heeft, liggen er nog veel kansen om het aanbod van activiteiten op het snijvlak van taal en cultuur in de bibliotheek te vergroten. Binnen de rol als verbinder zet de gemeente zich in om in 2025-2028 nog meer verenigingen en initiatiefnemers in contact te brengen met de bibliotheek, zodat er optimaal gebruik gemaakt kan worden van de beschikbare ruimtes.

Overleg en partners

Daarnaast hebben de bovengenoemde instellingen aangegeven op een duurzamere manier te willen samenwerken, met name inzake cultuur en de verbinding met de samenleving/ het sociale domein. De gemeente initieert daarom in 2025-2028 een periodiek overleg. Aan dit overleg geven we samen met de instellingen (zowel inhoudelijk als praktisch) invulling, daarbij ook rekening houdend met andere initiatiefnemers die willen aansluiten. Als mogelijke sparringpartner of samenwerkingspartner op specifieke projecten zijn te noemen: Centrum voor Maatschappelijk Werk (CMWW), PIT Cultuurwijzer (regionale penvoerder Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) en de intermediair voor het (culturele) onderwijs).

¹ Bibliotheekwerk is één van de wettelijke gemeentelijke taken zoals vastgelegd in de Wet stelsel openbare bibliotheek-voorzieningen (Wsob). De Wet stelsel openbare bibliotheek-voorzieningen (Wsob) onderkent vijf functies waaraan een bibliotheek moet voldoen. Naast het ter beschikking stellen van kennis en informatie, focussen deze functies zich ook op het bieden mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie, bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur, organiseren van ontmoeting en debat en het laten kennis maken met kunst en cultuur. Vanaf 2026 zal de Wsob wijzigen en wordt een zorgplicht voor gemeenten ingevoerd. Deze zorgplicht waarborgt de beschikbaarheid en bereikbaarheid van de fysieke bibliotheek in iedere gemeente.

2) Verbinden van het culturele veld

We vinden het belangrijk om cultuuraanbod voor zoveel mogelijk inwoners toegankelijk te maken. We stimuleren daarom samenwerking tussen verenigingen, informele netwerken, organisaties, instellingen en andere culturele initiatiefnemers om zo relevante verbindingen te leggen. Door het bij elkaar brengen van meerdere kunstdisciplines, werkwijzen of publieksgroepen vindt er inhoudelijke vernieuwing plaats en worden meer inwoners aangesproken om mee te doen met cultuur.

Cultuurcoach

De ambitie van het aanstellen van een cultuurcoach uit de vorige Kadernota 2020-2023 is inmiddels gerealiseerd. Sinds april 2024 is er een cultuurcoach werkzaam met als taak: het verbeteren van cultuureducatie en -participatie waar nodig, en om de zichtbaarheid van het culturele veld te bevorderen. In het takenpakket van de cultuurcoach is daarnaast opgenomen om inzichtelijk te maken wat de behoeftes zijn van informele netwerken en het bevorderen van samenwerking tussen verenigingen, organisaties en culturele initiatieven. Bovendien is de cultuurcoach bij uitstek degene die de praktische vraag van het veld kan verbinden aan de juiste uitvoerder en vervult daarmee de rol als facilitator. De functie van cultuurcoach continueren we in ieder geval tot en met eind 2026. We bevorderen de zichtbaarheid van de cultuurcoach in 2025-2026 onder andere via regelmatige aandacht op de online communicatieplatformen van de gemeente, met als doel om nog meer vragen uit het culturele veld op te halen en aan hen ondersteuning te bieden. In 2026 evalueren we of er structureel behoefte aan een cultuurcoach vanuit deze inzet is en of er additionele (financiële) middelen vrijgemaakt kunnen worden.

Het bevorderen van samenwerking en kruisbestuiving

De vele verenigingen, organisaties, instellingen, informele netwerken en culturele initiatiefnemers weten elkaar nog niet altijd te vinden. Dit is gebleken uit de diverse gesprekken die naar aanleiding van de voorgaande evaluatie en deze herijking zijn gevoerd. Inspelend op de behoefte en vraag van het culturele veld, stelt de gemeente zich in 2025-2028 op als initiator en verbinder om deze partijen samen te brengen.

We onderzoeken de mogelijkheid tot het organiseren van een jaarlijkse cultuurborrel waarbij het culturele veld elkaar op een laagdrempelige wijze kan ontmoeten, met de gemeente als uitvoerder. Hieraan geven we samen met alle betrokkenen nader invulling.

Voor het Revolverend Fonds is tot tenminste eind 2026 geld beschikbaar om initiatieven te ondersteunen bij het organiseren van evenementen en projecten. We continueren het fonds daarom tot eind 2026, maar in een tijdelijk omgevormde projectregeling om laagdrempeliger activiteiten te kunnen ondersteunen. Deze regeling stelt geld beschikbaar voor bijzondere culturele projecten met als doel om samenwerkingen (tussen culturele partners onderling of in samenwerking met een partner uit een ander domein, bijvoorbeeld het sociaal domein of het onderwijs) te stimuleren. Een inzet op doelgroepen die te weinig worden bereikt, zoals jongeren of (eenzame) ouderen, is gewenst. Begin 2026 evalueren we deze omvorming en zetten ons bij positieve resultaten in om ook voor de jaren daarna geld beschikbaar te maken voor deze regeling.

Zichtbaarheid van cultureel aanbod en activiteiten

Er zijn nog diverse stappen te nemen op het gebied van communicatie en zichtbaarheid van het culturele aanbod en activiteiten.

De gemeente beheert diverse platformen (in de vorm van websites) die in het teken staan van en/ of ruimte geven aan cultuur. Daarnaast organiseren we regelmatig activiteiten zoals de Zomer Doe-Week en activiteiten in de wijk om inwoners op een laagdrempelige manier (en gratis) kennis te laten maken met het culturele aanbod in Brunssum. Omdat niet alle online platforms zijn belegd bij de afdeling cultuur, zet de cultuurcoach zich in om ondersteuning te bieden aan het culturele veld met als doel om meer activiteiten op de platformen Brunssum Beweegt en Ons Brunssum te plaatsen.

Daarnaast heeft het brede culturele veld behoefte aan een fysieke uitgave waarin actueel cultureel aanbod onder de aandacht wordt gebracht. Op dit onderdeel zal in 2025-2028 de afdeling cultuur samenwerken met de afdeling communicatie om cultuur op te nemen in het gemeentelijke kwartaalblad. Ook in algemene zin onderzoeken we samen met de afdeling communicatie hoe nog meer drempels op het gebied van online en offline communicatie ten aanzien van cultuur weggenomen kunnen worden.

3) Faciliteren en versterken van de mogelijkheden voor inwoners om mee te doen in de samenleving en het bevorderen van talentontwikkeling

Iedereen moet mee kunnen doen in de samenleving om zo gelijke kansen voor iedereen te creëren. Cultuurparticipatie kan op een laagdrempelige manier een goede stap zijn om andere mensen te leren kennen en op de hoogte te blijven van wat er in Brunssum speelt. Ieders talent doet ertoe, als professional, vrijwilliger of als liefhebber, iedereen wordt gezien en kan via cultuur bijdragen aan een dynamische samenleving.

Cultuureducatie en het verenigingsleven

Interesse in cultuur dient al van jongs af aan meegegeven te worden, zo ontwikkelt ieder kind zijn eigen culturele smaak en kan talentontwikkeling plaatsvinden. Op school, tijdens buitenschoolse activiteiten, zoals lessen bij de muziekschool, of door lidmaatschap bij de vereniging of club maken vele inwoners kennis met cultuur. Het behouden van deze mogelijkheden is van groot belang.

Cultuurparticipatie kan op een laagdrempelige manier een goede stap zijn om andere mensen te leren kennen.

Ook constateren we een kwetsbaarheid binnen het verenigingsleven. Ledenaantallen lopen terug en binnen de besturen is door de vergrijzing opvolging steeds lastiger te organiseren. Hoewel dit proces niet helemaal terug te draaien is, komen verenigingen regelmatig met duidelijke hulpvragen. Vanuit de kracht van deze verenigingen zelf bieden we hen waar mogelijk de ondersteuning die nodig is en zoeken we naar mogelijkheden om de veerkracht te versterken.

Een goed voorbeeld daarvan is de recente fusering van Harmonie Orkest Brunssum (HOB) en Harmonie Orkest Concordia Treebeek die sinds 1 januari 2025 verder gaan als Muziekvereniging Brunssum. De fusering creëert een nieuwe basis voor een toekomstbestendige organisatie. Waar de gemeente niet zelf ondersteuning kan bieden, verwijzen we de verenigingen actief door naar o.a. het Huis voor de Kunsten Limburg, het provinciale loket voor verenigingsondersteuning. Daarnaast continueren we o.a. de samenwerking met PIT Cultuurwijzer die in Brunssum uitvoering geeft aan het programma CmK4 (looptijd tot en met eind 2028).

Informele cultuurbeoefening

Naast aanbod dat vanuit instellingen of verenigingen tot stand komt, vinden we het van belang meer oog voor informele cultuurbeoefening of netwerken te hebben. Met informele cultuurbeoefening wordt verwezen naar de in een niet-formele rechtsvorm georganiseerde cultuurbeoefening. Denk aan jongeren met specifieke interesses (hip hop, fashion, gaming) die regelmatig samenkomen of een aantal fotografen die gezamenlijke exposities organiseren.

In opdracht van Huis voor de Kunsten Limburg heeft er recent een onderzoek plaatsgevonden naar de informele actieve cultuurbeoefening in Limburg en mogelijke ondersteuningsbehoeften². Daaruit is gebleken dat deze groepen met name inzake aanvragen van subsidies en het vinden van ruimtes om samen te komen hulp kunnen gebruiken.

Bestaande informele netwerken in onze gemeente zijn nog onvoldoende in beeld. Daarom onderzoekt de gemeente samen met relevante stakeholders wie deze informele cultuurbeoefenaars zijn, met als doel behoeftes in beeld te brengen en mogelijk hierop aansluitende instrumenten te ontwikkelen. Ook zoeken we de samenwerking op met initiatieven, zoals Nieuwe Helden Next Level³, die nu nog niet in onze gemeente geland zijn maar wel waardevol kunnen zijn in het bevorderen van cultuurparticipatie.

De ontwikkelingen met betrekking tot het Lifestyle Park volgen we met veel aandacht, omdat op dit thema het perspectief vanuit cultuur waardevol kan zijn en er veel kansen liggen met betrekking tot de informele netwerken leren kennen, een andere 'smaak' cultuur een vaste plek in Brunssum te geven en de netwerken ook daadwerkelijk te betrekken bij cultuur.

Faciliteiten van instellingen

Met name verenigingen en zelfstandige initiatiefnemers geven aan dat zij meer gebruik willen maken van instellingen zoals het Openluchttheater en de Brikke Oave als locatie voor optredens. De gemeente gaat met betrokkenen in gesprek om de behoeftes rondom (technische) faciliteiten nader te duiden en waar mogelijk beter af te stemmen.

² Jong, Joop de, Helden, Sandra van, Schoonbrood, Ward (september 2024), Informele actieve cultuurbeoefening in groepsverband in Limburg, publicatie van het Huis voor de Kunsten Limburg.

³ Nieuwe Helden Next Level is een hip hop community waar jongeren tussen de 12-23 jaar hun creatieve skills kunnen ontwikkelen en een podium krijgen om hun verhaal te vertellen. Onder begeleiding van professionele coaches op het gebied van zang, dans, rap, hip hop, breakdance, beats, spoken word, theater, pr, decor en fotografie maken de jongeren met elkaar een theatervoorstelling, uitgevoerd op een professioneel podium voor publiek.

4) Bijdragen aan het creëren van een prettige en gezonde woon- en leefomgeving vanuit verbindingen met andere beleidsterreinen

Cultuur en vrijetijdsbesteding van inwoners zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Cultuur draagt in positieve zin integraal bij aan opgaven in de samenleving, waaronder mentale gezondheid, zingeving, kwaliteit van leven en sociaal-maatschappelijke participatie. Tal van onderzoeken⁴ tonen dit ook aan. Ook kan deelname aan cultuur een sterk preventieve werking hebben. Cultuur bevordert het welbevinden en de gezondheid van inwoners, hun ontplooiing en de onderlinge sociale cohesie.

Met betrekking tot het in kaart brengen van de historische en culturele bezienswaardigheden in de buitenlucht, is er eerder al een beeldenroute en een kunstroute voor kinderen gecreëerd. We zorgen, in samenwerking met de afdeling Toerisme en City Branding, dat deze routes op een toegankelijke wijze beschikbaar zijn (en blijven) voor inwoners van en bezoekers aan Brunssum.

In verbinding met andere domeinen is het project Brief aan mijn Buur voorbeeld stellend. Intern creëren we actief kansen inzake het vormgeven van maatschappelijke kaders met een creatieve invulling. Denk aan thema's in de samenleving zoals het bieden van perspectief aan jongeren en het bevorderen van inclusie en positieve gezondheid (lichamelijk en geestelijk). De SPUK GALA regelingen bieden hiervoor aanknopingspunten.

Daarnaast maakt de gemeente zich sterk om het belang van cultuur beter te promoten in alle verschillende wijken. Hiervoor gaan we de samenwerking aan met CMWW, de wijkmanagers, Wijkgericht werken en het jongerenwerk, met als doel meer inwoners te motiveren deel te nemen aan cultuur.

Cultuur bevordert het welbevinden en de gezondheid van inwoners, hun ontplooiing en de onderlinge sociale cohesie.

⁴ <https://www.artsinhealth.nl/nl>

4.

Financieel

Zoals genoemd in hoofdstuk 2, biedt de gemeente ook ondersteuning door middel van financiering.

Gemeentelijke financiering is, binnen de kaders van deze cultuurnota, nodig als één van de instrumenten om nieuwe en bewezen initiatieven aan te jagen of te behouden. De komende jaren blijven we in ieder geval de volgende subsidieverordeningen en -regelingen met betrekking tot cultuur ter beschikking stellen:

- **Subsidieregeling 5:** Cultuur Brunssum 2022, een waarderingssubsidie bedoeld voor culturele verenigingen gevestigd in de gemeente Brunssum.
- **Subsidieregeling 16:** Overige Maatschappelijke Verenigingen en Stichtingen Brunssum 2022, een subsidieregeling bedoeld voor het stimuleren van activiteiten in Brunssum die bijdragen aan o.a. het behoud van lokale folklore, (cultuur-) historie en tradities in Brunssum.
- **Algemene Wet Bestuursrecht**, waarbinnen incidentele subsidiering voor nieuwe culturele initiatieven wordt verleend.
- **Evenementensubsidie**, waarbij ook evenementen met een culturele insteek aanspraak op kunnen maken.

Revolverend Fonds herzien

Naast deze subsidieverordeningen en -regelingen, loopt de Subsidieregeling Revolverend Fonds nog tot en met 2026. Het doel van deze regeling is om het culturele klimaat en podiumkunst in Brunssum een impuls te geven. Uit de evaluatie van de vorige kadernota en de participatiesessies met het culturele veld, is gebleken dat het fonds niet volledig voldoet aan de wensen en behoeften van het veld. Het fonds is onvoldoende bekend in het culturele veld en zou in doelstellingen meer laagdrempeliger kunnen worden ingestoken. Om toch de doelstellingen van de regeling én de kadernota te kunnen behalen, herzien we deze regeling op korte termijn. In 2025 vormen we de regeling tijdelijk om tot een laagdrempelige projectsubsidieregeling aan de hand van de opgehaalde behoeften en vraagstellingen van het culturele veld tijdens de participatiesessies. Begin 2026 voeren we een tussentijdse evaluatie uit, waarmee we medio 2026 een besluit nemen over mogelijk toekomstige inzet en het vrijmaken van additionele middelen.

Kennisdeling rondom verwerven van externe financiering

Naast gemeentelijke steun, zijn er op provinciaal en landelijk niveau veel mogelijkheden voor verenigingen, initiatieven en makers in Brunssum om extra financiering te verkrijgen. Als onderdeel van de ondersteuning die we als gemeente kunnen bieden, vinden we het belangrijk dat ook zij op de hoogte zijn van deze mogelijkheden en zullen we hen daar actief op wijzen. Zo zullen we zorg dragen voor informatievoorzieningen over fondsen en rijksmiddelen en op de ondersteuning die het Huis voor de Kunsten Limburg biedt.

Participatie- traject

De samenwerking met adviesbureau voor culturele vraagstukken Cultuurslagers is voortgezet in het toewerken naar deze Kadernota Cultuur 2025-2028.

Aan Cultuurslagers is de opdracht verstrekt om het participatietraject te begeleiden en te ondersteunen in het schrijfproces.

In het participatietraject zijn in de periode van augustus 2024 t/m februari 2025 diverse personen en groepen deelnemers gesproken als bijdragers aan dit cultuurbeleid:

- Gedurende het hele proces hebben diverse gesprekken met de beleidsmedewerker Cultuur en de cultuurcoach plaatsgevonden en is er via mail en telefoon contact geweest om zaken af te stemmen.
- Er hebben verschillende gesprekken met wethouder cultuur plaatsgevonden om de vorm van herijking te bespreken en accenten aan te brengen;
- Op 12 november 2024 is een sessie in de vorm van een rondetafelgesprek georganiseerd met de culturele instellingen. Doel was om te onderzoeken hoe zij onderling nog beter met elkaar kunnen samenwerken en hoe er meer ruimte kan worden gegeven aan culturele initiatieven.
- Op 20 november 2024 is er een interactieve sessie georganiseerd om het culturele veld op een toegankelijke manier mee te laten praten over de uitgangspunten van de kadernota. De opkomst was zeer positief met een diversiteit aan deelnemers, o.a. verenigingen op het vlak van muziek, erfgoed en heemkunde alsook een popinitiatief dat veel met jongeren werkt. Door met elkaar in gesprek te gaan en vele perspectieven te belichten, zijn actuele behoeftes en vragen aan de gemeente zichtbaar geworden. Deze input is meegenomen in de herijking van de Kadernota.
- In april 2025 is de Kadernota Cultuur 2025-2028 opgeleverd aan het College van B&W.

Enkele kenmerkende zaken die veelgenoemd zijn tijdens het participatietraject en die mee de basis voor de Kadernota 2025-2028 hebben gevormd, zijn:

- De gemeente kan nog sterker de rol van facilitator aannemen om samenwerking en vernieuwing van aanbod te bevorderen. Meer meedenken met makers en verenigingen is niet alleen gewenst, maar vooral noodzakelijk om het culturele veld verder te ondersteunen. Bijvoorbeeld door tips te geven waar verbindingen liggen.
- Doelgroepen die te weinig bereikt worden betreffen eenzame ouderen en jongeren.
- Alle instellingen geven aan open te staan voor samenwerking, mits op een duurzame manier vanuit duidelijke kaders en coördinatie. Er zijn veel ideeën om doelgroepen zoals jongeren te bereiken, bijvoorbeeld in overlap met sociale domein met CMWW als mogelijke schakel. Belangrijk is dat er gezamenlijk wordt opgetrokken.
- Verenigingen en initiatieven ervaren vooral in communicatie een belemmering. Elke doelgroep heeft een ander middel nodig (offline versus online communicatie).
- De culturele instellingen dienen toegankelijk te zijn voor verenigingen en initiatieven om er iets te organiseren. Meer verbinding en het leggen van eerste contacten is gewenst.
- Het Crescendo Muziekakkoord wordt positief bevonden, samen met de gemeente willen verenigingen een volgende stap zetten.

Overzicht culturele veld

Overzicht van verenigingen, organisaties en initiatieven uit het culturele en immateriële erfgoedveld in Brunssum:

- Verenigingen op het gebied van (volks)cultuur (o.a. carnaval, schutterijen, harmonieën en fanfares, aandacht voor de Limburgse taal en immaterieel erfgoed)
- Verenigingen en stichtingen ten aanzien van het oorlogsverleden en materieel erfgoed;
- Openluchttheater voor alle vormen van podiumkunsten
- Brikke Oave als culturele huiskamer
- Worldfestival Parade Brunssum, een multicultureel festival voor jong en oud met dansgroepen van over de hele wereld;
- Bibliotheek Brunssum, samenwerkingsverband met de bibliotheken Voerendaal, Kerkrade en Simpelveld;
- PIT Cultuurwijzer
- Kunstwerken in de openbare ruimte;
- Verenigingen en stichtingen op het gebied van heemkunde, pottenbakkersverleden en zowel materieel (afdeling Erfgoed, Ruimtelijke Ontwikkeling) als immaterieel erfgoed;
- SMK Muziek & Dans onderwijs (locaties in Brunssum en Landgraaf, hoofdlocatie in Kerkrade) met o.a. het project Meer Harmonie in de Samenleving op alle basisscholen in Brunssum;
- Fiets- en wandelroutes, waaronder de Culturele Kinderoute en de Straatbeeldenroute Brunssum.
- Het Clemensdomein en -park/ Clemenskerk (Rijksmonument en stichtingen) die o.a. dienst doet als concert- en evenementenlocatie;
- Culturele ondernemers;
- Partnerschap met de Duitse gemeente Alsdorf met regelmatig sportieve en culturele uitwisselingen tussen de gemeenten;
- Culturele projecten zoals Sjors Creatief, de Culturele Kinderoute, de Straatbeeldenroute en Meer Muziek in de Samenleving;
- Organisaties gericht op beeldende kunst.

Op initiatief van de gemeente Brunssum zijn de afgelopen jaren samen met alle aanbieders van sport en cultuur de boekjes Sjors Sportief & Sjors Creatief gerealiseerd (via brunssumbeweegt.nl) waarin al het aanbod zichtbaar wordt, met name gericht op kinderen en jonge gezinnen en cultuur- en sporteducatie. Op Ons Brunssum is een kalender te vinden met alle (culturele) initiatieven en er is een pagina ingericht met als naam 'Ons Culturele Brunssum'. Op het platform Brunssum Beweegt staat een kaart met het cultuuraanbod van Brunssum.

Colofon

Deze Kadernota Cultuur 2025-2028 is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met de gemeente Brunssum, specifiek de wethouder Cultuur, beleidsmedewerker Cultuur en cultuurcoach hebben een grote bijdrage geleverd. Gelijktijdig hebben er participatiesessies plaatsgevonden met zowel het brede culturele veld als met de culturele instellingen.

Raadsvoorstel

Collegeverg. d.d. : 8 april 2025
Zaaknummer : 202439508
Afdeling opsteller : Maatschappelijke ontwikkeling
Bereikbaar onder : jorn.meijers@brunssum.nl
Portefeuillehouder : Hugo Janssen
Raadsvergadering d.d. : 16 september 2025
Uiterlijke datum : Niet van toepassing

Aan de raad,

1. Onderwerp

Kadernota Cultuur 2025-2028 - De verbindende kracht van cultuur

2. Uitgangssituatie (WAAROM?)

a. Aanleiding

De Kadernota Cultuur 2020-2023 van de gemeente Brunssum is op 22 september 2020 vastgesteld door uw Raad. In 2023 is deze nota gezien de looptijd geëvalueerd. De evaluatie van de Kadernota Cultuur 2020-2023 is met u gedeeld per raadsinformatiebrief d.d. 9 juli 2024. Gelet op de resultaten en aanbevelingen uit de evaluatie, heeft ons college besloten de kadernota cultuur te herijken. Het resultaat, de herijkte kadernota '*De verbindende kracht van cultuur – Kadernota Cultuur 2025-2028*' ligt hierbij voor ter besluitvorming.

b. Huidige situatie/probleemstelling

De looptijd van de huidige kadernota Cultuur was 2020-2023. Op basis van de uitgevoerde evaluatie door *Cultuurslagers BV*, adviesbureau voor culturele vraagstukken, is geadviseerd om de nota te herijken én een uitvoeringsprogramma te ontwikkelen en dat samen met het culturele veld op te pakken.

De evaluatie van de Kadernota Cultuur 2020-2023 geeft een beeld in hoeverre de ambities en acties uit de nota zijn gerealiseerd en welke punten extra aandacht behoeven. Gelet op de actualiteit van de onderwerpen van de kadernota is besloten geen volledig nieuwe nota te schrijven, maar de huidige nota te herijken. Deze ligt nu aan u voor ter besluitvorming.

3. Gewenste situatie (WAT?)

a. Wat willen we bereiken?

De kadernota Cultuur vormt de kaders van het cultuurbeleid van de gemeente Brunssum. Brunssum kent een rijk verenigingsleven en vele culturele activiteiten en evenementen. Culturele activiteiten werken verbindend en zorgen dat de inwoners van Brunssum actief hieraan deel kunnen nemen binnen de gemeenschap. Goede ondersteuning vanuit de gemeente draagt bij aan een sterker cultureel klimaat, waarbij de kadernota de kaders vormt voor het beleid en de daarbij horende ondersteunende en faciliterende rol van de gemeente Brunssum.

b. Kaders

1. eerdere besluitvorming (BBV nr.)
202519227

2. traject tot dusverre

In 2023 is de Kadernota Cultuur 2020-2023 geëvalueerd. De evaluatie is begin 2024 opgeleverd en aan uw raad voorgelegd ter kennisname. Op basis van de aanbevelingen uit het evaluatierapport is in augustus 2024 gestart met het herijken van de kadernota. De maanden daarna heeft er deskresearch en een participatietraject met het culturele veld plaatsgevonden, zowel met verenigingen en stichtingen als met de professionele instellingen. Het resultaat ligt nu voor ter besluitvorming.

3. rol/ bevoegdheden college van B en W
De rol en de bevoegdheid van het college is om op basis van de kaders uitvoering te geven aan het cultuurbeleid van de gemeente Brunssum. Samen met het culturele veld is een uitvoeringsprogramma opgesteld waar samen uitvoering aan wordt gegeven.
4. algemene beleidskaders (landelijk/ provinciaal/ lokaal)
 - Landelijk: Bestuurlijke afspraken cultuurbeoefening 2025-2028
 - Provinciaal: Beleidskader Cultuur en erfgoed voor iedereen 2024-2027
 - Lokaal: Kadernota Cultuur 2025-2028
5. past het voorstel in de strategische visie/ relatie met uitvoeringsagenda?
Ja, zo staat in de uitvoeringsagenda beschreven dat professionalisering van de programmering en organisatie van ons cultuurbeleid een belangrijke bijdrage levert aan het leefklimaat in Brunssum. Het is van groot belang dat alle inwoners in aanraking kunnen komen met cultuur. Cultuur in het algemeen, de culturele infrastructuur en de culturele voorzieningen in het bijzonder zijn middelen om een onderscheidend imago aan onze stad toe te kennen en te creëren. Bovendien wordt de ontmoeting intensiever door de aanwezigheid van een lokaal cultureel leven.

We willen zoveel mogelijk inwoners laagdrempelig deel laten nemen aan cultuur. Cultuur levert een bijdrage aan de vrijetijdsbesteding van de inwoners, aan het welbevinden en de gezondheid en aan de sociale cohesie. De volgende kansen worden beschreven in het uitvoeringsprogramma:

1. Het verbinden en samenwerken van de verenigingen en organisaties
2. Meer zichtbaar maken van het al reeds bestaande culturele aanbod en meer communicatie
3. Cultuureducatie, doorgroei en doorontwikkeling van jeugd

Deze kansen nemen we mee in de herijkte kadernota én het uitvoeringsprogramma.

Het is de ambitie van alle partners in Brunssum om bij te dragen aan een levendig cultuurklimaat en aan een aangenaam woon- en leefklimaat en daarnaast inwoners zich te laten ontwikkelen. In gezamenlijkheid streeft men naar: meer eigen kracht, meer regie in het (culturele) veld, meer uitvoeringskracht en inventiviteit, meer eigen initiatief in de gemeenschap, het kantelen (minder gemeente, meer bottom-up), meer collectiviteit en samenhang, horizontale samenwerking, coöperatie tussen aanbieders (minder top-down), meer deelname/participatie door inwoners: dus vraaggericht werken, meer draagvlak bij de bevolking, meer (financieel) partnerschap, een meerjarenbegroting, meer integraliteit met bijvoorbeeld gezondheid, werken, welzijn, meer onderlinge wisselwerking en last but not least ruimte voor vernieuwing.

Bij deze ambitie hoort een actueel beleid. Het is daarom van belang de herijkte kadernota cultuur 2025-2028 als geactualiseerd beleidskader voor de gemeente Brunssum vast te stellen.

Tenslotte past deze herijkte kadernota cultuur ook binnen het vastgestelde Koerskompas Brunssum 2050 dat door uw raad is vastgesteld. In het Koerskompas hebben we gesteld dat we investeren in programma's die via cultuur verborgen talenten zichtbaar maken en ontplooiing mogelijk maken. De inzet van cultuur als middel én als doel, zoals via de projecten Nieuwe Helden 045 Brunssum en Meer Harmonie in de Samenleving, geven we uitvoering aan de ambities uit ons Koerskompas en dragen we via ons cultuurbeleid bij aan de gestelde doelen richting 2050.

6. relatie met programmabegroting/ financiële gevolgen

Aan het vaststellen van de herijkte Kadernota Cultuur 2025-2028 zijn geen directe financiële gevolgen verbonden. De programmabegroting blijft het financiële kader voor het cultuurbeleid van de gemeente Brunssum. Wel wordt in de kadernota benoemd dat gemeentelijke financiering nodig is als één van de instrumenten om het culturele veld te kunnen blijven ondersteunen, onder andere in de vorm van subsidies. Daarnaast zijn we voornemens de subsidieregeling '*Revolverend Fonds voor de podiumkunsten*' te herzien. Uit de evaluatie van de kadernota is gebleken dat dit fonds niet voldoet aan de wensen en behoeften van het veld. De gemeente Brunssum is voornemens deze regeling om te vormen tot een laagdrempelige, tijdelijke projectsubsidierегeling. Dit heeft geen gevolgen voor de programmabegroting.

c. Argumenten en overwegingen

Het culturele veld en cultuur in onze gemeente Brunssum verdient een duidelijk en actueel beleidskader. De doelen van de herijkte kadernota zijn afgestemd op de behoeften van het culturele veld, naar aanleiding van diverse participatiesessies:

1. Bevorderen van het culturele klimaat;
2. Verbinden van het culturele veld, bestaande uit het verenigingsleven, stichtingen, organisaties, instellingen en culturele initiatiefnemers;
3. Faciliteren en versterken van de mogelijkheden voor inwoners om mee te doen in de samenleving en het bevorderen van talentontwikkeling;
4. Bijdragen aan het creëren van een prettige en gezonde woon- en leefomgeving (goed wonen en leven) vanuit verbindingen met andere beleidsterreinen (cultuur als middel).

In de herijkte kadernota is vooral ook de actualiteit meegenomen. Dat is noodzakelijk om ook de komende jaren relevant te blijven. In de afgelopen jaren is landelijk de nasleep van de coronacrisis duidelijk geworden en is een toename gesignaleerd van onder andere kansengelijkheid door armoede, eenzaamheid en mentale problemen. Deze sociaal-maatschappelijke uitdagingen hebben effect op het meedoen aan cultuur en binnen de samenleving.

Vanuit het culturele veld komt daardoor duidelijk de behoefte naar voren om op regelmatige basis samen te komen en waar mogelijk gezamenlijke activiteiten te organiseren. Er is ook steeds meer aandacht voor de verbinding van artistieke én sociale doelen in een cultureel project. Bijvoorbeeld het project Brief aan mijn Buur, waarbij inwoners met elkaar in contact worden gebracht door een culturele activiteit.

In de herijkte kadernota is daarom meer focus gelegd op het ondersteunen en faciliteren van het culturele veld en de verbinding met het sociaal domein.

d. Opties en keuze

1. De herijkte Kadernota Cultuur vaststellen
Dit is de gewenste optie en keuze. We streven naar een actueel cultuurbeleid en passende kaders voor het bloeiende culturele klimaat in de gemeente Brunssum. Het culturele veld heeft behoefte aan duidelijke kaders en ondersteuning van de gemeente Brunssum. Een heldere kadernota cultuur legt dat formeel vast.
2. De herijkte Kadernota Cultuur niet vaststellen
Bij het niet vaststellen van de herijkte kadernota blijft de oude kadernota van kracht. Gelet op de veranderende maatschappij en de behoeften van het culturele veld die naar voren zijn gekomen tijdens het participatietraject is dit niet wenselijk.

4. Bijlagen:

1. *Kadernota Cultuur 2025-2028 - De verbindende kracht van cultuur*
2. *Uitvoeringsagenda Cultuur 2025-2026 gemeente Brunssum*

Het college van burgemeester en wethouders,

Burgemeester

Secretaris

Raadsbesluit

Gemeentebladnr. : 202439508
Afdeling : Maatschappelijke ontwikkeling
Registratiekenmerk : 202439508

De raad van de gemeente Brunssum gemeentebladnummer 202439508;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 8 april 2025, afdeling Maatschappelijke ontwikkeling;

Besluit:

1. De Kadernota Cultuur 2025-2028 - *De verbindende kracht van cultuur* vast te stellen;
2. Kennis te nemen van het uitvoeringsprogramma Cultuur 2025-2026.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 16 september 2025.

De Raad voornoemd,

Voorzitter

Griffier

UITGAVEN						INKOMSTEN					
progr	taak veld	omschrijving	bijgestelde begroting 2025	bijstelling 19e begr. wijz. 2025	nieuwe raming 2025	progr	taak veld	omschrijving	bijgestelde begroting 2025	bijstelling 19e begr. wijz. 2025	nieuwe raming 2025
5	43	GEWONE DIENST				5	43	GEWONE DIENST			
		Ongewijzigde Programma's	103.164.862		103.164.862			Ongewijzigde Programma's	31.551.185		31.551.185
		Onderwijs en educatie						Onderwijs en educatie			
		Onderwijsbeleid en leerlingzaken **)	1.974.949	315.000	2.289.949			Onderwijsbeleid en leerlingzaken **)	961.882		961.882
		Ongewijzigde taakvelden	2.906.202		2.906.202			Ongewijzigde taakvelden	1.398.296		1.398.296
11	0.8	Subtotaal	4.881.151	315.000	5.196.151	11	0.8	Subtotaal	2.360.178	0	2.360.178
		Algemene dekkingsmiddelen						Algemene dekkingsmiddelen			
		Overige baten en lasten	779.166	-315.000	464.166			Overige baten en lasten	277.848		277.848
		Ongewijzigde taakvelden	22.337.024		22.337.024			Ongewijzigde taakvelden	96.972.992		96.972.992
		Subtotaal	23.116.190	-315.000	22.801.190			Subtotaal	97.250.840	0	97.250.840
		Totaal	131.162.203	0	131.162.203			Totaal	131.162.203	0	131.162.203

Onderwijsachterstandenbeleid 2025-2030

Inhoudsopgave

Inleiding.....	4
1. Kansrijke ontwikkelpaden in Brunssum	5
1.1 Vroege kindertijd (0–4 jaar) – De basis voor kansengelijkheid	8
1.2 Kinderfase (4–12 jaar) – Ruimte om te groeien en leren.....	9
1.3 Vroege adolescentie (12–16 jaar) – Ruimte, richting en relatie	12
1.4 Jongvolwassenheid (16–20 jaar) – Op eigen benen, met een vangnet	13
2. VVE - Doelgroep en Bereik.....	14
2.1 Achtergrond en Doelstelling	15
2.2 Doelgroepdefinitie en criteria onderwijsachterstand.....	16
2.3 Toeleiding naar VVE en Realisatie van het Bereik.....	17
3. Ouderbetrokkenheid en ouderverbondenheid	18
3.1 Achtergrond en doelstelling.....	19
3.2 Van betrokkenheid naar verbondenheid	19
3.3 Aanpak in Brunssum	20
3.4 Rol van de gemeente	20
4. VVE - Resultaatafspraken kwaliteit.....	21
4.1 Resultaatafspraken en doelstellingen.....	21
4.1.1 Warme overdracht	22
4.1.2 Groei Peuters.....	22
4.1.3 Groei Kleuters	23
4.1.4 Gezamenlijke activiteiten koppels.....	23
4.1.5 Gezamenlijke thema's koppels.....	24
4.2 Samenwerking, uitvoering en monitoring	24
4.2.1 Werkwijze en gezamenlijke uitvoering van VVE.....	24
4.2.2 Monitoring en evaluatie van resultaten	25
4.2.3 Structurele kwaliteitsverbetering VVE-aanbod	25
4.2.4 Werken aan verbeterplannen	26
4.3 Gezamenlijk bewaken van de kwaliteit.....	26
4.3.1 Interne kwaliteitszorg bij voor- en vroegscholen	26
4.3.2 Externe toetsing door de GGD.....	26
5. VVE aanbod in Brunssum.....	28
5.1 Achtergrond en Doelstelling	28
5.2 Afspraken rond plaatsing en toewijzing VVE-plekken	29

5.3 Gemeentelijke aanpak en uitvoering	30
6. Ondersteuning voor Nieuwkomers en NT2-Peuters	31
7. Aanvullende projecten en initiatieven	33
7.1 Rupsjes: van vroegsignalering naar vroegaanpak	33
7.2 Van Startklas naar nieuwe inclusieve instroomgroep	33
7.3 Voor- en Vroegcoaches	34
7.5 Logopedische Screening en Taalstimulering in Brunssum	35
7.6 Project Dyslexie in Transitie	36
7.7 Dyscalculie: preventieve aanpak en pilot	36
7.8 Gezondheid en Bewegen	37
8. Afstemming, verantwoording en financiën Onderwijsachterstandenbeleid	38
8.1 Budget Onderwijsachterstandenbeleid (OAB)	39
8.2 Budgetten 2025 en verder	40
8.3 Kosten Onderwijsachterstandenbeleid	41
8.4 Argumenten/overwegingen inzake uitbreiden budget onderwijsbeleid	42
8.5 Begroting 2025 onderwijs	44
Bijlage: Toelichting op LEA en OAB	46
Bijlage: Infographic doorgaande lijn OAB	Error! Bookmark not defined.
Bijlage: Overige budgetten onderwijs (programma 5 gemeentebegroting)	48

Inleiding

Ieder kind verdient vanaf het allereerste begin optimale ontwikkelkansen. Onderwijsachterstanden ontstaan wanneer deze kansen niet toereikend zijn of onvoldoende aansluiten bij de individuele behoeften en levenslijn van het kind. Daarom moet de inzet van OAB-middelen niet alleen gericht zijn op het vergroten van bereik, maar vooral op het verbeteren van de kwaliteit, passend bij de unieke ontwikkeling van ieder kind. Daarmee voorzien we in een juiste aansluiting met de onlangs aangenomen kaders “Herijking van het sociaal domein” en het “Koerskompas”. Binnen de regio wordt, daar waar mogelijk, aangesloten op gezamenlijke lijnen, maar de lokale focus blijft leidend. Monitoring, jaarlijkse evaluatie en eventuele bijstellingen vinden plaats in nauwe samenwerking met betrokken kindpartners.

In de *Wet op het primair onderwijs* (artikel 165 e.v.) zijn de regels omtrent de aanpak van onderwijsachterstanden vastgelegd. Niet alleen schoolbesturen ontvangen hiervoor bekostiging, ook gemeenten krijgen vanuit het Rijk middelen om onderwijsachterstanden te voorkomen en terug te dringen, met een primaire focus op voor- en vroegschoolse educatie (VVE). Intensieve samenwerking met kinderopvangorganisaties, het primair onderwijs, de jeugdgezondheidszorg en andere partners is hierbij essentieel. Specifiek voor de doelgroep van 2½ tot 4 jaar is de inzet sinds 1 augustus 2020 geïntensiveerd, met ruimte voor gemeenten om lokaal maatwerk te bieden.

Het OAB-beleid is nadrukkelijk onderdeel van een bredere beweging: de ontwikkeling van de *Brunssumse Educatieve Agenda (BEA) 2025–2035*. Hierin staat duurzame kansengelijkheid centraal. Vanuit de herijking van het sociaal domein en de toenemende integratie van beleidsterreinen (onderwijs, jeugd, zorg) wordt ingezet op een samenhangende aanpak. De ontwikkeling van kinderen voltrekt zich over de grenzen van domeinen heen en vraagt om gezamenlijke, integrale ondersteuning die hun talenten en mogelijkheden versterkt.

Kinderen groeien op in een steeds diverser wordende samenleving, maar ervaren nog te vaak uitsluiting op basis van afkomst, taalachterstand, sociaaleconomische status of ondersteuningsbehoeften. Dit vraagt niet alleen om brede maatschappelijke samenwerking en gerichte ondersteuning in de vroege kindertijd, maar ook om een andere manier van denken en werken, gericht op de ontwikkelkansen van ieder kind. Het vergroten van inclusie vormt één van de grootste uitdagingen binnen het onderwijsveld voor de komende tien jaar. Vanuit gemeentelijk perspectief betekent dit dat we actief investeren in de juiste randvoorwaarden en samenwerking duurzaam versterken. Daarnaast tonen meerdere studies (onder andere Heckman, 2006; Onderwijsraad, 2024) aan dat vroegtijdig en integraal investeren in jonge kinderen, met name in kwetsbare situaties, het hoogste maatschappelijke rendement oplevert. Elke geïnvesteerde euro vertaalt zich later in betere schoolprestaties, hogere arbeidsdeelname en een lagere vraag naar zorg- en uitkeringsvoorzieningen.

In samenwerking met kinderopvang, basisonderwijs, jeugdgezondheidszorg en regionale partners is gekozen voor gedeelde, professionele uitgangspunten. Deze zijn ambitieus maar haalbaar, en sluiten aan bij de kaders van de BEA. Verdere uitwerking volgt in de uitvoeringsagenda's. Zo bouwen we samen aan een samenleving waarin alle kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen en hun plek vinden.

1. Kansrijke ontwikkelpaden in Brunssum

Brunssum bouwt aan een toekomst waarin álle kinderen en jongeren zich kunnen ontwikkelen tot veerkrachtige, betrokken burgers, ongeacht hun achtergrond, begeleidingsbehoefte of postcode. Die ambitie sluit aan bij de koers die is uitgezet in het *Koerskompas*, waarin kansengelijkheid, talentontwikkeling en verbondenheid met de samenleving tot de kernopgaven behoren. We investeren in de kracht van kinderen en jongeren door hen niet alleen onderwijs en zorg te bieden, maar ook de mensen en relaties die hen laten groeien. Ieder kind verdient een omgeving waarin het zich gezien voelt, zich kan ontwikkelen en op steun kan rekenen van ouders, professionals en de gemeenschap. Onderwijs was ooit bedoeld als 4D van het sociaal domein, maar bij de transitie van de 3D's vanuit het rijk naar de gemeenten is deze later nagekomen. Binnen de herijking van het Sociaal Domein, zal onderwijs een prominentere rol gaan krijgen om de koers van het koerskompas te kunnen borgen.

Het onderwijsachterstandenbeleid (OAB) vormt een belangrijk uitvoeringsinstrument in het realiseren van deze ambitie. Het verbindt onderwijs, zorg, welzijn en opvoeding in een integrale aanpak, met als doel het vergroten van kansen tot ontwikkeling vanaf de vroegste levensfase. Daarbij richten we ons op een warme, kansrijke start voor ieder kind.

De Brunssumse Educatieve Agenda

De *Brunssumse Educatieve Agenda* (BEA) biedt het inhoudelijke kader voor het OAB en de bredere inzet op talentontwikkeling. De BEA is opgebouwd rond drie centrale doelstellingen:

1. *Gelijke kansen vanaf de start, inclusie als uitgangspunt* - We streven naar een samenleving waarin elk kind een kansrijke start krijgt en gelijke ontwikkelkansen ervaart.
2. *Doorlopende ontwikkeling in een gezonde en veilige leefomgeving* - Kinderen leren en ontwikkelen zich in samenhang. Daarom zorgen we voor een doorlopende ontwikkellijn waarin welzijn, leren en brede vorming met elkaar verweven zijn.
3. *Versterken van betrokkenheid en eigenaarschap* - Samen opvoeden, samen leren: Kinderen bloeien op wanneer ouders, professionals en de gemeenschap samen werken aan hun ontwikkeling.

Deze ambities krijgen de komende jaren concrete invulling via opeenvolgende uitvoeringsagenda's, waarin per ontwikkelfase (0–20 jaar) en per thema gerichte projecten en samenwerkingen worden uitgewerkt.

Speerpunten in beleid en uitvoering (BEA en Koerskompas)

- **Samenwerking:** De kracht van onze doelen ligt in het samen willen bijdrage aan de doelstelling in het Koerskompas. In de samenwerking tussen álle partners – onderwijs, opvang, zorg, welzijn en ouders – niet vanuit verplichting, maar vanuit wat we écht willen voor onze kinderen. Vanuit gedeelde verantwoordelijkheid werken we aan gelijke kansen
- **Ouderbetrokkenheid:** Actieve betrokkenheid van ouders draagt aantoonbaar bij aan de ontwikkeling van kinderen. Voor de gemeente is dit een belangrijk aandachtspunt binnen het streven naar kansengelijkheid en het tegengaan van onderwijsachterstanden.
- **Inclusief en rechtvaardig onderwijs:** We versterken het onderwijs in Brunssum door vanuit netwerksturing te werken aan talentontwikkeling, vanuit vertrouwen en betrokkenheid. Interventies als de inzet van vroegcoaches en schoolmaatschappelijk werk maken hier deel van uit.

- Samen gezond en verbonden opgroeien: We verkleinen gezondheidsachterstanden door integraal (domeinoverstijgend) samen te werken aan een gezonde leefomgeving. Gezinnen worden hierbij ondersteund door een netwerk van zorgzame volwassenen in de school, de buurt en de samenleving.
- Sociaal kapitaal versterken: We bouwen aan duurzame relaties en netwerken die bijdragen aan de veerkracht van onze jeugd. Iedereen – van leerkracht tot sportcoach, van buurvrouw tot werkgever – kan een verschil maken in het leven van een kind.
- Voorzieningenniveau behouden en versterken: Via gerichte programmering en verbinding behouden en versterken we het onderwijsaanbod en de randvoorwaarden daaromheen.

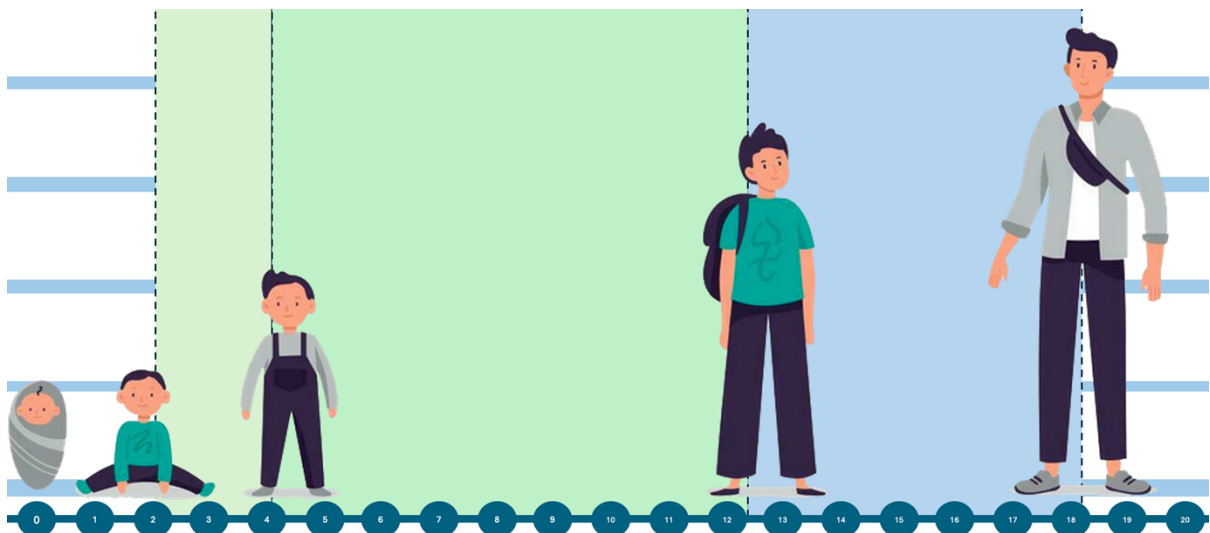
Met deze aanpak realiseren we stap voor stap een omgeving waarin ieder kind in Brunssum de ruimte en ondersteuning krijgt om zijn of haar talenten te ontdekken en tot bloei te brengen.

Ontwikkelpad voor kinderen en jongeren

We kiezen nadrukkelijk voor een ontwikkelingsgerichte benadering, met het kind en zijn leefomgeving centraal. Daarom hanteren we in dit hoofdstuk de vier levensfasen zoals uitgewerkt in de ontwikkellijn jeugd 0–20 jaar:

- Vroege kindertijd (0–4 jaar)
- Kinderfase (4–12 jaar)
- Vroege adolescentie (12–16 jaar)
- Jongvolwassenheid (16–20 jaar)

Per fase beschrijven we hoe de gemeente Brunssum bijdraagt aan een stevige pedagogische en educatieve basis. We geven inzicht in de bestaande voorzieningen, domeinoverstijgende inzet en nieuwe ontwikkelrichtingen. Zo ontstaat een samenhangend ontwikkelpad voor kinderen en jongeren, als voorbereiding op de educatieve projecten en de verdiepende inzet op VVE in de volgende hoofdstukken. In de bijlage is een infographic opgenomen die de ontwikkelingslijn van kinderen en jongeren in Brunssum weergeeft. Hierin zijn de OAB-projecten en VVE-initiatieven per leeftijdsfase geplaatst. Nieuwe projecten uit de uitvoeringsagenda's kunnen hieraan worden toegevoegd, zodat de infographic een actueel overzicht blijft bieden van de totale inzet.

1.1 Vroege kindertijd (0–4 jaar) – De basis voor kansengelijkheid

De eerste levensjaren vormen de basis voor hoe een kind zich later ontwikkelt. In deze periode ontstaan taalgevoel, nieuwsgierigheid, motorische vaardigheden en zelfvertrouwen. Net zo belangrijk zijn het gevoel van veiligheid, plezier in contact met anderen en het gevoel erbij te horen. Alles komt hier samen: spelend leren, lichamelijke gezondheid en emotionele groei. Wat in deze jaren ontbreekt, is later moeilijk in te halen. Wetenschappers noemen de eerste 5 à 6 jaar (de eerste 2000 dagen) niet voor niets *onvervangbare jaren*¹. In deze fase wordt in het brein de basis gelegd voor denken, voelen en samenleven. Daarom moet het onderwijsachterstandenbeleid zich niet alleen richten op school, maar ook op de jongste kinderen en hun gezinnen.

De gemeente Brunssum kiest ervoor om in deze belangrijke fase zichtbaar en dichtbij te zijn. We investeren in spelend leren, taalontwikkeling, ondersteuning aan gezinnen en in het versterken van de band tussen ouders en professionals. Daarbij staat de relatie centraal: kinderen ontwikkelen zich vooral in veilige, betekenisvolle relaties waarin ze zich gezien weten². Niet het gedrag van het kind, maar de erkenning van het kind als persoon vormt het vertrekpunt. Of het nu gaat om ouders, pedagogisch medewerkers of iemand uit de buurt: kinderen groeien op in verbinding met mensen die in hen geloven. Zo bouwen we in Brunssum samen aan een stevige basis voor gelijke kansen – vanaf de allereerste dag.

Voorschoolse educatie en educatief partnerschap

In Brunssum krijgen alle peuters toegang tot voorschoolse educatie via meerdere erkende aanbieders. Voor kinderen bij wie extra ondersteuning de ontwikkeling kan versterken, biedt de gemeente een stimulerend aanbod dat aansluit bij de wettelijke verplichtingen (voor- en vroegschoolse educatie, VVE) en gericht is op het benutten van talenten en het voorkomen van achterstanden (zie hoofdstuk 2 en verder). In deze voorzieningen wordt gewerkt met programma's die de brede ontwikkeling van het jonge kind centraal stellen. Aandacht voor taal en rekenen gaat hand in hand met het versterken van motoriek, zelfvertrouwen, sociaal-emotionele vaardigheden en hechting. Pedagogisch medewerkers volgen de ontwikkeling nauwgezet en stemmen hun begeleiding af op wat ieder kind nodig heeft. Voor kinderen die extra begeleiding nodig hebben, is er de groep *Rupsjes* een kleinschalige voorziening binnen de peuteropvang, waarin kinderen met bijvoorbeeld een taalachterstand, motorische problematiek of andere ontwikkelvragen intensieve begeleiding krijgen.

De samenwerking tussen VVE-locaties, basisscholen en de gemeente vormt een stevig lokaal netwerk. Hierin stemmen professionals af over de doorgaande ontwikkellijn, worden zorgen vroegtijdig gesignaleerd en ontstaat gedeeld eigenaarschap voor een inclusieve start. Partners als maatschappelijk werk, jeugdgezondheidszorg en logopedie maken deel uit van dit netwerk, waardoor begeleiding toegankelijk en afgestemd plaatsvindt. Ook de bibliotheek is een structurele partner binnen dit educatieve netwerk. Via BoekStart maken jonge kinderen al in de eerste levensjaren kennis met boeken, taal en verhalen. Culturele instellingen bieden binnen de gemeente ook aanvullend activiteiten aan waarin jonge kinderen op een speelse manier in aanraking komen met muziek, dans en beeldende kunst. Deze brede benadering draagt bij aan expressie, verwondering en een rijke taalontwikkeling.

¹ Mieras, M. (2015). *Het geheime leven van het jonge brein*. Amsterdam: Nieuw Amsterdam.

² Wienen, B. (2022). *De ruimte van het kind. Naar een pedagogiek van de erkenning*. Antwerpen: Garant.

Gezondheid, welbevinden en leefomgeving

Een kind kan pas tot leren komen als het zich fysiek én emotioneel goed voelt. Daarom investeert de gemeente Brunssum bewust in een gezonde, stimulerende en toegankelijke leefomgeving. Deze inzet sluit aan bij de Zuid-Limburgse trendbreuk en het regionale streven naar positieve gezondheid vanaf de vroegste levensfase. Kinderopvangorganisaties stimuleren dagelijks bewegen, bieden structureel groente en fruit aan (project van de gemeente) en zorgen voor een gebalanceerd dagritme.

Ook de fysieke omgeving draagt bij aan een gezonde ontwikkeling. Opvanglocaties zijn in elke wijk aanwezig, vaak geïntegreerd met het primair onderwijs in 'kindcentra' en met gedeelde voorzieningen. Buiten spelen, natuurbeleving en vrij bewegen maken onlosmakelijk deel uit van het dagelijks aanbod; de gemeente investeert hierin actief via projecten zoals de aanleg van voedselbosjes en de vergroening van schoolpleinen. De gemeente werkt daarnaast aan veiligheid in en om scholen, voldoende en veilige speelplekken en verkeersluwe zones, zodat kinderen veilig en vrij kunnen bewegen in hun directe leefomgeving.

Ondersteuning van gezinnen en sociale omgeving

Voor ouders is het kunnen opvoeden vanuit vertrouwen en verbondenheid essentieel. Daarom ondersteunt Brunssum ook het informele netwerk rondom gezinnen. In KansKracht ontmoeten ouders elkaar bij initiatieven als Kids & Koffie, Voorleespret of andere toegankelijke ouder-kindactiviteiten (zoals VVE-thuis bijeenkomsten). De bibliotheek biedt aanvullend begeleiding aan ouders op het gebied van (voor)lezen en taalstimulering, en helpt gezinnen om het aanbod optimaal te benutten.

Programma's als VoorZorg en Stevig Ouderschap bieden daarnaast gerichte begeleiding aan gezinnen die onder druk staan. Door informele steun, vroegsignalering en professionele begeleiding met elkaar te verbinden, ontstaat in de wijk een sociaal netwerk waarin niemand er alleen voor staat. De jeugdgezondheidszorg vormt een verbindende schakel in de begeleiding van het jonge kind. Al vanaf de zwangerschap staan jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen naast ouders – via prenatale huisbezoeken, consulten op maat en extra contactmomenten bij zorgen. Zij volgen de ontwikkeling, bieden advies en schakelen waar nodig met andere betrokken professionals. Het consultatiebureau is hierbij geen losstaand loket, maar een herkenbaar ankerpunt in het netwerk rondom het jonge kind: dichtbij, toegankelijk en met als doel normaliseren in plaats van problematiseren.

1.2 Kinderfase (4–12 jaar) – Ruimte om te groeien en leren

Tussen vier en twaalf jaar ontwikkelen kinderen zich razendsnel. Ze leren niet alleen lezen, schrijven en rekenen, maar vormen ook hun sociale identiteit, moreel kompas en leerhouding. In deze fase staat de basisschool centraal, maar het kind leert ook daarbuiten: thuis, op straat, bij de sportclub, in de bibliotheek en in contact met leeftijdsgenoten en andere volwassenen. De leefwereld en leeromgeving is dus breder dan het klaslokaal alleen. Ouders zijn primair verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind(eren). Samen met school en wijk dragen zij bij aan een stevige, inclusieve pedagogische basis.

Onderwijs, talentontwikkeling en educatief partnerschap

De overgang naar de basisschool

De overgang van peuter naar kleuter wordt in Brunssum zorgvuldig begeleid. Behalve de integrale samenwerking tussen de VVE-locaties (VVE-koppels: peuteropvang en onderbouw van de basisschool),

vormt ook de inzet van voor- en vroegcoaches een belangrijke schakel in de doorgaande lijn tussen opvang en onderwijs. Deze coaches signaleren ontwikkelbehoeften, begeleiden warme overdrachten, voeren driehoeksgesprekken met ouders en ondersteunen het onderwijsteam in de onderbouw. Zij dragen bij aan normalisering van lichte problematiek en zorgen voor samenhang in begeleiding.

Het onderwijs staat voor een grote opgave: door landelijke beleidswijzigingen werken scholen toe naar inclusief onderwijs. In de praktijk betekent dit dat kinderen in hun eigen wijk naar school gaan, met ruimte voor maatwerk, zolang de ondersteuningsbehoefte niet onder het speciaal onderwijs valt. Dit vraagt om een andere aanpak binnen scholen, die goed aansluit bij het Koerskompas. Scholen kunnen dit niet alleen; ook de gemeente neemt verantwoordelijkheid en sluit actief aan.

Ondersteuning bij ontwikkeling basisvaardigheden

De gemeente ondersteunt scholen bij het organiseren van begeleiding in en om de klas. In samenwerking met een van de partners wordt gewerkt aan taalstimulering en logopedische screening in de onderbouw (en bij 3-jarigen), zowel binnen de school als via overdracht vanuit de peuteropvang. Ook heeft de gemeente Brunssum projecten voor dyslexie en dyscalculie opgezet, waarin onderwijs en zorg samenwerken aan vroegsignalering, preventie en maatwerkinterventies. Deze pilots versterken de deskundigheid op scholen en bieden kinderen passende begeleiding binnen hun eigen leeromgeving. Daarnaast wordt actief ingezet op burgerschapsontwikkeling: kinderen leren deelnemen aan de samenleving, omgaan met verschillen en verantwoordelijkheid nemen. Een concreet voorbeeld hiervan is de kindergemeenteraad, waarin leerlingen spelenderwijs kennismaken met democratie, besluitvorming en de betekenis van actief burgerschap. Diverse projecten vanuit deze vorm van kinderparticipatie komen hieruit voort, zoals de kidsreporters en kinderambassadeurs (zoals de junior klimaat coaches en een boekenclub). De kindergemeenteraad is betrokken bij beleidsvorming en besluitvorming door de gemeenteraad.

Ondersteuning bij talentontwikkeling

In lijn met de nieuwe BEA stimuleert de gemeente brede talentontwikkeling en het zichtbaar maken van leren binnen en buiten school. De basisschool vormt de kern van de leeromgeving, maar kinderen leren ook via culturele instellingen, sportclubs en bibliotheken. De bibliotheek organiseert taalbevorderende activiteiten, leesbevordering en digitale vaardigheden, zowel op school als in de wijk. Culturele instellingen zoals Loge 3 Theater brengen kinderen in aanraking met kunst, muziek en expressie, wat bijdraagt aan een brede ontwikkeling. Met het programma “Meer Harmonie in de Samenleving” draagt de gemeente daarnaast bij aan het streven om iedere leerling wekelijks muziekonderwijs te bieden van een professionele muziekdocent.

Ondersteuning bij sociaal-emotionele ontwikkeling

Schoolmaatschappelijk werk vormt een toegankelijke schakel tussen gezin, onderwijs en jeugdhulp. Schoolmaatschappelijk werkers begeleiden leerlingen bij onder andere weerbaarheid, faalangst of complexe thuissituaties en nemen deel aan Knooppunten op school. Ze zijn zichtbaar via gesprekken en

verzorgen trainingen zoals Rots & Water en het Vriendenprogramma. Ook begeleiden zij kwetsbare leerlingen bij de overstap naar het voortgezet onderwijs, om uitval te voorkomen. KansKracht biedt daarnaast een laagdrempelige ontmoetingsplek voor en door ouders, waar opvoedingsvragen bespreekbaar worden en ervaringen worden gedeeld, een waardevolle aanvulling op de pedagogische basis rond het kind.

Gezondheid, welbevinden en leefomgeving

Een veilige, gezonde en stimulerende omgeving is cruciaal om tot leren te komen. De gemeente investeert daarom in gezonde schoolomgevingen met aandacht voor voeding, beweging en mentaal welzijn. Op alle basisscholen en vve-locaties is een gezonde pauze met groente en fruit ingevoerd of in voorbereiding. Sportconsulenten ondersteunen scholen bij beweegactiviteiten en stimuleren sportdeelname. Via JOGG wordt gewerkt aan een gezonde leefstijl, ook buiten school, met aandacht voor voeding, beweging en slaap. De Gezonde School-aanpak met de GGD zorgt voor structurele aandacht voor o.a. relaties en weerbaarheid. JORS richt zich op een gezonde en veilige leefomgeving rond de school, zoals verkeersveiligheid en speelmogelijkheden.

De fysieke leefomgeving is van groot belang voor de ontwikkeling van kinderen. De gemeente heeft recent een nieuw veiligheidsprotocol opgesteld voor in en om de school. Daarnaast wordt gezorgd voor veilige loop- en fietsroutes, verkeersveilige schoolomgevingen en speelplekken in de wijk die ontmoeting en beweging stimuleren. Ook de vergroening van schoolpleinen draagt bij aan de ontwikkeling van scholen richting een gezonde leeromgeving. Het stimuleert sociaal gedrag, concentratie en ontspanning en biedt ruimte aan ieder kind om op zijn of haar manier te spelen en talenten te ontwikkelen. Ook draagt de vergroening bij aan biodiversiteit, het voorkomen van wateroverlast en het tegengaan van hittestress. Daarmee sluiten groene schoolpleinen niet alleen aan bij het spelend leren, maar ook bij bredere ambities van de BEA op het gebied van welzijn, gezondheid en duurzaamheid.

Ondersteuning van gezinnen en sociale omgeving

In de basisschoolleeftijd blijft de rol van ouders onverminderd belangrijk. De gemeente ondersteunt gezinnen via toegankelijke en preventieve voorzieningen. CMWW, KansKracht, Home-Start, Home Support en Buurtgezinnen helpen ouders om opvoedvragen te delen, sociale netwerken op te bouwen en de thuissituatie te versterken. Ouders worden benaderd als medeopvoeders: betrokken bij school, aanspreekbaar in de wijk en ondersteund waar nodig. Schoolmaatschappelijk werkers bieden daarnaast laagdrempelige gesprekken voor ouders en kunnen helpen bij opvoedkundige vragen of signalen van overbelasting. Ook wordt samengewerkt met *Bureau Leren en Doorstromen Parkstad*. Dit bureau helpt jongeren en ouders om schooluitval te voorkomen en ondersteunt bij het maken van passende keuzes in de leerloopbaan. Jongeren worden begeleid bij het leren én bij de stap naar werk, zodat zij het beste uit zichzelf kunnen halen. Zo bouwen we samen aan het fundament voor een succesvolle toekomst, voor elk kind en elk gezin. Mocht doorstroom toch niet mogelijk blijken, dan wordt per jongere bekeken welk passend alternatief wél haalbaar is.

1.3 Vroege adolescentie (12–16 jaar) – Ruimte, richting en relatie

De vroege adolescentie is een periode waarin jongeren volop experimenteren met hun identiteit, relaties en toekomstbeelden. Deze zoektocht gaat gepaard met onzekerheid, groepsdruk en een sterke behoefte aan erkenning en erbij horen. Juist dan is een ondersteunende omgeving van groot belang. Jongeren hebben ruimte nodig om zichzelf te ontdekken, maar ook grenzen en richting om zich veilig te kunnen ontwikkelen.

Onderwijs, talentontwikkeling en educatief partnerschap

De gemeente speelt in deze fase slechts een beperkte rol op het gebied van educatieve ondersteuning. Scholen zijn primair verantwoordelijk voor het leerproces van jongeren. De gemeente ondersteunt wel jongerenparticipatie via projecten waarin leerlingen kennismaken met democratie en besluitvorming, bijvoorbeeld door lessen in de raadszaal van het gemeentehuis.

Waar de gemeente ook een rol in vervult, is het ondersteunen van scholen bij sociaal-emotionele begeleiding en het creëren van een veilige en kansrijke omgeving waarin jongeren tot leren kunnen komen. Schoolmaatschappelijk werk is beschikbaar op de middelbare scholen waar Brunssumse jongeren naartoe gaan. De schoolmaatschappelijk werkers bieden begeleiding bij sociale of emotionele problemen, versterken de verbinding tussen school en thuis en maken onderdeel uit van de bredere zorgstructuur op school. De overgang van het primair naar het voortgezet onderwijs wordt eveneens ondersteund, zowel op praktisch vlak als sociaal-emotioneel door middel van een warme overdracht, vooral voor leerlingen met extra begeleidingsbehoeften. Daarnaast zijn in het speciaal (basis) onderwijs (SBO en SO) en voortgezet speciaal onderwijs (VSO) zogenaamde doelgroeparrangementen (DGA's) beschikbaar, die collectieve begeleiding mogelijk maken binnen de klascontext.

Welbevinden, gezondheid en leefomgeving

Het versterken van het welbevinden van jongeren vraagt om een omgeving waarin zij zich vrij kunnen bewegen, gehoord worden en zich veilig voelen. In dit kader is het convenant VIOS (Veiligheid In en Om de School) een belangrijk instrument. Hierin maken gemeenten, onderwijsinstellingen, politie en andere veiligheidspartners afspraken over signalering, preventie en samenwerking bij incidenten of risico's. Brunssum nam hierin het voortouw en zet zich nog steeds actief in voor een veilige en ondersteunende schoolomgeving. Daarnaast speelt het signaleringssysteem Handle with Care PO en VO een belangrijke rol: wanneer er een melding binnenkomt bij Veilig Thuis, wordt de betreffende school via een kort bericht op de hoogte gebracht, zodat het kind in de klas even gezien wordt en er gericht aandacht naar uit kan gaan.

Brunssum zet in op een netwerk van betrokken professionals die jongeren in hun leefwereld ontmoeten en ondersteunen. Jeugd- en jongerenwerkers zijn actief aanwezig in wijken, op straat en in jongerencentra, waar zij signalen oppikken, jongeren begeleiden en verbinden met passende ondersteuning. Straatcoaches vullen dit aan door jongeren aanspreekbaar te maken, structuur te bieden en bij te dragen aan de leefbaarheid in de wijk. De POH Jeugd (praktijkondersteuner huisarts jeugd) fungeert als laagdrempelige schakel tussen jeugd, gezin en hulpverlening, waardoor jongeren vroegtijdig ondersteuning krijgen zonder direct in de zwaardere jeugdhulp terecht te komen. Om mentale

gezondheid bespreekbaar te maken en te normaliseren, worden op school en in de vrije tijd programma's ingezet over groepsdruk, middelengebruik en mediawijsheid. Ook op het gebied van lichamelijke gezondheid werkt de gemeente samen met scholen. Via de Regeling Schoolmaaltijden wordt op veel locaties dagelijks groente en fruit aangeboden. Scholen die hier geen gebruik van kunnen maken, worden via de gemeente voorzien van groente, fruit en krentenbollen.

Ondersteuning van gezinnen en sociale omgeving

Ook in deze fase blijven ouders en opvoeders van grote betekenis. Zij worden via schoolmaatschappelijk werk, opvoedbegeleiding en wijkgerichte initiatieven ondersteund in het begeleiden van hun kind. Het jongerenwerk werkt outreachend, in contact met jongeren op straat, online en in de wijk. Door deze nabijheid ontstaat vertrouwen, en wordt voorkomen dat kleine zorgen uitgroeien tot grote problemen. In samenwerking met het CMWW en andere ketenpartners wordt gewerkt aan een sluitende aanpak rondom opvoeding, veiligheid en participatie. Voor jongeren van 8 tot 27 jaar wordt bovendien gewerkt volgens de aanpak *Preventie met Gezag*. Deze richt zich op het voorkomen van afglijden door vroegtijdig in te grijpen en samen met ouders, scholen, jongerenwerk en veiligheidspartners jongeren perspectief te bieden en hun omgeving te versterken.

1.4. Jongvolwassenheid (16–20 jaar) – Op eigen benen, met een vangnet

De overgang naar volwassenheid is een belangrijke en vaak intensieve levensfase. Jongeren maken keuzes over opleiding, werk, zelfstandigheid, relaties en hun rol in de samenleving. Sommigen vinden zelfstandig hun weg, anderen hebben tijdelijk of langdurig ondersteuning nodig. Belangrijk is dat elk pad wordt erkend, en dat hulp beschikbaar is zonder drempels of oordeel. Want zelfstandigheid en kwetsbaarheid kunnen naast elkaar bestaan.

Brunssum kiest voor een benadering die jongeren ruimte biedt om te groeien én hen ondersteunt wanneer dat nodig is. Dat vraagt om een omgeving die vertrouwen geeft, waarin jongeren mogen oefenen met verantwoordelijkheid en fouten maken zonder dat dit tot uitsluiting leidt. Zoals ook in het *Koerskompas* is verwoord: ieder kind en iedere jongere verdient mensen en relaties die hen laten groeien. Jongeren die zich gezien en erkend voelen, ontwikkelen veerkracht en perspectief. We benadrukken daarbij het belang van relationele erkenning: *jongeren ontwikkelen zich niet alleen via systemen of structuren, maar in verbinding met mensen die in hen geloven en naast hen staan*¹. Juist in deze fase maakt het uit wie er wél blijft, ook als het even niet lukt. De gemeente ondersteunt deze ontwikkeling via diverse routes en voorzieningen, zoals:

- *Perron 45 / Next Step Perron*: een veilige plek voor ontmoeting, coaching en begeleiding voor jongeren van 16–27 jaar;
- *IPTA-coaching*: individuele ondersteuning richting opleiding, werk of dagbesteding;
- *Jeugd- en jongerenwerk en @Ease*: laagdrempelige ondersteuning bij mentale gezondheid;
- *Preconceptiezorg en Nu Niet Zwanger*: begeleiding bij keuzes rond relaties en zelfstandigheid;
- *Verbinding met vrijwilligerswerk, sport, cultuur en educatie*: meedoen en erbij horen als fundament voor toekomstperspectief.

Brunssum kiest er bewust voor om jongeren ook na hun 18e te blijven volgen en ondersteunen. Want ontwikkeling stopt niet bij het bereiken van de wettelijke volwassenheid. De *Brunssumse Educatieve*

Agenda (BEA) benadrukt in deze fase het belang van een duurzame ontwikkelij, met aandacht voor persoonlijke groei, maatschappelijke deelname en perspectief op een toekomst in of buiten Brunssum.

Samenhang met andere beleidsvelden

Ondersteuning aan jongvolwassenen raakt aan meerdere domeinen. Een samenhangende aanpak vraagt om afstemming en samenwerking met beleid op het gebied van:

- Arbeid en economische zelfstandigheid (arbeidsmarktbeleid)
- Inkomen en bestaanszekerheid (armoedebeleid)
- Gezonde leefstijl en mentaal welzijn (gezondheidsbeleid)
- Sport en cultuur als bindmiddel (sport- en cultuurbeleid)
- Integratie en kansengelijkheid (nieuwkomersonderwijs en inburgering)
- Jeugdbeleid in de brede zin

Door deze verbindingen te leggen, bouwen we samen met jongeren aan een stevige basis voor een toekomst waarin zij kunnen meedoen, groeien en van betekenis zijn.

1 Wienen, B. (2022). *De ruimte van het kind. Naar een pedagogiek van de erkenning*. Antwerpen: Garant.

2. VVE - Doelgroep en Bereik

Hoofdstuk 2 tot en met 5 gaan over Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE). VVE is bedoeld om jonge kinderen met een risico op onderwijsachterstanden extra ondersteuning te bieden in hun ontwikkeling, zowel thuis als in de voorschoolse opvang en kleuterklas.

2.1 Achtergrond en Doelstelling

Brunssum zet zich actief in om onderwijsachterstanden bij jonge kinderen te voorkomen. Deze lokale aanpak sluit aan bij landelijke uitgangspunten over het belang van investeren in voorschoolse ontwikkeling, met positieve effecten op schoolloopbaan en maatschappelijke participatie. Regionale afstemming vindt plaats waar dat ondersteunend is.

Vroegtijdige signalering van risicofactoren en het bieden van passende ondersteuning via voorschoolse educatie (VVE) zijn daarin essentieel. Studies van onder andere de Onderwijsraad (2013 en verder) en Sardes & SEO Economisch Onderzoek (2025) bevestigen dat achterstanden die in de vroege kinderjaren ontstaan, zonder interventie moeilijk in te halen zijn. Door tijdig gerichte ondersteuning te bieden, kunnen kansenongelijkheid en segregatie in het onderwijs worden verminderd.

Brunssum streeft naar een bereik van **minimaal 85%** van de doelgroepeuters. Dit percentage moet jaarlijks behouden blijven of verder verbeteren, zowel op gemeentelijk niveau als in de afzonderlijke wijken en kernen. De peildatum voor het vaststellen van deelnamecijfers is 1 januari, conform de landelijke systematiek en de VVE-monitor van de Inspectie van het Onderwijs. Waar mogelijk wordt afgestemd met de afspraken die binnen Parkstad zijn gemaakt.

Bereik Brunssum

Jaar	Geïndiceerd (JGZ)	Bereikt
2021	74	93 %
2022	62	98%
2023	80	94%
2024	60	95%

Werkwijze Brunssum

De Jeugdgezondheidszorg (JGZ) indiceert de peuters als zij signaleren dat er sprake is van een (risico op) onderwijsachterstanden. Indien de ouders akkoord zijn, worden de gegevens van het kind doorgegeven aan CMWW/peuteropvang, die de ouders benadert om het kind te plaatsen op de peuteropvang (vanaf 2 jaar). Zo kan de ontwikkeling van de doelgroepkinderen worden gevolgd en waar nodig extra interventies worden ingezet. Brunssum zet samen met de jeugdgezondheidszorg, peuteropvangorganisaties en andere partners actief in op:

- Vroege signalering en indicatieverlening;
- Stimuleren van deelname aan reguliere peuteropvang en VVE;
- Bewustwording onder ouders over het belang van voorschoolse educatie;
- Monitoring en jaarlijkse evaluatie van het bereik.

Daarbij wordt nadrukkelijk ingezet op het verminderen van drempels voor deelname. Zo worden extra dagdelen VVE gratis aangeboden om deelname aan een uitgebreid programma toegankelijker te maken.

2.2 Doelgroepdefinitie en criteria onderwijsachterstand

De doelgroepdefinitie in Brunssum (zie bijlage) volgt de landelijke richtlijnen, maar is verbreed met lokale en regionale kenmerken. Deze regio kent specifieke sociaaleconomische en demografische uitdagingen, zoals een hoger percentage gezinnen met lage inkomens, complexe thuissituaties en een toename van meertaligheid.

Er is sprake van een (risico op een) achterstand wanneer een kind zich niet ontwikkelt conform zijn of haar leeftijd, wanneer de ontwikkeling vertraagt, of wanneer factoren in de omgeving de ontwikkeling kunnen belemmeren. De jeugdgezondheidszorg (JGZ) – via de jeugdarts op het consultatiebureau – ziet vrijwel alle jonge kinderen en kan een indicatie voor voorschoolse educatie (VVE) afgeven. Hiervoor wordt gebruikgemaakt van de werkinstructie die door de GGD is opgesteld en die aansluit op de landelijke richtlijnen. Deze werkinstructie wordt in de loop van 2025 geactualiseerd.

Kinderen die een VVE-indicatie ontvangen, mogen gebruikmaken van gesubsidieerde voorschoolse educatie. De gemeente Brunssum kiest er – net als in de voorgaande beleidsperiode – bewust voor om doelgroepeuters al vanaf 2 jaar te laten deelnemen (en niet pas vanaf de wettelijke leeftijd van 2,5 jaar). Door deze kinderen eerder en langer voorschoolse educatie aan te bieden, wordt de kans op een succesvolle schoolloopbaan aanzienlijk vergroot.

Ons streven is dat alle geïndiceerde VVE-peuters in de leeftijd van 2 tot 4 jaar deelnemen aan het volledige aanbod van 640 uur per jaar. Om deelname aan vier dagdelen per week te stimuleren, biedt de gemeente het derde en vierde dagdeel gratis aan voor geïndiceerde doelgroepkinderen. Zowel JGZ als de VVE-aanbieders voeren gesprekken met ouders die minder dan vier dagdelen willen afnemen, om het belang van volledige deelname toe te lichten. Indien ouders toch kiezen voor een beperkter aanbod, is gedeeltelijke deelname mogelijk; de gratis dagdelen gelden dan vanaf het derde dagdeel.

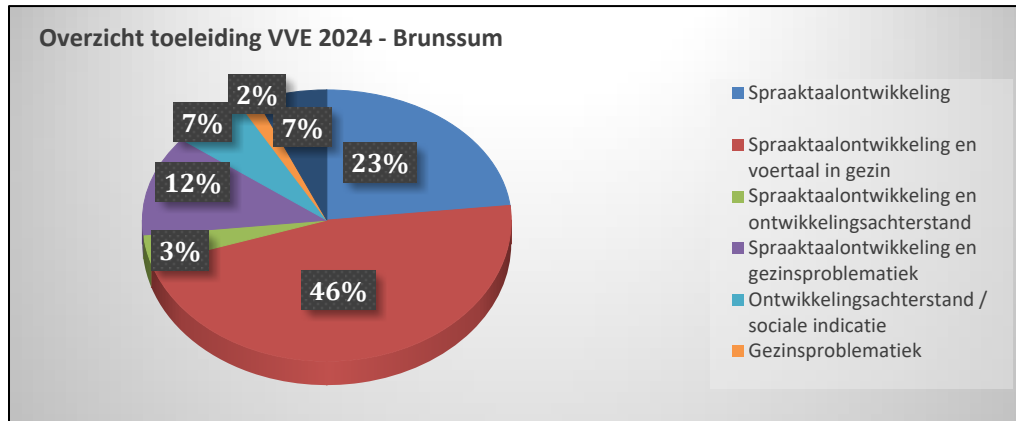
VVE-criteria

Gemeenten hanteren bij de indicatiestelling de criteria die door het Rijk zijn vastgesteld. Een VVE-indicatie kan worden afgegeven op basis van:

- Sociaal-medische factoren (bijvoorbeeld vroeggeboorte, gezondheidsproblemen);
- Sociaal-economische factoren (bijvoorbeeld armoede of schuldsanering);
- Sociaal-culturele factoren (bijvoorbeeld migratieachtergrond of beperkte taalomgeving thuis);
- Sociaal-emotionele factoren (bijvoorbeeld opvoedingsproblemen of hechtingsstoornissen).

Brunssum liep hierin al voorop, maar nu is binnen Parkstad afgesproken om deze VVE-criteria uniform toe te passen, met nadruk op normaliseren en het beperken van onnodige indicaties. Al laat onderstaande afbeelding zien, dat spraakontwikkeling de kern is. Brunssum speelt daarmee samen met ketenpartners in op vroegtijdige ondersteuning en brede deelname aan voorschoolse educatie om onderwijsachterstanden te verkleinen en kansengelijkheid te vergroten.

In het volgende overzicht wordt weergegeven hoe de VVE-doelgroep in Brunssum is samengesteld, op basis van de redenen van indicering die door de JGZ zijn geregistreerd. Deze gegevens worden jaarlijks geanalyseerd in samenwerking met de VVE-aanbieders en vormen input voor het beleid en de inzet van aanvullende ondersteuning.

2.3 Toeleiding naar VVE en Realisatie van het Bereik

De Jeugdgezondheidszorg (JGZ) Zuid-Limburg vervult een belangrijke rol bij de toeleiding naar de voorschool. Vrijwel alle kinderen bezoeken het consultatiebureau. Bovendien is het een basistaak van de JGZ om actief spraak- en taalachterstanden bij jonge kinderen op te sporen. Een belangrijk onderdeel bij het signaleren van taal- en ontwikkelingsachterstanden is dat de jeugdgezondheidszorg (JGZ) niet alleen de achterstand vaststelt, maar ook de oorzaak onderzoekt. Een achterstand kan bijvoorbeeld ontstaan door onvoldoende taalaanbod uit de omgeving of door een (taal)ontwikkelingsstoornis bij het kind. Bij de beoordeling kijkt de jeugdarts steeds naar het kind, de ouders en de bredere opvoedingscontext. Soms volstaat een VVE-indicatie; in andere gevallen is een ander (zorg)traject nodig.

Met de JGZ (jeugdarts en/of jeugdverpleegkundige) en de VVE-aanbieders (PLUK (de peuteropvangorganisatie van CMWW), Humankind, Flow en Pimpampoentje vindt 2 à 3 keer per jaar regulier overleg plaats over de indicering van doelgroepkinderen, inclusief de beoordeling van de totaalaantallen en ontwikkelingen. Hierin worden de voortgang, de kwaliteit van het proces en eventuele verbeterpunten besproken. Tijdens de reguliere consultaties stimuleert de JGZ ouders actief om hun kind te laten deelnemen aan peuteraanbod of (indien geïndiceerd) aan een VVE-programma. Voorlichting aan ouders is hierbij essentieel. Daarom is een specifieke VVE-folder voor Brunssum ontwikkeld, die wordt meegegeven bij de inschrijving van een kind in het bevolkingsregister.

Na doorverwijzing bewaken de JGZ en de VVE-aanbieder samen of het kind daadwerkelijk wordt ingeschreven. Er zijn afspraken gemaakt om peuters met een VVE-indicatie met voorrang te plaatsen. Ouders zijn echter niet verplicht hun kind deel te laten nemen. In enkele gevallen maken ouders, om moverende redenen, ondanks intensieve begeleiding toch geen gebruik van het aanbod. De gemeente onderhoudt, in overleg met VVE-aanbieders, structureel contact met de JGZ over de toeleiding van doelgroepkinderen en de inspanningen om ouders waar nodig te motiveren tot deelname.

Realisatie en borging van het bereik

Om het streefdoel van 85% bereik onder doelgroeppeters te realiseren en te behouden, worden de volgende acties ondernomen:

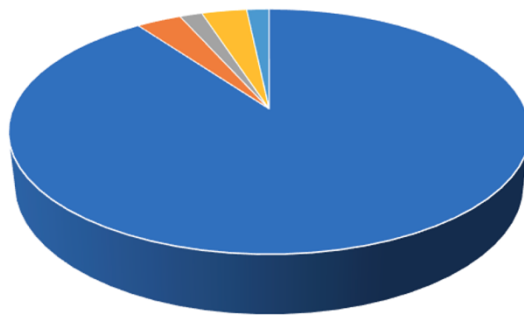
- De JGZ indiceert peuters vanaf een zo vroeg mogelijke leeftijd (vanaf 14 maanden) bij signalering van risico's op onderwijsachterstand.
- Bij toestemming van ouders worden gegevens gedeeld met de VVE-aanbieder, die vervolgens de inschrijving oppakt.
- Als ouders niet inschrijven, neemt JGZ opnieuw contact op om deelname te stimuleren.
- Het bereik van doelgroepkinderen wordt regelmatig besproken in de lokale VVE-projectgroep van de Brunssumse Educatieve Agenda (BEA), waar betrokken partners samen verbeteracties formuleren.

De gemeente Brunssum zet in op een verspreid VVE-aanbod via PLUK en commerciële kinderopvangorganisaties, zodat in alle wijken toegankelijk aanbod aanwezig is. De samenwerking met commerciële aanbieders verloopt goed; Meerdere organisaties bieden inmiddels VVE-programma's aan, een aanpak waar de inspectie complimenten voor gaf.

In Brunssum werken peuteropvanglocaties, kinderopvangorganisaties en basisscholen samen binnen brede voorzieningen of in zogenoemde 'koppels', structurele samenwerkingen tussen een voorschoolse voorziening (zoals peuteropvang of kinderdagverblijf) en een basisschool (groep 1-2). Deze samenwerking richt zich op

- Gezamenlijke signalering van ontwikkelingsrisico's;
- Afstemming van doorgaande leerlijnen;
- Een laagdrempelig en samenhangend aanbod voor ouders en kinderen.

De gemeente ondersteunt deze ontwikkeling door het VVE-aanbod breed te subsidiëren, voor alle kinderen die VVE volgen op locatie, ongeacht hun doelgroepstatus.

In 2024 heeft de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) 60 doelgroepindicaties afgegeven voor peuters in de gemeente Brunssum. Dit overzicht toont de plaatsing van de 60 geïndiceerde peuters in Brunssum (bron: Jaarverslag PLUK 2024)

- PLUK (54)
- Kinderopvang met VVE (2)
- Kinderopvang zonder VVE (1)
- Verhuisd (2)

De verdere uitwerking van de peuteropvangstructuur en de samenwerking binnen brede voorzieningen zal de komende jaren plaatsvinden, in overleg met de betrokken partners. Hierbij is nadrukkelijk ruimte voor maatwerk en inspraak.

3. Ouderbetrokkenheid en ouderverbondenheid

3.1 Achtergrond en doelstelling

Ouderbetrokkenheid is essentieel voor de ontwikkelkansen van jonge kinderen en is een voorwaarde voor een succesvolle (taal)ontwikkeling, een veilige opvoedomgeving en het verkleinen van onderwijsachterstanden.

Onder ouderbetrokkenheid verstaan we de actieve deelname van ouders aan onderwijsactiviteiten die de interactie bevorderen, hun interesse in onderwijs vergroten en het gesprek over onderwijs tussen ouder en kind stimuleren. Denk hierbij aan VVE-thuisbijeenkomsten, themabijeenkomsten op de peuteropvang, ouder-kindactiviteiten of informele contactmomenten zoals breng- en haalmomenten.

Het is belangrijk om alle ouders te bereiken, inclusief ouders voor wie participatie minder vanzelfsprekend is. We streven ernaar om ondersteuning zo toegankelijk mogelijk te maken, zodat iedere ouder de kans krijgt om betrokken te zijn bij de ontwikkeling van hun kind. Dit uitgangspunt geldt zowel in Brunssum als landelijk.

3.2 Van betrokkenheid naar verbondenheid

In lijn met het gedachtegoed van ouderverbondenheid, zoals verankerd in de nieuwe BEA, streven we in Brunssum naar duurzame, gelijkwaardige samenwerking tussen ouders en professionals. Niet alleen deelname aan activiteiten is van belang, maar vooral het versterken van een wederkerige relatie waarin ouders zich gezien, gehoord en gewaardeerd voelen in hun cruciale rol als eerste en blijvende opvoeder van hun kind.

Ouders dragen de primaire verantwoordelijkheid voor de opvoeding en ontwikkeling van hun kind. Door dagelijks samen te praten, (voor) te lezen, te zingen en spelenderwijs te leren, leggen zij de basis voor taalontwikkeling, sociaal-emotionele groei en leerplezier. Professionals bieden hierbij ondersteuning en verrijking, zodat ouders worden versterkt in hun essentiële rol.

In Brunssum stimuleren we de verbondenheid tussen ouders onderling via het project *KansKracht*. Deze horizontale verbondenheid speelt een belangrijke rol in het creëren van veilige, inclusieve gemeenschappen waarin ouders elkaar ondersteunen in de opvoeding en ontwikkeling van hun kinderen. Door het uitwisselen van ervaringen, zorgen en perspectieven ontstaan onderlinge steun, wederzijds begrip en een sterk netwerk rondom het kind.

3.3 Aanpak in Brunssum

Om het beoogde doel te bereiken worden de volgende activiteiten uitgevoerd:

Activiteiten en methoden

Brunssum investeert in verschillende vormen van ouderbetrokkenheid, zowel groepsgericht als individueel:

- VVE-Thuis: Ouders krijgen via getrainde pedagogisch medewerkers materialen en handvatten om thuis met hun kind aan de slag te gaan rond VVE-thema's.
- VVE-thema-activiteiten op locatie: Ouders worden uitgenodigd om 4 keer per jaar aan te sluiten bij activiteiten die gekoppeld zijn aan de actuele thema's.
- Netwerkvorming rond het kind: Ouderparticipatie krijgt vorm via oudercommissies, mentor-oudergesprekken en gezamenlijke verantwoordelijkheid binnen het sociale netwerk van het kind.

Aandacht voor diversiteit

Er is nadrukkelijk aandacht voor laaggeletterdheid, taalbarrières en digitale vaardigheden. VVE-aanbieders communiceren met ouders op een manier die past bij hun achtergrond, waarbij gebruik wordt gemaakt van visuele materialen en persoonlijke benadering. Breng- en haalmomenten worden benut als laagdrempelige contactmomenten. De hernieuwde invulling van deze momenten na corona wordt door veel ouders als prettig ervaren.

Evaluatie en registratie

De deelname aan activiteiten wordt bijgehouden in het peutervolgsysteem. Na afloop van ouderbijeenkomsten wordt geëvalueerd waarom ouders wel of niet aanwezig waren, zodat aanbod en benadering waar nodig kunnen worden aangepast. VVE-aanbieders leveren jaarlijks een rapportage aan met gegevens over ouderdeelname. De gemeente monitort op basis daarvan de voortgang en bespreekt resultaten in het lokale VVE-overleg.

3.4 Rol van de gemeente

De gemeente Brunssum heeft een faciliterende en stimulerende rol in het bevorderen van zowel ouderbetrokkenheid als ouderverbondenheid.

Dit komt tot uiting in:

- Het ondersteunen van VVE-aanbieders met materialen, scholing en tijdsinzet;
- Het organiseren van uitwisseling en kennisdeling via het VVE-netwerk en koppeloverleggen;
- Het delen van goede voorbeelden en innovatieve werkwijzen;
- Het leggen van verbindingen met bibliotheken, vrijwilligersinitiatieven en andere lokale partners die bijdragen aan het versterken van ouderparticipatie.

In samenwerking met de betrokken organisaties wordt toegewerkt naar een cultuur waarin ouderbetrokkenheid bij de ontwikkeling van kinderen vanzelfsprekend verweven is in het pedagogisch klimaat van de voorschoolse voorzieningen. Tegelijkertijd blijft ouderverbondenheid – de sterke, veilige band tussen ouder en kind als pedagogische thuisbasis – het fundament waarop verdere ontwikkeling wordt gebouwd.

4. VVE - Resultaatafspraken kwaliteit

4.1 Resultaatafspraken en doelstellingen

Naast de eerder geformuleerde doelstellingen voor het versterken van het bereik en de ouderbetrokkenheid bij de voorschoolse voorzieningen, worden in deze planperiode ook resultaatafspraken gemaakt over de kwaliteit en opbrengsten van het VVE-aanbod bij zowel voor- als vroegscholen (basisonderwijs). Op basis van landelijke wetgeving (Wet op het Primair Onderwijs, artikelen 167 en 167a) zijn gemeenten verplicht om – samen met hun VVE-partners – na te gaan of de ingezette maatregelen daadwerkelijk bijdragen aan het doel van VVE: terugdringen van onderwijsachterstanden, zodat kinderen met een VVE-indicatie zonder of slechts met beperkte achterstanden kunnen instromen in groep 3.

Om dit te realiseren maken we samen met de VVE-partners concrete resultaatafspraken over:

- De inzet en uitvoering van VVE-programma's;
- De pedagogische kwaliteit van het aanbod;
- De aansluiting tussen peuteropvang en het basisonderwijs;
- De evaluatie van ontwikkelingsgroei van kinderen met een VVE-indicatie.

Deze afspraken worden jaarlijks op bestuurlijk niveau besproken met het primair onderwijs en de kinderopvang, zoals de wet voorschrijft. Hierbij wordt ook stilgestaan bij de ervaringen, knelpunten en verbeterkansen binnen de lokale samenwerking. Een goede samenwerking en een stevige doorgaande lijn tussen de voor- en vroegscholen zijn cruciaal voor het behalen van deze doelen.

Een audit van BCO onderwijsadvies bracht in 2022-2023 de VVE-kwaliteit in kaart op negen onderdelen, waaronder condities, ouderbetrokkenheid en educatief handelen. Het totaalbeeld was positief:

“Er wordt hard gewerkt vanuit het hart voor kinderen en de wil om te verbeteren is duidelijk zichtbaar.”

Per locatie (VVE-koppel) zijn echter enkele verbeterpunten benoemd.

Uit de evaluatie van de audit, individuele gesprekken met alle betrokken managers en een gezamenlijk integraal koppeloverleg kwamen de volgende aandachtspunten naar voren:

- Het afstemmen van overlegmomenten tussen peuteropvang en basisonderwijs verloopt moeizaam door verschillen in werktijden;
- Er wordt regie gemist op de organisatie van deze afstemming en gezamenlijke bijeenkomsten;
- Hoge personeelsswisselingen in zowel de kinderopvang als het onderwijs belemmeren duurzame samenwerking;
- Er bestaan nog verschillen in visie en pedagogische aanpak tussen organisaties;
- De doorgaande lijn in de ontwikkeling van peuter naar kleuter vraagt om meer gezamenlijke afstemming van de verschillende kindvolgsystemen tussen voor- en vroegschool.

Tijdens het overleg hebben alle VVE-aanbieders gezamenlijke afspraken gemaakt om de gesignaleerde knelpunten op te pakken. Deze zijn per koppel vastgelegd en vormen input voor de nieuwe projectgroep VVE. Binnen deze groep worden de afspraken verder uitgewerkt en verankerd in de uitvoeringsagenda's van het OAB en de BEA. De doelen en voorlopige resultaatafspraken geven samen inzicht in de kwaliteit

van het aanbod, de uitvoering en de samenwerking tussen partners. In de komende periode worden deze verder uitgewerkt en geformaliseerd bij het opstellen van de nieuwe uitvoeringsagenda.

4.1.1 Warme overdracht

In de regionale werkwijze¹ is afgesproken dat 100% van de doelgroeppeuters voorafgaand aan de overstap naar de basisschool een warme overdracht ontvangt. In Brunssum wordt deze doelstelling al enkele jaren ruimer ingevuld: alle kinderen, zowel doelgroep- als niet-doelgroeppeuters, worden warm overgedragen van de peuteropvang naar de gekoppelde basisschool. Onder een warme overdracht verstaan we een persoonlijk overdrachtsmoment waarbij de pedagogisch medewerker, de leerkracht en de ouder(s) aanwezig zijn, eventueel aangevuld met andere betrokkenen uit het netwerk van het kind, zoals een jeugdverpleegkundige of gezinsondersteuner.

Alle VVE-locaties in Brunssum passen de overeengekomen afspraken toe met betrekking tot:

- Het gebruik van het peutervolgsysteem;
- Het gestandaardiseerde overdrachtsformulier (nog in ontwikkeling);
- De betrokkenheid van ouders bij het overdrachtsgesprek.

4.1.2 Groei Peuters

In de regionale afspraken is als doelstelling geformuleerd dat minimaal 70% van de peuters zich rond de leeftijd van 3 jaar en 9 maanden ontwikkelt volgens de voor die leeftijd geldende ontwikkelingsnormen. In Brunssum wordt de ontwikkeling van kinderen bovendien al vanaf jongere leeftijd gevolgd, om vroegtijdig kansen en ondersteuningsbehoeften in beeld te brengen.

De aanbieders van peuteropvang en VVE leveren jaarlijks gegevens aan de gemeente over de ontwikkelingsresultaten van peuters. Dit gebeurt op basis van hun eigen kindvolgsystemen, waarin observaties worden vastgelegd op de ontwikkelingsdomeinen taal, rekenen, sociaal-emotionele ontwikkeling en motoriek. Tot 2024 werd in Parkstad gewerkt met één gezamenlijke peutermonitor (Nipia), wat onderlinge vergelijking van resultaten mogelijk maakte. Inmiddels maken de VVE-aanbieders gebruik van nieuwe systemen, waaronder de VVE-monitor van KidsKonnnect. Daarnaast ontwikkelt de gemeente Brunssum eigen parameters om gericht informatie te verzamelen over de deelname, voortgang en doorstroom van kinderen binnen het VVE-traject die in lijn liggen van het koerskompas

De gemeente Brunssum wil in de projectgroep VVE onderzoeken op welke wijze jaarlijks beter inzicht kan worden verkregen in de ontwikkeling van doelgroepkinderen. Denk hierbij aan:

- De ontwikkelingskansen en groeilijnen van jonge kinderen;
- De krachten en bijdragen van partners binnen het VVE-netwerk;
- De ruimte die kinderen krijgen om hun eigen ontwikkeling te volgen.

¹ *Regionale afspraken zijn of worden gezamenlijk gemaakt door gemeenten, kinderopvang en onderwijs in de regio Parkstad, onder meer binnen de *Educatieve Agenda Parkstad (Actielijn 2-IV 'Herijken VVE')*. Ze bouwen voort op eerder (gezamenlijk) OAB-beleid en zijn gericht op meer samenhang en samenwerking rond de ontwikkeling van jonge kinderen.

4.1.3 Groei Kleuters

In eerdere regionale beleidsafspraken is als doelstelling geformuleerd dat minimaal 70% van de kleuters (meetmoment: 5 jaar oud, einde groep 2) zich ontwikkelt volgens de voor die leeftijd geldende ontwikkelingsnormen op de domeinen taal, rekenen en sociaal-emotionele ontwikkeling. Daarnaast specifiek gevolgd in hoeverre kleuters met een VVE-indicatie een aantoonbare ontwikkelingsgroei laten zien, met bijzondere aandacht voor kansen, groeilijnen en positieve inhaalslagen waar nodig.

Een belangrijk knelpunt in de monitoring van de doorgaande ontwikkellijn blijft de overgang van de peuteropvang naar de basisschool. Basisscholen gebruiken verschillende leerlingvolgsystemen, waardoor momenteel geen eenduidig en integraal zicht bestaat op de individuele ontwikkeling van kinderen van peuter naar kleuter. Hierdoor is het lastig om de opbrengsten van voorschoolse educatie structureel en op kindniveau door te volgen tot en met het einde van groep 2.

De gemeente Brunssum wil samen met haar VVE-partners verkennen in hoeverre gegevens over de ontwikkeling van kinderen op schoolniveau op geaggregeerde en volledig geanonimiseerde wijze gedeeld kunnen worden. Deze gegevens zouden waardevolle input kunnen leveren voor een beter zicht op wijkgerichte of locatiegebonden verschillen en trends. Het doel is om, met respect voor privacywetgeving en professionele autonomie, te komen tot een werkbaar en gedragen werkwijze waarin ontwikkelgegevens periodiek worden besproken binnen het VVE-netwerk. De gemeente kan op basis hiervan een jaarlijkse rapportage opstellen, die richting geeft aan het gesprek over resultaten, lokale onderwijskansen, doorgaande ontwikkeling en eventuele verbetermaatregelen in het VVE-aanbod. Zo ontstaat een gezamenlijke kennisbasis die bijdraagt aan opbrengstgericht werken, versterkte samenwerking tussen voor- en vroegscholen, en een beter afgestemd aanbod voor kinderen in Brunssum.

4.1.4 Gezamenlijke activiteiten koppels

In de eerdere regionale afspraken werd als doelstelling geformuleerd dat gekoppelde voor- en vroegscholen (peuter-/kinderopvang en basisschool) per kalenderjaar gezamenlijk minimaal drie activiteiten organiseren die bijdragen aan de doorgaande ontwikkellijn, ouderbetrokkenheid of wijk- en buurtgerichte initiatieven

In Brunssum voeren gekoppelde voor- en vroegscholen regelmatig koppeloverleg, waarin zij de samenwerking afstemmen en gezamenlijke activiteiten plannen. Aan het begin van ieder schooljaar plannen de partners samen minimaal drie activiteiten, die gedurende het jaar in co-creatie worden uitgevoerd. Deze activiteiten kunnen variëren van ouderbijeenkomsten en thematische onderwijsactiviteiten tot het verkennen van wijk- en buurtgerichte initiatieven. Vanuit het werkveld is er een duidelijke wens om de samenwerking te verbreden naar andere partners in de wijk, waarbij wordt aangesloten bij het gedachtegoed van de pedagogische basis: een sterke, gezamenlijke opvoed- en ontwikkelomgeving voor kinderen. Dit sluit nauw aan bij de bredere ambities van de Brunssumse Educatieve Agenda 2025–2030.

Momenteel wordt de jaarplanning voor zowel de koppeloverleggen als de gezamenlijke activiteiten voorafgaand aan het schooljaar gezamenlijk vastgesteld. Het minimaal aantal koppeloverleggen per jaar

wordt aan het begin van het schooljaar, of eerder, door de partners overeengekomen. Tijdens het integrale koppeloverleg is afgesproken om te werken met een vast format voor het overleg. De projectgroep VVE evalueert en actualiseert hiertoe het bestaande format, dat vervolgens als structureel onderdeel wordt opgenomen in het onderwijsachterstandenbeleid.

4.1.5 Gezamenlijke thema's koppels

Binnen de eerdere regionale afspraken is vastgelegd dat gekoppelde peuter-/kinderopvang en basisschool per kalenderjaar minimaal twee gezamenlijke thema's uitvoeren. Deze thematische samenwerking draagt bij aan een doorgaande ontwikkelingslijn, versterkt de verbinding tussen voor- en vroegschool en bevordert ouderbetrokkenheid en taalrijke leeromgevingen.

In het koppeloverleg kiezen de partners aan het begin van het schooljaar gezamenlijk twee thema's die zij gelijktijdig kunnen uitvoeren. Wanneer bestaande thema's niet aansluiten op de praktijk van beide organisaties, ontwikkelen zij samen een nieuw, op maat gemaakt thema. Bij de uitvoering van de thema's wordt gestreefd naar inhoudelijke samenhang, gedeeld pedagogisch handelen en versterking van ouderbetrokkenheid. Voorbeelden hiervan zijn een gezamenlijke start of afsluiting van het thema, uitwisseling van materialen, gezamenlijke ouderbijeenkomsten of wijkgerichte activiteiten. Deze gezamenlijke aanpak bevordert herkenbaarheid, continuïteit en een rijke leeromgeving voor het kind, zowel thuis als binnen de opvang en op school.

Over deze doelstelling wordt structureel teruggekoppeld binnen het VVE-netwerk. De gemeente rapporteert jaarlijks het percentage koppels dat de doelstelling heeft behaald. Deze gegevens maken onderdeel uit van de VVE-monitoring en geven inzicht in de mate van samenwerking en uitvoering op locatie. Daarnaast hanteert de gemeente de doelstelling om jaarlijks bij alle locaties van de peuteropvang een visitatie uit te voeren, in samenwerking met de leidinggevende van de betreffende locatie. Tijdens deze bezoeken wordt gezamenlijk gereflecteerd op de resultaten van het koppel, de werkprocessen, de onderlinge samenwerking, de samenwerking met externe partners en de ambities voor verdere ontwikkeling. In aanvulling hierop wil de gemeente Brunssum ook meer zicht krijgen op de investeringen die partners doen in de ontwikkeling van kinderen. Deze gesprekken dragen bij aan het versterken van de lokale samenwerking en het continu verbeteren van de kwaliteit van het VVE-aanbod.

4.2 Samenwerking, uitvoering en monitoring

4.2.1 Werkwijze en gezamenlijke uitvoering van VVE

De uitvoering van het VVE-beleid in Brunssum is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van peuteropvang, kinderopvang, basisscholen, jeugdgezondheidszorg en andere zorg- en welzijnspartners.

Alle VVE-locaties voeren een gecertificeerd VVE-programma uit dat voldoet aan de landelijke kwaliteitseisen en de afspraken uit dit beleidsplan en de lokale subsidieregeling. De programma's worden ondersteund door observatiemethodieken die, hoewel verschillend in uitvoering, zijn gebaseerd op de landelijke ontwikkelingsdoelen van het SLO. Deze doelen beschrijven wat jonge kinderen op het gebied van taal, rekenen, motoriek en sociaal-emotionele ontwikkeling moeten leren om goed voorbereid te zijn op het basisonderwijs. De resultaatafspraken in dit beleidsplan zijn hierop afgestemd, zodat uitwisseling en vergelijking van ontwikkelresultaten mogelijk blijft, ongeacht het gebruikte systeem.

4.2.2 Monitoring en evaluatie van resultaten

In Brunssum wordt gewerkt aan het versterken van opbrengstgericht werken binnen VVE. De gemeente streeft naar een werkwijze waarin VVE-aanbieders structureel ontwikkelgegevens vastleggen en geaggregeerd en geanonimiseerd delen. Deze informatie biedt inzicht in het bereik van het aanbod, de ontwikkeling van kinderen en de effectiviteit van de ingezette werkwijze. Pedagogisch medewerkers registreren deze gegevens met inachtneming van de AVG en de gemaakte afspraken, onder meer via verwerkersovereenkomsten.

De gemeente onderzoekt daarnaast de mogelijkheid om in de toekomst ook ontwikkelgegevens uit groep 1/2 te betrekken bij de VVE-monitoring, op wijk- of locatieniveau. Hierdoor kan de overgang van peuter naar kleuter beter worden gevolgd en kan het kind centraler worden gesteld in de analyse en verbetering van het aanbod. De verzamelde gegevens vormen een basis voor de dialoog binnen het VVE-netwerk, het opstellen van gerichte verbeterplannen en het onderbouwen van beleidskeuzes.

4.2.3 Structurele kwaliteitsverbetering VVE-aanbod

Het OAB- en VVE-beleid in Brunssum is dynamisch en wordt periodiek bijgesteld op basis van:

- Realisatiecijfers;
- Inbreng vanuit (koppel)overleggen;
- Inspectierapporten (Onderwijs en GGD);
- Signalen uit de praktijk, inclusief behoeften vanuit kindmaatwerk;
- Beleidsdoelen uit de BEA.

Beleid kan worden aangepast op basis van bovenstaande, maar blijft daarbij wel in lijn met de koers van de herijking van het sociaal domein, de programma's Noord en Oost, en het Koerskompas.

In Brunssum zijn in de afgelopen jaren structurele maatregelen doorgevoerd om de kwaliteit van VVE duurzaam te versterken. Deze maatregelen omvatten onder andere:

- Jaarlijkse visitaties op alle peuteropvanglocaties, uitgevoerd door de locatieleiding samen met de gemeente, gericht op samenwerking, proceskwaliteit en verdere ontwikkeling;
- Uitgebreide logopedische screening: alle kinderen worden vóór hun vijfde verjaardag gescreend, VVE-peuters vóór 3,5 jaar, met opname van de resultaten in het peutervolgsysteem;
- Verbreding van het VVE-aanbod bij meerdere aanbieders, waaronder PLUK en commerciële kinderopvang, ter versterking van spreiding en toegankelijkheid;
- Verkenning van kindvolgende financiering, gericht op de structurele inbedding van VVE binnen de dagopvang.

4.2.4 Werken aan verbeterplannen

Wanneer uit inspecties, monitoring of evaluaties blijkt dat verbetering nodig is, worden hierover afspraken gemaakt met en tussen de betrokken organisaties. Deze afspraken worden voorbereid in de projectgroep VVE (onderdeel van de BEA), geformaliseerd tijdens bestuurlijke overleggen en vastgelegd in notulen of afzonderlijke verbeterplannen. Bij complexere situaties kan worden besloten om een specifiek verbeterplan op te stellen, gericht op procesverbetering, professionalisering of afstemming in de samenwerking. Het VVE-netwerk Brunssum speelt hierin een centrale rol. In dit netwerk worden realisatiecijfers, evaluaties en signalen uit de praktijk besproken, en worden verbetervoorstellen voorbereid die teruggekoppeld worden naar het bestuurlijk overleg en de projectgroep VVE.

Voor de komende beleidsperiode ligt de focus op:

- Het verkleinen van de doelgroep door preventief in te zetten op versterking van de ontwikkeling en normalisering: *wat is er nodig om te voorkomen dat kinderen tot de doelgroep gaan behoren?*
- Het ontwikkelen van passende ondersteuning voor kinderen die niet aan de VVE-criteria voldoen, maar zich wel in een kwetsbare ontwikkelpositie bevinden: *hoe bieden we perspectief aan kinderen aan de rand van de doelgroep?*

4.3 Gezamenlijk bewaken van de kwaliteit

4.3.1 Interne kwaliteitszorg bij voor- en vroegscholen

Kwaliteitszorg binnen VVE betekent dat alle betrokken partijen samenwerken aan het realiseren en behouden van de gewenste onderwijskwaliteit. In Brunssum is het bewaken van de kwaliteit van VVE ingebed in de bredere ontwikkelambities zoals geformuleerd in de Brunssumse Educatieve Agenda.

Interne kwaliteitszorg binnen VVE is een cyclisch proces van plan – do – check – act, waarin evaluatie, implementatie, borging en – indien nodig – bijstelling structureel plaatsvinden in samenwerking met betrokken partners.

Belangrijke elementen binnen dit proces zijn:

- Toetsen of de uitvoering van VVE plaatsvindt conform de geldende wet- en regelgeving én de lokale afspraken;
- Signaleren van knelpunten in uitvoering, samenwerking of resultaten;
- Onderzoeken waar kwaliteitsverbetering wenselijk of noodzakelijk is en deze verbeteringen daadwerkelijk implementeren;
- Borgen van succesvolle werkwijzen binnen organisaties en het netwerk;
- Regelmatig gezamenlijk evalueren binnen organisaties en in het VVE-netwerk;
- Waar nodig kritisch durven zijn: ‘nee’ zeggen tegen initiatieven die onvoldoende bijdragen en stoppen met activiteiten die niet effectief zijn.

Zowel de voor- als vroegscholen hanteren hiervoor hun eigen kwaliteitszorgsystemen, waarin pedagogische, organisatorische en ontwikkelgerichte aspecten geïntegreerd zijn. De gemeente faciliteert deze ontwikkeling via overleg, ondersteuning en monitoring, stimuleert het delen van goede voorbeelden tussen partners en toetst of de ingezette kwaliteitsontwikkeling in lijn ligt met de eigen koers en ambities.

4.3.2 Externe toetsing door de GGD

Naast de interne kwaliteitsborging vindt er externe toetsing plaats. De GGD Zuid-Limburg inspecteert jaarlijks of het VVE-aanbod op de kinderopvanglocaties voldoet aan de wettelijke eisen. Gastouderlocaties

worden eenmaal per twee jaar geïnspecteerd. Deze inspecties zijn gebaseerd op landelijke wet- en regelgeving en worden uitgevoerd in opdracht van de gemeente.

De uitkomsten van de inspecties worden gepubliceerd via het Landelijk Register Kinderopvang en opgenomen in de jaarverantwoording van de betreffende organisaties. Als de GGD tijdens een inspectie een tekortkoming vaststelt, wordt – waar mogelijk – eerst een hersteltraject ingezet. Als herstel uitblijft, is het aan de gemeente om handhavend op te treden, conform het vastgestelde handhavingsbeleid.

De gemeenten in Zuid-Limburg hanteren hierbij uniforme handhavingsafspraken, die per type overtreding vastleggen welke maatregel van toepassing is. In Brunssum geldt de ambitie om te komen tot een 100% score 'niet-handhaven' op VVE-locaties: een situatie waarin alle aanbieders structureel voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen.

In 2024 vonden op alle VVE-locaties onaangekondigde inspecties plaats, waarbij geen tekortkomingen werden geconstateerd

Daarnaast sluit de GGD jaarlijks aan bij een inhoudelijk overleg met alle VVE-aanbieders in Brunssum. Dit overleg is ontstaan vanuit de behoefte om met elkaar in gesprek te gaan over de uitvoeringspraktijk, professionele uitdagingen (zoals personeelstekorten), en de afwegingen die organisaties maken binnen hun wettelijke kaders. Door dit gesprek te voeren, ontstaat wederzijds begrip en wordt de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor veilige, verantwoorde en kwalitatief sterke opvang versterkt.

5. VVE aanbod in Brunssum

Bij het bestrijden van onderwijsachterstanden zijn verschillende partijen betrokken. Centraal hierin staan de landelijke en lokale overheid, de jeugdgezondheidszorg, het onderwijs en de voorschoolse voorzieningen. De landelijke overheid geeft de wettelijke kaders en stelt aanvullende middelen beschikbaar voor de uitvoering van het onderwijsachterstanden-beleid door gemeenten en onderwijsorganisaties.

5.1 Achtergrond en Doelstelling

De gemeente Brunssum kent vier organisaties die VVE aanbod aanbieden, te weten Humankind, FLOW Kinderopvang, PimPoemPoentje BV en Pluk (onderdeel van CMWW). De gemeente Brunssum kent in 2025 de volgende (VVE)-locaties:

Peuteropvang - VVE	Aanbieder	Buurt/wijk	Groepen	Naam gekoppelde basisschool VVE
PLUK Centrum	PLUK / CMWW	Centrum	2	BS Trampoline & BS de Opstap
PLUK Centrum-Noord	PLUK / CMWW	Centrum-N.	1,5	BS Caleidoscoop
PLUK Noord	PLUK / CMWW	Noord	1	BS Titus Brandsma
PLUK Oost	PLUK / CMWW	Oost	1	BS Meander
PLUK Zuid	PLUK / CMWW	Zuid	1	BS Langeberg
PLUK West	PLUK / CMWW	West	2	BS Vlindertuin & BS St. Franciscus
TOTAAL			8,5	

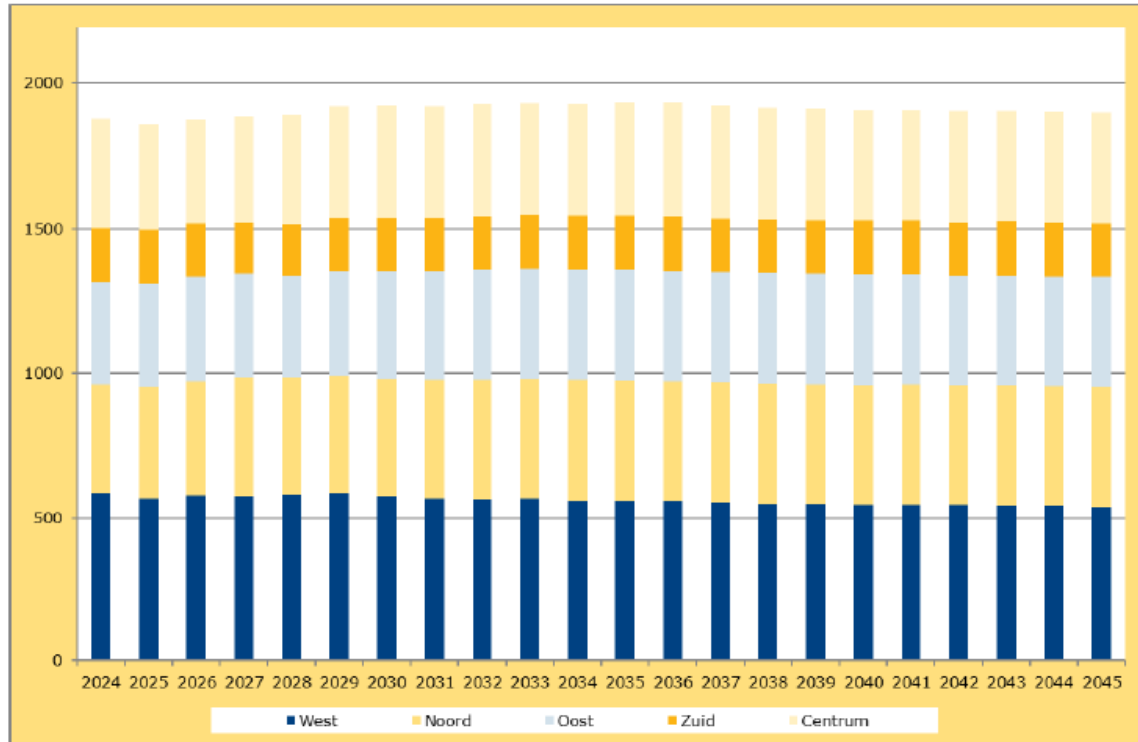
Kinderdagverblijf - VVE	Aanbieder	Buurt/wijk	Groepen	Naam gekoppelde basisschool VVE
KDV de Springplank	FLOW	Centrum	1	BS Trampoline & BS de Opstap
AKC PimPamPoentje	PimPamPoentje BV	Noord	1	BS Titus Brandsma
KDV Rollebol	Humankind	Oost	1	BS Meander
KDV Blitz	Humankind	Zuid	1	BS Langeberg
TOTAAL			4	

Het aantal groepen van de peuteropvang: dit betreft verticale gemengde groepen van doelgroep- en niet-doelgroep kinderen. Alle kinderen volgen het VVE-programma. Een groep = 16 kinderen maximaal. Twee groepen betekent maximaal 32 kinderen per dagdeel.

Om een indruk te krijgen hoeveel jonge kinderen we in Brunssum hebben, is hieronder een overzicht opgenomen per wijk van het aantal kinderen van 0-4 jaar.

Aantal kinderen 0-4 jaar per wijk (1-1-2025)	Jongens	Meisjes	totaal
Brunssum Centrum	94	107	201
Brunssum Noord	117	113	230
Brunssum Oost	111	104	215
Brunssum Zuid	63	64	127
Brunssum West	147	150	297
Totaal	532	538	1070

Leerlingenprognoses basisonderwijs Brunssum

(Pronexus, 2025, leerlingenprognose en Leerlingenprognose en ruimtebehoefte (speciaal) basisonderwijs 2025, p. 5).

De leerlingprognoses in de gemeente Brunssum blijven in de komende jaren redelijk stabiel, rond de 1900 kinderen. Dit wordt onder andere geconcludeerd uit de woningbouwprogrammering en het aantal geboorten in de gemeente. In de wijk West is op lange termijn een daling van 25 kinderen binnen de doelgroep terug te zien. Daarentegen groeien de wijken Noord en Oost licht.

5.2 Afspraken rond plaatsing en toewijzing VVE-plekken

Op grond van het landelijk VVE-beleid (vanaf 1 augustus 2020) hebben alle peuters met een VVE-indicatie recht op 16 uur voorschoolse educatie per week. Deze uren mogen flexibel over meerdere schoolweken worden verdeeld, zolang het totaal van 960 uur binnen een jaar wordt behaald. In Brunssum wordt dit aanbod aangeboden in gemengde groepen, waarin doelgroep- en niet-doelgroepeuters samen deelnemen.

De gemeente Brunssum beschouwt peuteropvang als een laagdrempelige en ontwikkelingsgerichte voorziening voor alle kinderen van 2 tot 4 jaar. Spelenderwijs leren, sociale interactie en een goede voorbereiding op de basisschool staan daarbij centraal. De kracht van de Brunssumse peuteropvang ligt in het grote bereik, de lokale verankering en de nauwe samenwerking met het onderwijs. Om gelijke onderwijskansen te waarborgen, geldt het uitgangspunt dat geen enkele doelgroepeuter op een wachtlijst terechtkomt. Wanneer op een locatie geen plek beschikbaar is, wordt actief gezocht naar een

passend alternatief op een andere VVE-locatie. De gemeente monitort jaarlijks, in overleg met de VVE-aanbieders, of het aanbod voldoende aansluit op de lokale vraag. Doelgroepkinderen krijgen voorrang bij plaatsing wanneer groepen vol zijn. De gemeente evalueert jaarlijks of de beschikbare capaciteit toereikend is voor de verwachte doelgroep.

In sommige situaties kiezen ouders ervoor hun kind te plaatsen op een VVE-locatie buiten de eigen woonplaats, bijvoorbeeld wanneer oudere broers of zussen al op een basisschool in een buurgemeente zitten. In dat geval kan het praktisch zijn om onderwijs en opvang op één locatie te organiseren. Intergemeentelijke afspraken bepalen of kinderen uit andere gemeenten gebruik kunnen maken van VVE-aanbod dat door de gemeente Brunssum wordt gesubsidieerd. Uitgangspunt is dat dit alleen mogelijk is bij een aantoonbaar duurzame schoolkeuze in Brunssum.

Voor kinderen die buiten de gemeentegrens wonen en die géén recht hebben op gesubsidieerde peuteropvang in Brunssum, gelden de volgende voorwaarden:

- Ouders betalen het volledige bruto-uurtarief;
- Zij kunnen – indien van toepassing – gebruikmaken van kinderopvangtoeslag via de Belastingdienst;
- Er moet plek beschikbaar zijn in de betreffende groep.

Deze situaties worden altijd individueel beoordeeld, in overleg tussen ouders, de VVE-aanbieder en de gemeente.

5.3 Gemeentelijke aanpak en uitvoering

Gemeenten zijn wettelijk verplicht om peuters van 2,5 tot 4 jaar met een VVE-indicatie een aanbod van 16 uur per week te bieden. Daarnaast stimuleert het Rijk, via het akkoord 'Aanpak tekort kinderopvangmedewerkers', een toenemende inzet van hbo-gechoolde professionals in de VVE. Ook is de rol van gemeenten verder aangescherpt: zij blijven verantwoordelijk voor het VVE-aanbod én voor de bekostiging van peuteropvang voor ouders zonder recht op kinderopvangtoeslag. Voor ouders met toeslagrechten ligt de verantwoordelijkheid voor de financiering bij het Rijk.

De inrichting en organisatie van het VVE-aanbod in Brunssum zijn vastgelegd in de *Beleidsregeling VVE*. Hierin zijn onder andere bepalingen opgenomen over toegankelijkheid, omvang van het aanbod, organisatievormen en ouderbijdragen. De uitvoering wordt jaarlijks geëvalueerd in overleg met de VVE-aanbieders en de VVE-werkgroep. Waar nodig worden de beleidsuitgangspunten geactualiseerd, mede op basis van landelijke ontwikkelingen, beschikbare middelen en lokale behoeften.

6. Ondersteuning voor Nieuwkomers en NT2-Peuters

Op grond van de Wet Primair Onderwijs (artikel 193 e.v.) is de gemeente verantwoordelijk voor het maken van afspraken over de organisatie van onderwijs aan nieuwkomers. Dit betreft onder andere:

- Het voorzien in voldoende onderwijsplaatsen voor nieuwkomers;
- Het verzekeren dat nieuwkomers tijdig worden ingeschreven op een school;
- Het organiseren van een doorlopende leerlijn voor nieuwkomers, inclusief de benodigde ondersteuning.

In Brunssum streven we naar kansengelijkheid voor alle kinderen. Nieuwkomers bieden we een krachtige start, met extra aandacht voor taalontwikkeling (NT2), zodat zij zich snel thuis, verbonden en taalvaardig voelen in hun eigen wijk en leefomgeving.

Aanpak NT2 in Brunssum

Voorschoolse fase:

Peuters van statushouders, arbeidsmigranten of uit Oekraïne kunnen deelnemen aan het VVE-aanbod bij de aangesloten peuteropvangorganisaties. De pedagogisch medewerkers hebben basiskennis van NT2-begeleiding en hanteren thematisch en visueel ondersteund aanbod dat geschikt is voor meertalige kinderen. Er is aandacht voor oudercommunicatie en opbouw van een vertrouwensrelatie.

Basisonderwijs / 4-12 jaar:

Nieuwkomers en Oekraïense kinderen op de basisschool worden geplaatst op:

- De Taalschool *Werelddelen* of de Taalklas van de *Paulusschool*, afhankelijk van leeftijd, startniveau en beschikbare capaciteit;
- In sommige gevallen, bij voldoende taalvaardigheid, direct in een reguliere groep op een wijkbasisschool (bijvoorbeeld als het kind al geletterd is);

Voortgezet onderwijs:

Leerlingen vanaf 12 jaar stromen in bij de Internationale Schakelklassen (ISK) van LVO, locatie Emmacollege, waar zij gericht werken aan het behalen van minimaal taalniveau A2 en voorbereiding op vervolgonderwijs.

Doelstelling regio Parkstad

Minimaal 70% van de NT2 leerlingen stroomt na 1 jaar door naar regulier onderwijs.

Iedere NT2-leerling wordt ingeschreven bij een 'moederschool' in de wijk. Indien het kind eerst start in een taalklas of taalschool, blijft deze school nauw in contact met de moederschool via het Knooppunt van Zorg. De leerling maakt gedurende de plaatsing in de taalklas al kennis met de moederschool en de toekomstige klas. De warme overdracht wordt vormgegeven conform de regionale afspraken, met betrokkenheid van ouders, leerling, leerkracht en coördinator NT2.

Indien een leerling langer dan één jaar onderwijs in een taalschool volgt, wordt in overleg tussen de betrokken school, ouders en de gemeente afgesteld wat het meest passende vervolgaanbod is. Hierbij

wordt rekening gehouden met de ontwikkelbehoefte, groepsgrootte op de reguliere school en sociale aspecten.

7. Aanvullende projecten en initiatieven

Naast de gemeentelijke bekostiging van voor- en vroegschoolse educatie (VVE) worden in Brunssum aanvullende projecten en initiatieven mogelijk gemaakt. Deze komen tot stand in afstemming met partners uit onderwijs, zorg en welzijn, en sluiten aan bij de ambities van de Brunssumse Educatieve Agenda (BEA). De initiatieven zijn gericht op het versterken van ontwikkelkansen, het ondersteunen van gezinnen en het voorkomen van onderwijsachterstanden.

Omdat meebewegen met toekomstige ontwikkelingen essentieel is, worden projecten voortdurend afgestemd op de leidende kaders van de BEA, het Koerskompas, de herijking van het sociaal domein en de, met name voor het onderwijs voelbare, uitdagingen van inclusief onderwijs. Bestaande initiatieven kunnen hierdoor doorontwikkelen naar vernieuwde versies, of plaatsmaken voor nieuwe, passende projecten die inspelen op actuele opgaven.

7.1 Rupsjes: van vroegsignalering naar vroegaanpak

Sinds 2018 biedt de gemeente Brunssum voor peuters en kleuters (2–5 jaar) met een ondersteunings- of zorgbehoefte een gespecialiseerde voorziening aan onder de naam 'Rupsjes'. Deze groep is ontstaan vanuit de aanpak vroegsignalering op de voorscholen, waarbij coaches mogelijke ontwikkelingsachterstanden signaleren en direct doorpakken naar begeleiding en ondersteuning. De Rupsjes-groep biedt kinderen met bijvoorbeeld een spraak-taalachterstand, motorische achterstand of medische problematiek een veilige en vertrouwde plek dichtbij huis, in een zo regulier mogelijke setting. Hierdoor wordt zwaardere hulp – zoals plaatsing in een medisch kinderdagverblijf – vaak voorkomen.

In de groep Rupsjes krijgen kinderen extra aandacht voor hun taalontwikkeling, sociaal-emotionele ontwikkeling en motoriek. Deze vroegtijdige interventie helpt kinderen steviger aan hun reguliere basisschoolloopbaan te beginnen, zonder onnodige etiketten of zorgindicaties. De setting is kleinschalig, vertrouwd en goed ingebed in de bestaande structuren van peuteropvang en onderwijs. Ouders ervaren de nabijheid, laagdrempeligheid en afstemming met de reguliere kinderopvang als zeer positief.

De groep Rupsjes sluit aan bij landelijke beleidslijnen zoals de Wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie (Wet OKE), de Jeugdwet en de Wet Passend Onderwijs. In plaats van individuele indicaties werkt Brunssum met groepsfinanciering, vergelijkbaar met het doelgroeparrangement op SBO Boemerang en de pilot Startklas. Deze werkwijze maakt het mogelijk om snel en flexibel ondersteuning in te zetten waar nodig, zonder bureaucratische drempels. Deze groepsfinanciering wordt bekostigd vanuit de Jeugdwet.

7.2 Startklas versus inclusieve instroomgroep

Om jonge kinderen met een extra ondersteuningsbehoefte een kansrijke start te bieden in het reguliere onderwijs, startte Brunssum in het schooljaar 2019–2020 met de Startklas op basisschool Meander in Brunssum-Oost. In deze kleinschalige klas, met een leerkracht, onderwijsassistent en een structureel aanwezige zorgprofessional, kregen leerlingen met een ontwikkelachterstand of zorgvraag gedurende maximaal één schooljaar intensieve begeleiding. Het doel was om te voorkomen dat kinderen onnodig uitstromen naar het speciaal (basis)onderwijs en hen in staat te stellen hun schoolloopbaan binnen het regulier onderwijs voort te zetten.

Deze aanpak is inmiddels doorontwikkeld binnen de landelijke experimenteerregeling *Met elkaar voor alle kinderen en jongeren*. In samenwerking met stichting MOVARE, SBO De Boemerang, zorgpartners (zoals Radar, Xonar, HumanKind en CMWW) én met ondersteuning van de gemeente, is een inclusieve instroomgroep opgezet binnen Kindcentrum Brunssum-Oost. Hier leren en ontwikkelen kinderen van 4–5 jaar met en zonder ondersteuningsbehoefte samen in een setting die gericht is op inclusie, maatwerk en samenwerking. Onderwijs, opvang en zorg worden er integraal georganiseerd binnen multidisciplinaire teams, met aandacht voor groepsverkleining, versterking van het onderwijsteam en het combineren van reguliere en zorgmiddelen in één bekostigingsmodel.

De verdere doorontwikkeling van deze aanpak wordt mede gevoed door de resultaten van een participatief onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen, uitgevoerd in samenwerking met schoolbesturen in Zuid-Limburg. Dit onderzoek richt zich op de gewenste situatie rond inclusieve onderinstroom en de stappen die nodig zijn om die te realiseren. De pilot wordt nauw gemonitord en geldt als inspirerend voorbeeld voor het ontwikkelen van nieuwe initiatieven waarmee leerlingen binnen het regulier onderwijs passend kunnen worden ondersteund, in lijn met de uitgangspunten van inclusief onderwijs.

Met deze aanpak ondersteunt de gemeente, samen met haar partners, de ontwikkeling van een inclusieve leeromgeving waarin elk kind op een passende plek kan starten en doorgroeien. Om deze beweging verder te versterken, kunnen de voor- en vroegcoaches mogelijk een belangrijke rol spelen in de verbinding tussen de partners én bij de verdere ondersteuning van leerlingen binnen het reguliere onderwijs.

7.3 Voor- en Vroegcoaches

Vanaf 2022 zijn pedagogisch coaches verplicht gesteld binnen het landelijk VVE-beleid voor locaties waar doelgroepkinderen worden opgevangen. Deze verplichting vloeit voort uit de Wet Innovatie en Kwaliteit Kinderopvang (IKK). Kinderopvangorganisaties zijn zelf verantwoordelijk voor het aanstellen en bekostigen van deze coaches. Zij begeleiden pedagogisch medewerkers in hun dagelijkse praktijk, ondersteunen bij het versterken van het pedagogisch klimaat en spelen een rol bij het vormgeven van ouderbetrokkenheid.

Binnen de gemeente Brunssum vormen voor- en vroegcoaches een onmisbare schakel in het versterken van de doorgaande lijn tussen peuteropvang en basisonderwijs. De inzet van deze coaches sluit direct aan bij de ambities van de nieuwe BEA, waarin kansengelijkheid, inclusie en integrale samenwerking centraal staan. Zij ondersteunen kinderen, ouders en professionals met als doel ontwikkelingsachterstanden vroegtijdig te signaleren en gericht aan te pakken. In het kader van het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) is er aanvullend geïnvesteerd in vroegcoaches, hoewel dit geen wettelijke verplichting is. Deze professionals werken nauw samen met leerkrachten, intern begeleiders (IB'ers) en het voorliggend veld (zoals jeugd-gezondheidszorg en maatschappelijk werk). De vroegcoach is soms dezelfde persoon als de voorcoach op de gekoppelde locatie, wat de afstemming, overdracht en continuïteit in de begeleiding van jonge kinderen aanzienlijk versterkt. De voor- en vroegcoach:

- signaleert vroegtijdig ontwikkelproblemen;
- ondersteunt pedagogisch medewerkers en leerkrachten;
- begeleidt de warme overdracht van peuter naar kleuter;
- voert driehoeksgesprekken met ouders en professionals;

- verbindt onderwijs, opvang en het voorliggend veld.

Scholen en opvanglocaties in Brunssum benoemen de meerwaarde van deze functie als cruciaal in de gezamenlijke aanpak van inclusie, preventie en kansengelijkheid. De coaches dragen bij aan het normaliseren van problematiek door tijdig te handelen met lichte ondersteuning, en voorkomen daarmee onnodige verwijzing naar geïndiceerde zorg. De coaches zijn ook vaste partners in de lokale Knooppunten, waarin casuïstiek en ontwikkelbehoeften van kinderen integraal besproken worden. Het voortzetten en structureel borgen van de inzet van voor- en vroegcoaches is essentieel voor de continuïteit van het brede onderwijsachterstandenbeleid in Brunssum.

7.4 Schoolmaatschappelijk Werk (SMW)

Sinds 2021 wordt in Brunssum schoolmaatschappelijk werk (SMW) structureel ingezet in het basisonderwijs. Wat begon als een maatregel binnen het NPO om de sociaal-emotionele impact van Corona bij kinderen en gezinnen te verzachten, is uitgegroeid tot een waardevolle preventieve voorziening in het voorliggend veld. SMW wordt verzorgd door het CMWW en levert maatwerk per school, met ondersteuning aan groepen, individuele leerlingen en ouders.

Het SMW is nauw verweven met het werk van de voor- en vroegcoaches, de IB'ers en het team Toegang Jeugd. De samenwerking tussen schoolmaatschappelijk werkers, scholen en ouders verloopt laagdrempelig, waardoor signalen snel worden opgepakt en ondersteuning preventief kan worden geboden. Deze aanpak sluit aan bij de uitgangspunten van de Brunssumse Educatieve Agenda (BEA): normaliseren waar mogelijk, integreren waar wenselijk, en versterken waar nodig.

De SMW biedt:

- Individuele ondersteuning aan leerlingen (o.a. weerbaarheid, faalangst, thuissituaties);
- Deelname aan en ondersteuning van de Knooppunten op school;
- Laagdrempelige spreekuren voor ouders;
- Trainingen als Rots en Water of het Vriendenprogramma (voorheen ook onder schooltijd);
- Versterking van de doorgaande lijn, ook richting VO (informele overdracht).

Scholen geven aan dat het SMW bijdraagt aan het opvangen van opvoedkundige en sociale vraagstukken die anders niet of pas veel later zichtbaar worden. De expertise van de SMW'er op het gebied van thuisproblematiek, oudercommunicatie en informele begeleiding is niet aanwezig binnen het regulier onderwijs. Zonder deze voorziening vallen juist kwetsbare gezinnen eerder buiten beeld. De inzet van SMW vormt een cruciale schakel in het creëren van een veilige, toegankelijke en ondersteunende leeromgeving waarin kinderen zich gezien, gehoord en gesteund voelen. Juist voor kinderen die tijdelijk extra ondersteuning nodig hebben, draagt SMW bij aan het behoud van perspectief en stabiliteit binnen hun schoolloopbaan. Het structureel behouden van deze functie wordt door scholen, ouders en samenwerkingspartners als essentieel ervaren.

7.5 Logopedische Screening en Taalstimulering in Brunssum

Een sterke taalontwikkeling is een onmisbare basis voor de sociale, emotionele en cognitieve groei van kinderen. Het opent niet alleen de deur naar schoolsucces, maar ook naar volwaardige deelname aan de samenleving. Daarom zet Brunssum actief in op het vroegtijdig signaleren van spraak- en taalproblemen

bij jonge kinderen. Deze gerichte inzet ondersteunt de inclusieve ambitie van de gemeente: ieder kind moet vanaf het allereerste begin de kans krijgen om zich zo optimaal mogelijk te ontwikkelen.

Peuters rond de leeftijd van 3,5 jaar worden binnen de kinderopvang en peuteropvanglocaties gescreend door logopedisten. Ouders geven hiervoor vooraf toestemming. Kinderen die geen gebruikmaken van voorschoolse voorzieningen worden in groep 1 of 2 van de basisschool gescreend. De uitkomsten worden gedeeld met ouders en – met hun toestemming – opgenomen in het peutervolgsysteem en benut bij de warme overdracht naar school.

In samenwerking met BCO Onderwijsadvies wordt gewerkt aan taalstimulering binnen zowel voorscholen (voor peuters) als vroegscholen (voor kleuters). Logopedisten voeren groepsobservaties uit en screenen, indien nodig, aanvullend op individueel niveau. Pedagogisch medewerkers en leerkrachten ontvangen gerichte adviezen, en ouders worden ondersteund in het stimuleren van taal en communicatie thuis. Waar nodig wordt doorverwezen naar gespecialiseerde hulp zoals logopedie, de jeugdgezondheidszorg of een KNO-arts. Deze aanpak is ingebed in de lokale infrastructuur van brede voorzieningen en vindt plaats in een vertrouwde omgeving, dicht bij huis. Samen met partners als PLUK, het basisonderwijs, jeugdgezondheidszorg en voor- en vroegcoaches wordt gewerkt aan een samenhangende aanpak rondom taalontwikkeling.

7.6 Project Dyslexie in Transitie

Naast de inzet op logopedische screening en taalstimulering werkt de gemeente Brunssum met partners in onderwijs en zorg ook aan het project 'Dyslexie in Transitie'. De doelstellingen van het project zijn:

- Het betrouwbaar vaststellen van de ernst en hardnekkigheid bij (vermoedens van) dyslexie, ter voorkoming van onnodige verwijzingen (geen vals-positieven);
- Het voorkomen van sociaal-emotionele problemen bij kinderen door vroegtijdige signalering en ondersteuning;
- Ouders een gelijkwaardige positie geven in het proces van onderwijs en zorg;
- Leerkrachten coachen in hun aanpak en handelingsverlegenheid verminderen;
- Het realiseren van doelstellingen uit de Jeugdwet zoals preventie, ontschotting van beleid en het bevorderen van kansengelijkheid.

Scholen hebben inmiddels waardevolle expertise opgebouwd, en het samenwerkingsnetwerk rond dyslexie functioneert goed. Toch blijft jaarlijkse afstemming met betrokken specialisten belangrijk om kennis te borgen, casuïstiek te bespreken en trends tijdig te signaleren. De betreffende partners voeren de dyslexieonderzoeken uit en zorgen daarbij voor advisering en terugkoppeling richting zowel ouders als scholen.

7.7 Dyscalculie: preventieve aanpak en pilot

Analoog aan de succesvolle aanpak van dyslexie is in Brunssum een traject gestart rondom dyscalculie. Dyscalculie kent veel parallellen met dyslexie: het gaat om hardnekkige automatiseringsproblemen die een aanzienlijke impact hebben op het leerproces. In tegenstelling tot dyslexie is dyscalculie echter niet erkend binnen de Jeugdwet, waardoor er geen vergoeding beschikbaar is. Daardoor blijft passende ondersteuning vaak uit en krijgen kinderen met ernstige rekenproblemen niet de hulp die zij nodig hebben om zich volwaardig te ontwikkelen en hun zelfvertrouwen te versterken.

Om die reden is de gemeente Brunssum, in samenwerking met specialisten van RID, intern begeleiders van de basisscholen en onderwijsadviseurs, gestart met een preventieve en inclusieve aanpak van dyscalculie. Deze aanpak richt zich enerzijds op het versterken van de ondersteuning binnen scholen, en anderzijds op het verkleinen van ongelijkheid in toegang tot hulpverlening. In schooljaar 2023–2024 is gestart met een pilot op vier basisscholen. De aanpak was aanvankelijk gericht op groepsinterventies, maar is op basis van de eerste ervaringen bijgesteld naar meer individuele begeleiding. Bij de evaluatie worden niet alleen toetsresultaten betrokken, maar ook de ervaringen van ouders, leerkrachten en leerlingen. De uitkomsten worden gebruikt om de aanpak verder te verbeteren en uit te breiden naar andere scholen vanaf schooljaar 2025–2026.

7.8 Gezondheid en Bewegen

Uit landelijke cijfers van onder meer het RIVM en de GGD blijkt dat kinderen met een lagere sociaal-economische achtergrond vaker kampen met overgewicht en minder bewegen dan hun leeftijdsgenoten. Preventief gezondheidsbeleid binnen het onderwijs biedt juist voor deze groep belangrijke kansen. Door gezonde voeding en voldoende beweging structureel onderdeel te maken van het schoolklimaat, wordt gewerkt aan het doorbreken van intergenerationele achterstanden en aan het versterken van de weerbaarheid van kinderen voor de toekomst.

De gemeente Brunssum zet stevig in op het vergroten van kansengelijkheid en het stimuleren van een gezonde ontwikkeling van haar jeugd, onder meer via het Koerskompas en de Herijking van het sociaal domein. In lijn met de ambities van de Brunssumse Educatieve Agenda (BEA) investeert de gemeente in preventieve maatregelen die bijdragen aan de fysieke, mentale en sociale veerkracht van kinderen en jongeren. Een belangrijk speerpunt is het stimuleren van gezonde voeding en een actieve leefstijl. Op alle Brunssumse basisscholen én het voortgezet onderwijs is inmiddels een gezonde pauze met fruit en groente gerealiseerd. Deze maatregel wordt structureel voortgezet. Ook sport en beweging blijven een belangrijk onderdeel van het gemeentelijk beleid. De inzet van gemeentelijke sportconsulenten vormt hierin een onmisbare schakel. Zij ondersteunen scholen bij het organiseren van bewegingsactiviteiten, stimuleren sportdeelname onder kinderen en dragen bij aan het bevorderen van een actieve leefstijl. De versterkte samenwerking tussen onderwijs en sportaanbieders sluit aan op het streven naar brede schoolontwikkeling binnen de BEA.

8. Afstemming, verantwoording en financiën Onderwijsachterstandenbeleid

Met het vaststellen door de Gemeenteraad van de Brunssumse visie “Koerskompas” is het beleid bepaald om te investeren in onze kinderen (zie ook hoofdstuk 1). In het vastgestelde document “Herijking Sociaal Domein” krijgt het onderwijsbeleid een fundamentele basis om dit beleid te realiseren. Dit geldt ook voor de Hervormingsagenda Jeugd(wet).

Om de doelen uit deze kadernota’s te kunnen realiseren, is de verbinding met het onderwijs noodzakelijk. Het is belangrijk om zaken in de context van het gezin op te pakken. Niet altijd is jeugdhulp (meteen) de meest passende hulp en veelal is dit ook net nodig. Dit betekent o.a. het versterken van de verbinding met het onderwijs. Geldzorgen, schulden, leven rondom de armoedegrens, scheidingen zorgen in gezinnen voor veel leed en stress. Hierdoor ontstaan ook achterstanden op andere gebieden, zoals mentale en fysieke gezondheid, werk, opvoeding, onderwijs en veiligheid. Bovendien wordt deze problematiek vaak doorgegeven aan de volgende generatie. Dit vraagt om ondersteuning van kind en gezin en investeren in o.a. het onderwijs, met name in de afstemming onderwijs en zorg. Met het investeren in onderwijs, kunnen we een vermindering van het beroep op jeugdhulp realiseren.

De vastgestelde documenten m.b.t. visie Brunssum (Koerskompas), Sociaal Domein, Hervormingsagenda Jeugd vragen om investeren in onze kinderen om kansen en ontwikkeling tot groei te brengen.

De gemeente Brunssum heeft afgelopen jaren het onderwijs- en jeugdbeleid geïntensiveerd, als aanvulling op het wettelijk verplichte aanbod van voorschoolse educatie. Uit de praktijk bleek dat veel jonge kinderen instromen en een (dreigende) achterstand hebben in hun ontwikkeling. Dat blijkt onder andere uit de toename van het aantal doelgroepkinderen² en het aantal kinderen dat gebruik maakt van vormen van zorg op basis van de Jeugdwet. Met een VVE-aanbod kunnen zij deze achterstand inlopen. Preventie en vroegsignalering zijn hierbij belangrijk. Hiertoe hebben wij het VVE-/onderwijsbeleid o.a. uitgebreid met coaches in voor- en vroegscholen en schoolmaatschappelijk werk.

Om meerdere redenen vraagt de financiering van ons Onderwijsachterstandenbeleid om bestuurlijke besluiten. We zien namelijk een toename van het aantal kinderen met een achterstand rondom taal-/spraakontwikkeling. Daarnaast zien we ook dat de Brunssumse kinderen en gezinnen complexere zorgvragen hebben. Daarnaast is er sprake van stijging van de loonkosten en het wegvallen van financiële middelen vanuit het Rijk en de verlaging van ons structurele Rijksbudget. Dit maakt dat de huidige uitgaven voor het onderwijsbeleid hoger zijn dan de beschikbare budgetten.

Het is belangrijk om ons te realiseren dat het financieren van de interventies en projecten uit dit Onderwijsachterstandenbeleid een investering is in de toekomst van onze kinderen. Door nú te investeren in kansengelijkheid/inclusie, bouwen we aan een rechtvaardige en sterke samenleving voor de toekomst van onze kinderen, in ons menselijk kapitaal. Investeren in kinderen is cruciaal om achterstanden in het onderwijs te voorkomen en een sterke basis te leggen voor de toekomst van onze kinderen. Preventief investeren is effectiever dan later remediëren. Investeren in sociale vaardigheden, emotionele ontwikkeling en zelfvertrouwen maakt kinderen weerbaarder voor uitdagingen later in het leven.

² Doelgroepkinderen zijn peuters die door de Jeugdgezondheidszorg zijn geïndiceerd, omdat er sprake is van een risico op ontwikkelingsachterstand.

Door vroeg en gericht te investeren in kinderen, bouwen we aan een samenleving waarin iedereen een eerlijke kans krijgt. In dit hoofdstuk is uitgewerkt welke budgetten er zijn en wat de kosten zijn van de voorstellen die zijn opgenomen in dit plan.

8.1 Budget Onderwijsachterstandenbeleid (OAB)

De gemeente ontvangt sinds diverse jaren van het Rijk een SPUK (specifieke uitkering) voor Onderwijsachterstandenbeleid (OAB). Vanaf 2019 is dit budget OAB voor diverse gemeenten (waaronder de gemeente Brunssum) gestegen, vanwege toepassing van nieuwe CBS-criteria voor de berekening van achterstanden.

Het budget OAB kan worden ingezet voor het voorkomen/aanpakken van onderwijsachterstanden voor kinderen tot en met 12 jaar (basisschoolleeftijd). Dit kan een breed palet aan maatregelen zijn, zoals we afgelopen jaren hebben gedaan.

De stijging van het ontvangen OAB-budget, incl. de uitgaven, ziet er als volgt uit:

Begrotingsjaar	Ontvangen OAB-budget Rijk ³	Gemeentelijk budget	Toelichting
2019	€ 847.000,00 Plus aanvullend budget gemeente Brunssum ad. € 365.000 tbv peuterspeelzaalwerk	Tot 2019 was er structureel een gemeentelijk budget van € 365.000,00 t.b.v. peuterspeelzaalwerk (het huidige VVE-beleid).	Hoger budget i.v.m. een nieuwe verdeling op basis nieuwe CBS-criteria
2020	€ 950.000,00	Vanaf 2020 is er geen gemeentelijk budget meer voor onderwijsbeleid.	
2021	€ 963.585,00	--	
2022	€ 990.500,00	--	
2023	€ 977.088,00	--	
2024	€ 990.402,00 (definitief budget)	--	
2025	€ 970.096,00 (voorlopig budget)	--	
2026	€ 873.000,00		Korting vanaf 2026 van 10% op OAB door Min. OCW. Vanaf 2026 komt het OAB-budget mogelijk via het gemeentefonds

³ Bij de verantwoording/afrekening met het Ministerie van OCW, mag het restantbudget van het vorige jaar overgeheveld worden naar het nieuwe begrotingsjaar. Vanaf 2019 was er sprake van een behoorlijke stijging van het OAB-budget. Vanaf 2020 is het budget redelijk stabiel. Op basis van data over achtergrondkenmerken van ouders berekent het CBS hoeveel risico op achterstand elke peuter en elke basisschoolleerling loopt. Het CBS telt de scores van afzonderlijke peuters en kinderen op per gemeente en school. Deze CBS-indicatoren zijn: opleidingsniveau van beide ouders, land van herkomst van de moeder, verblijfsduur van moeder in Nederland.

Nationaal Programma Onderwijs

Wij hebben in 2022 incidenteel budget ontvangen (de tijdelijke SPUK Onderwijsvertragingen) in het kader van Corona; ook wel genoemd “Nationaal Programma Onderwijs”, NPO). Deze SPUK is in 2024 volledig besteed. Met dit budget hebben wij nieuwe projecten uitgevoerd (o.a. de coaches vroegscholen en examentraining op Compass). De hoogte van het NPO-budget was: € 358.940,00.

8.2 Budgetten 2025 en verder

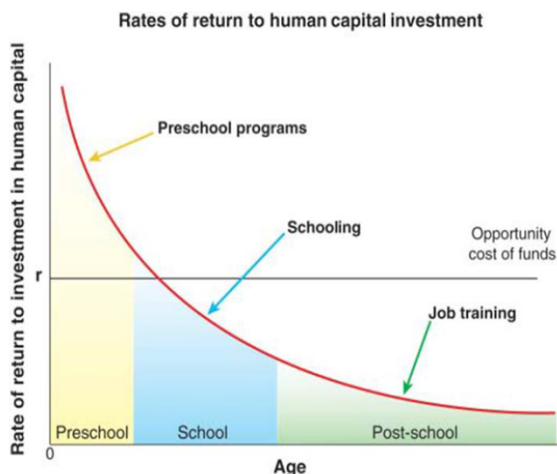
Vanaf 2025 ontvangen wij vanuit het Rijk alleen het OAB-budget voor gemeentelijk onderwijsbeleid. De gemeente Brunssum heeft geen “eigen” gemeentelijk budget voor onderwijs. Dit bedrag ad. € 365.000,00 is vanaf 2020 geschrapt in de gemeentelijke begroting.

De gemeente is verplicht om voor- en vroegschoolse educatie (VVE) uit te (laten) voeren. Primair is het OAB-budget bestemd voor het financieren van VVE, incl. de pedagogisch coaches voorscholen. In Brunssum financieren wij het VVE-aanbod door Pluk/CMWW, Humankind, PimPamPoentje en Flow.

De kosten van het VVE-aanbod van het CMWW (peuteropvang) zijn afgelopen jaren gestegen; met name vanwege de stijging van de personeelskosten. De hoogte van deze subsidie kunnen we nauwelijks terugbrengen. We zouden wel het aantal groepen c.q. het aantal dagdelen per locatie kunnen terugbrengen. Dit heeft echter als nadelige consequentie dat we minder peuters bereiken en/of dat de peuters minder dagdelen kunnen komen. Dit staat haaks op ons beleid: iedere peuter bezoekt een voorschool, bij voorkeur met 4 dagdelen⁴). Zie hieronder de financiën aanbod VVE.

Investeren in voorschoolse educatie is cruciaal omdat het kinderen een betere start op de basisschool geeft en hun kansen op succes in het onderwijs en daarbuiten vergroot. Vooral voor kinderen met een risico op een onderwijsachterstand, kan voorschoolse educatie een groot verschil maken.

Heckman curve: ‘elke geïnvesteerde euro in het jonge (doelgroep)kind betaalt zich dubbel en dwars terug⁵.

⁴ Jepma, IJ. & Vander Heyden, K. (2022). De impact van voorschoolse educatie

⁵ Heckman, J. J. (2006). Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged Children, *Science* 312, 5782, 1900–1902.

Kortgezegd: Het aanbieden van VVE aan doelgroepkinderen is een wettelijke verplichting. Het aanbod aan de niet-doelgroepkinderen is autonoom beleid van de gemeente. In Brunssum kunnen alle peuters gebruik maken van de peuteropvang en een aanbod voorschoolse educatie volgen. Wij vinden het belangrijk dat zowel doelgroep- als niet-doelgroepkinderen gebruik kunnen maken van deze mogelijkheid en in gemengde groepen kunnen spelen. Dit heeft een lerend effect. Voor alle peuters is een voorschool een belangrijke start voor de taal- en motorische ontwikkeling en het samen spelen. Dit vormt een goed fundament voor de start op de basisschool.

De inzet van de coaches in de voorscholen is sinds 2022 een wettelijke verplichting. Het aantal uren dat de coaches moeten worden ingezet, wordt bepaald aan de hand van het aantal doelgroepkinderen per 1 januari van het betreffende jaar. Met een stijgend aantal doelgroepkinderen, stijgt ook het aantal uren van de pedagogisch coach.

Bij de aanbieders Humankind, Flow en PimPamPoentje is de pedagogisch coach meegenomen in de “plus-subsidie” van de gemeente. Bij deze aanbieders financieren wij alleen het extra deel van VVE. Als we kijken naar het VVE-aanbod voor peuters vanaf 2 jaar, kunnen we stellen (en dat is ook uit diverse onderzoeken gebleken) dat een VVE-aanbod de kans op latere problematieken (rond taalontwikkeling, gedragsproblemen, etc) verkleint. In het kader van preventie, is het advies: niet bezuinigen op VVE.

Uitgaven 2025 VVE	
VVE subsidie Pluk	€ 630.000,00
Coaches voorscholen Pluk (wettelijke plicht)	€ 80.000,00
VVE subsidie Humankind	€ 50.000,00 (2 locaties; plussubsidie)
VVE subsidie PPP	€ 25.000,00 (1 locatie; plussubsidie)
VVE subsidie Flow	€ 25.000,00 (1 locatie; plussubsidie)
Totale kosten VVE 2025	€ 810.000,00

Uit bovenstaande uitgaven blijkt dat het grootste deel van het budget OAB aan VVE wordt uitgegeven. Na aftrek van de VVE-kosten, blijft er van het OAB-budget een bedrag van ongeveer € 160.000,00 over. De afspraken over de doelen van ons VVE-beleid (bereik en aantal doelgroepkinderen) worden gemaakt in de Brunssumse Lokaal Educatieve Agenda (BEA).

8.3 Kosten Onderwijsachterstandenbeleid

Met de beschikbare financiële middelen, kan het huidige Onderwijsachterstandenbeleid niet meer worden bekostigd. Maar willen we onze doelen realiseren vanuit Koerskompas, Hervormingsagenda Jeugd en Herijking sociaal domein, dan zullen we ook een stevig onderwijsachterstandenbeleid moeten voeren.

Wij stellen u derhalve voor om ons huidige VVE-beleid voort te zetten met onze partners, evenals de ondersteuning/begeleiding rondom het jonge kind. Dit doen we o.a. door de inzet van coaches in voor- en vroegscholen, taalstimulering bij peuters en kleuters. Op de basisscholen blijven de schoolmaatschappelijk werkers beschikbaar. Schoolmaatschappelijk werk zetten we ook in op de scholen in het voortgezet onderwijs, maar dit is onderdeel van de basissubsidie van het CMWW. Daarnaast blijven we de preventieve aanpak rondom taal- en rekenproblemen stimuleren. Een gezonde pauze stimuleren we met fruit op de scholen en kinderopvang.

Uit de evaluatie is gebleken dat deze interventies een positieve werking hebben op de ontwikkeling van het jonge kind. Zie ook hoofdstuk 7.

Voor 2025 zijn de kosten van de huidige startklas gehandhaafd. Hierover neemt het College een apart besluit.

T.a.v. de preventieve aanpak Dyslexie kunnen de scholen diverse onderdelen zelf oppakken. Dit is een mooie ontwikkeling die we voortzetten. We zien in de cijfers dat de leesresultaten bij jonge kinderen verbeteren. Verder is het aantal Brunssumse kinderen dat een onderzoek Dyslexie heeft, onder het landelijk gemiddelde ligt. Op onderdelen blijven we de dyslexiespecialisten inzetten om de scholen, leerlingen en ouders te begeleiden. Tevens blijven we de resultaten monitoren.

Voor de preventieve aanpak Dyscalculie hebben we subsidie ontvangen van het Ministerie van OCW, via de Gelijke Kansen Alliantie. Dit is een subsidie waarmee we 2 jaar onze aanpak verder kunnen opzetten en uitvoeren.

Het project Meer Harmonie in de Samenleving (MHIDS), waarbij alle leerlingen op alle scholen 1 keer per week muziekles ontvangen, wordt voortgezet, maar niet meer vanuit het Onderwijsachterstandenbeleid. Dit zetten we voort vanuit Cultuur. Dit schrappen we derhalve uit deze begroting.

Groente/fruit scholen: We vinden het belangrijk om alle kinderen dagelijks een gezonde pauze te bezorgen. Diverse scholen kunnen gebruik maken van landelijke regelingen (Regeling Schoolmaaltijden of EU-fruit). Voor scholen die hiervan géén gebruik kunnen maken, verzorgt de gemeente groente/fruit. De achterstandsscore van de school bepaalt of een school wel/niet in aanmerking komt voor deelname aan de Regeling Schoolmaaltijden. Ook op de peuteropvang-locaties verzorgt de gemeente groente/fruit. Jaarlijks verkennen wij met de scholen of zij gebruik kunnen (blijven) maken van de Rijksregeling. Onduidelijk is of het Rijk dit beleid structureel voortzet.

8.4 Argumenten/overwegingen inzake uitbreiden budget onderwijsbeleid

Hieronder is uitgewerkt waarom een strategisch onderwijsbeleid inclusief een aanvullend gemeentelijk onderwijsbudget nodig en wenselijk is t.b.v. het onderwijsachterstandenbeleid, in samenhang met de Toekomstvisie Brunssum (Koerskompas), de Herijking Sociaal Domein en de Hervormingsagenda Jeugd.

Ons uitgangspunt is om het Onderwijsachterstandenbeleid zo effectief mogelijk in te zetten, waarbij de verantwoordelijkheid van ouders voorop staat. Het beleid is gericht op preventie, vroegsignalering, vroegaanpak en gelijke kansen. Het huidige beleid betreft derhalve geen losstaande onderdelen, maar zijn samenhangend en volgend op elkaar en leveren een belangrijke bijdrage aan het voorkomen van geïndiceerde zorg (Jeugdwet).

Waarom een aanvullend budget voor ons Onderwijsachterstandenbeleid:

- Een goede ontwikkeling van het jonge kind is cruciaal voor levenslange kansen: de eerste levensjaren zijn bepalend voor de cognitieve, sociale en emotionele ontwikkeling van een kind. Investeren in deze fase leidt tot betere schoolprestaties, een hogere kans op werk en minder kans op psychische problemen op latere leeftijd.
- Hoge maatschappelijke en economische opbrengst: studies tonen aan dat elke Euro geïnvesteerd in vroege kindontwikkeling, geld bespaart op latere leeftijd: minder uitgaven aan jeugdzorg,

onderwijsachterstanden, werkloosheid, schuldhulpverlening, etc. Preventief beleid is goedkoper dan curatief beleid. (zie ook schema in paragraaf 8.2).

- We bevorderen kansengelijkheid: vroegtijdige interventie helpt om achterstanden bij kinderen te verkleinen. Bezuinigen op Onderwijsachterstandenbeleid (laagdrempelige ondersteuning op jonge leeftijd) draagt niet bij aan onze toekomstgerichte doelen.
- Kinderen zijn de toekomstige volwassenen, werknemers, burgers. Investeren in hun ontwikkeling, is investeren in de toekomst, incl. het doorbreken van de intergenerationele cirkel.

Conclusie: versoberen van het huidige onderwijsachterstandenbeleid (in combinatie met jeugdbeleid) kan resulteren in een groter beroep op geïndiceerde zorg. Uit onderzoek blijkt dat eenmaal opgelopen onderwijsachterstanden moeilijk hersteld kunnen worden en dat preventie op jonge leeftijd cruciaal is.

Met alle samenwerkingspartners vanuit het onderwijs en de kinder-/peuteropvang is besproken welke interventies zij effectief vinden en graag willen behouden voor een goede ontwikkeling van het jonge kind.

Bovenstaand beleid leidt tot de volgende begroting:

Begroting OAB 2026			
UITGAVEN			
Thema/doel	Onderdeel	Uitvoering	Kosten Prijspeil 2025
Preventie	Voorschoolse educatie	div. partners	€ 810.000,00
Vroegsignalering	Taalontwikkeling/-stimulering	BCO	€ 35.000,00
	Sociaal-emotionele ontwikkeling (coaches vroegscholen)	Xonar/Radar	€ 115.000,00
	Schoolmaatschappelijk werk basisscholen	CMWW	€ 100.000,00
Inclusie	Taal/dyslexie	RID/Amacura	€ 25.000,00
	Rekenen/dyscalculie	RID	€ 0,00 Subsidie GKA
Gezondheid	Fruit op scholen/peuteropvang		€ 95.000,00
Participatie/inclusie	KansKracht	Diverse partners	€ 50.000,00
Totale kosten			€ 1.230.000,00

INKOMSTEN	
OAB-budget	€ 873.000,00
Overheveling deel budget inspectie Kinderopvang naar OAB	€ 10.000,00
Inzet budget LEA t.b.v. OAB	€ 25.000,00
Totale inkomsten	€ 908.000,00
Tekort/bijramen vanaf 2026, structureel.	€ 322.000,00

8.5 Begroting 2025 onderwijs

Na besluitvorming door de Gemeenteraad zal na de herfstvakantie 2025 zoveel mogelijk gekoerst worden naar het nieuwe beleid. Echter, afspraken/overeenkomsten etc. moeten met partners worden opgezegd c.q. omgezet.

Bovenstaand beleid betekent een strategische keuze, die in lijn ligt met het lange-termijn-beleid t.a.v. sociaal domein/jeugd/onderwijs. Hiermee kunnen we het toekomstgerichte inclusief onderwijs omarmen en met name in de preventieve sfeer werken.

Met bovengenoemd beleid ontstaat er ook op het OAB-budget in 2025 een tekort, namelijk € 315.000,00. Dit budget zal bijgeraamd moeten worden.

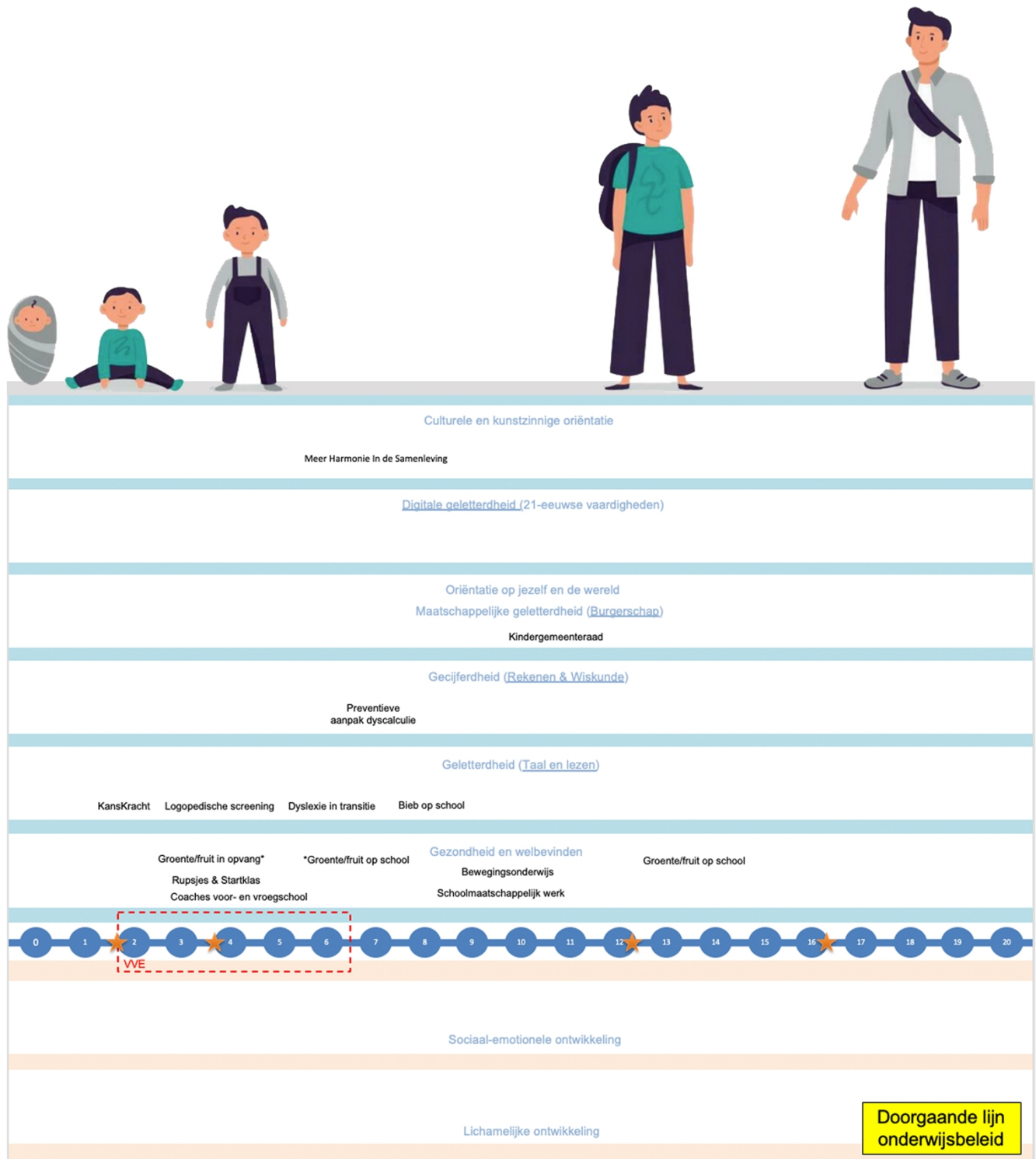
Begroting OAB 2025 (Incidenteel)	Bijramen € 315.000,00
Begroting OAB 2026 (structureel)	Bijramen € 322.000,00

Bovenstaande bijraming (structureel vanaf 2026 € 322.000,00) komt ongeveer overeen met het in 2020 geschrapte gemeentelijk budget VVE/OAB ad. € 365.000,00.

Bijlage: Toelichting op LEA en OAB

Wat is de LEA? LEA staat voor <i>Lokale Educatieve Agenda</i> of ook wel Lokale Educatieve Alliantie. • Het is een samenwerkingsverband, een overlegstructuur tussen de gemeente, onderwijsinstellingen (zoals schoolbesturen) en vaak ook kinderopvang, jeugdhulp, GGD en andere maatschappelijke organisaties. • Het doel is om gezamenlijk beleid en acties te ontwikkelen voor het verbeteren van de ontwikkelkansen van kinderen en jongeren binnen de gemeente. • Bedoeld voor alle kinderen en jongeren in de gemeente. • Geen aparte middelen; hangt af van betrokken partijen. • Gemeenten zijn verplicht om ieder jaar een overleg te organiseren met de houders van kinderopvang-organisaties en met schoolbesturen in het primair en voortgezet onderwijs. Dit overleg is gericht op het maken van afspraken en het formuleren van meetbare doelen over de thema's: - bestrijden van onderwijsachterstanden - voorkomen van segregatie - bevorderen van integratie - afstemming van toelatings- en inschrijvingsprocedures	Wat is het OAB? OAB staat voor <i>Onderwijsachterstandenbeleid</i> en is onderdeel van de LEA. • Dit is een specifiek beleidskader én subsidieprogramma van de Rijksoverheid, uitgevoerd door gemeenten, gericht op het voorkomen en verminderen van onderwijsachterstanden bij kinderen, met name in de voorschoolse en vroegschoolse fase (0-12 jaar). • Onderdeel van OAB is o.a.: VVE (gericht op peuters met een risico op taalachterstand). • Voornamelijk bedoeld voor kinderen met risico op een onderwijsachterstand (vaak jonge kinderen). • Wel aparte rijksmiddelen. • Gemeenten zijn wettelijk verantwoordelijk voor de uitvoering OAB. Voor VVE zijn ze o.a. verplicht om afspraken te maken over de onderwerpen: - Doelgroepdefinitie - Toeleiding - Doorgaande lijn - Resultaten van vroegschoolse educatie. Daarnaast moeten er in de gemeente voldoende voorschoolse voorzieningen zijn voor kinderen met een risico op een onderwijsachterstand.
--	--

Bijlage: Infographic doorgaande lijn OAB

Bijlage: Overige budgetten onderwijs (programma 5 gemeentebegroting)

Naast de budgetten voor Onderwijsachterstandenbeleid en VVE, zijn er in de gemeentebegroting de volgende structurele budgetten opgenomen:

Thema/opdracht	Budget 2024	Toelichting
Leerlingenvervoer	€ 380.370,00 € 10.000,00	Wettelijke taak. Uitvoering bij afd. Zorg. Incl. budget voor advisering voor medische onderbouwing.
Inspectie Kinderopvang	€ 50.000,00	Wettelijke taak. Uitvoering door GGD. Deel budget ad. € 10.000,00 overhevelen naar OAB. Dit is mogelijk i.v.m. flexibel toezicht en de extra middelen inspectie gastouderopvang via gemeentefonds toevoegen aan budget.
Leerplicht / Kwalificatieplicht	€ 206.729,00	Wettelijke taak. Uitvoering door bureau Voortijdig Schoolverlaten (VSV)
VVE-monitor	€ 11.000,00	Wettelijke taak. VVE-monitor wordt bijgehouden door de VVE-aanbieders. Vanaf LEA afstemming tussen voor- en vroegscholen.
Lokaal Educatieve Agenda	€ 50.000,00	Het hebben van een Lokaal Educatieve Agenda (LEA) is wettelijk verplicht. Het beschikbaar hebben van een budget hiervoor, is geen verplichting, maar wel wenselijk. Uit dit budget worden projecten vanuit de LEA gefinancierd. Een deel van dit budget (€ 25.000,00) wordt toegevoegd aan de begroting OAB 2026). Voor de periode januari t/m juli 2025 is het LEA-budget ingezet voor dekking cofinanciering GBT.

Raadsvoorstel

Collegeverg. d.d. : 19 augustus 2025
Zaaknummer : 202530830
Afdeling opsteller : Maatschappelijke ontwikkeling
Bereikbaar onder : +31455278664, simone.kerkhove@brunssum.nl
Portefeuillehouder : V  r  nice Hermans
Raadsvergadering d.d. : 16 september 2025
Uiterlijke datum : Niet van toepassing

Aan de raad,

1. Onderwerp

Plan Onderwijsachterstandenbeleid Gemeente Brunssum 2025-2030

2. Uitgangssituatie (WAAROM?)

a. Aanleiding

De Lokale Educatieve Agenda (LEA) is een instrument om het lokaal onderwijsbeleid vorm en inhoud te geven. De LEA is een wettelijke verplichting op basis van de Wet Primair Onderwijs. Het is een instrument voor gemeenten, schoolbesturen en overige partners om tot gezamenlijke afspraken te komen over het onderwijs- en jeugdbeleid.

Onderdeel van de LEA is de gemeentelijke verplichting om een Plan Onderwijsachterstandenbeleid te hebben en uit te voeren, in ieder geval op het gebied van VVE (Voor- en Vroegschoolse Educatie).

b. Huidige situatie/probleemstelling

Zowel de huidige Brunssumse LEA als het OAB-plan moeten geactualiseerd worden. Hiertoe zijn de huidige plannen geëvalueerd door met alle betrokken partners te spreken. De input t.b.v. Brunssumse Educatieve Agenda (BEA) is bij de partners opgehaald en wordt nu door de Regiegroep vanuit de BEA concreet uitgewerkt. De BEA wordt door het College vastgesteld en ontvangt u ter kennisname, na vaststelling door het College. Tijdens de Raadsinformatiebijeenkomst op 23 april 2025 bent u geïnformeerd over de BEA.

Aan de hand van de evaluatie is een nieuw Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) opgesteld (zie bijlage).

3. Gewenste situatie (WAT?)

a. Wat willen we bereiken?

Alle kinderen en jongeren kunnen zich ontwikkelen tot veerkrachtige, betrokken burgers, ongeacht hun achtergrond, begeleidingsbehoefte of postcode.

b. Kaders

1. Eerdere besluitvorming

Op 4-2-2020 heeft de Gemeenteraad het huidige OAB-plan vastgesteld (Raadsbesluit 2020/11; BBV nr. 963534).

Op 7/3/2023 heeft het College de LEA t/m 2024 vastgesteld (BBV nr. 202272773).

2. Traject tot dusverre

Met alle partners die in het Onderwijsveld werken, is gesproken over de huidige voorzieningen/interventies/projecten over effecten en resultaten. Aan de hand is het OAB-plan opgesteld. Op 23 april jl. hebben wij u tijdens een Raadsinformatieavond geïnformeerd over het proces rondom de BEA. De kadernota's Herijking Sociaal Domein en Koerskompas zijn reeds door uw Raad vastgesteld.

3. Rol/ bevoegdheden college van B en W

Het College van B&W stelt de BEA vast. De gemeenteraad stelt het OAB-plan vast.

4. Algemene beleidskaders (landelijk/ provinciaal/ lokaal)

-    Wet Primair Onderwijs (WPO)

- Wet Innovatie Kwaliteit Kinderopvang (IKK)
- Jeugdwet
- Leerplichtwet
- Landelijke wet-/regelgeving Onderwijs (Passend Onderwijs, inclusief onderwijs)
- Toekomstvisie Brunssum (Koerskompas)
- Herijking sociaal domein
- Hervormingsagenda Jeugd
- Ontwikkeltraject Jeugd Brunssum, Kerkrade, Simpelveld m.b.t. Jeugdbeleid
- Regionale afspraken (o.a. Doelgroeparrangementen, Trendbreuk/Kansrijke start)
- Educatieve Agenda Parkstad
- Coalitieakkoord Brunssum

5. Past het voorstel in de strategische visie/ relatie met uitvoeringsagenda?

Ja, het voorgestelde beleid m.b.t. OAB past in de uitvoeringsagenda: o.a. inclusie, preventie, gelijke kansen.

6. Relatie met programmabegroting/ financiële gevolgen

Met het vaststellen door de Gemeenteraad van de Brunssumse visie "Koerskompas" is het beleid bepaald om te investeren in onze kinderen. In het vastgestelde document "Herijking Sociaal Domein" krijgt het onderwijsbeleid een fundamentele basis om dit beleid te realiseren. Dit geldt ook voor de Hervormingsagenda Jeugd(wet). Om de doelen uit deze kadernota's te kunnen realiseren, is de verbinding met het onderwijs noodzakelijk. Het is belangrijk om zaken in de context van het gezin op te pakken. De huidige inrichting van het onderwijsbeleid staat niet zozeer ter discussie: de interventies/voorzieningen zijn vooral gericht op preventie en inclusie, maar de financiering hiervan vraagt om het maken van keuzes door het College en de Gemeenteraad. Tot nu toe is het onderwijsbeleid uit specifieke uitkeringen van het Rijk bekostigd. Deze budgetten zijn niet meer toereikend c.q. beschikbaar om het huidige beleid voort te zetten. De gemeente Brunssum beschikt niet over een 'eigen' gemeentelijk budget voor onderwijsbeleid. Dit in tegenstelling tot onze buurgemeenten.

De gemeente ontvangt van het Rijk een SPUK (specifieke uitkering) voor Onderwijsachterstandenbeleid. Vanaf 2019 is dit budget OAB voor diverse gemeenten (waaronder de gemeente Brunssum) behoorlijk gestegen, vanwege toepassing van nieuwe CBS-criteria voor de berekening van achterstanden. Het budget OAB kan worden ingezet voor het voorkomen/aanpakken van onderwijsachterstanden voor kinderen tot en met 12 jaar (basisschoolleeftijd). Dit kan een breed palet aan maatregelen zijn, zoals we afgelopen jaren hebben gedaan.

In het OAB-plan is in hoofdstuk 8 de begroting opgenomen voor de kosten en financiering vanaf 2026. Vanaf 2026 is structureel een aanvullend budget nodig van € 322.000,00. Dit bedrag wordt bij de samenstelling van de begroting 2026 bijgeraamd.

Voor 2025 is er incidenteel een aanvullend budget nodig. Dit betreft een bedrag van € 315.000,00. Na instemming door College en Gemeenteraad, wordt dit bedrag via de tussentijdse begrotingswijziging nr. 19 vanuit de algemene middelen bijgeraamd.

Bovenstaande bijraming komt ongeveer overeen met het in 2020 geschrapte gemeentelijk budget VVE/OAB ad. € 365.000,00. De extra middelen kunnen geboekt worden op produktnr. 430005, kostensoort 441200.

c. Argumenten en overwegingen

Ieder kind verdient vanaf het allereerste begin optimale ontwikkelkansen. Onderwijsachterstanden ontstaan wanneer deze kansen niet toereikend zijn of onvoldoende aansluiten bij de individuele behoeften en levenslijn van het kind. Daarom moet de inzet van OAB-middelen niet alleen gericht zijn op het vergroten van bereik, maar vooral op het verbeteren van de kwaliteit, passend bij de unieke ontwikkeling van ieder kind. Daarmee voorzien we in een juiste aansluiting met de onlangs door de gemeenteraad aangenomen plannen "Herijking Sociaal Domein" en "Koerskompas". Binnen de regio wordt, daar waar mogelijk, aangesloten op gezamenlijke lijnen, maar de lokale focus blijft leidend. Monitoring, jaarlijkse evaluatie en eventuele bijstellingen vinden plaats in nauwe samenwerking met betrokken kindpartners.

Bij het opstellen van de plannen hebben wij het onderwijsbeleid gekoppeld aan het jeugdbeleid: wat kunnen we preventief in de kinderopvang/peuteropvang en onderwijs doen, teneinde te voorkomen dat een kind zich minder goed kan ontwikkelen. Doel hiervan is dat het kind verder kan in de reguliere onderwijsroute en we hiermee kunnen voorkomen dat het kind op latere leeftijd een zorgtraject vanuit de Jeugdwet nodig heeft en/of de route naar het speciaal onderwijs moet lopen. Samenwerken, preventie, vroegsignalering, inclusie, talentontwikkeling en ouderparticipatie zijn hierbij belangrijke speerpunten.

Het gemeentelijk onderwijsbeleid past binnen de kaders van de door de Gemeenteraad vastgestelde kaderplannen: Koerskompas, de herijking van het Sociaal Domein en de Hervormingsagenda Jeugd. Om de doelen uit deze plannen te kunnen realiseren, is een stevig Onderwijs(achterstanden)beleid noodzakelijk. Onderwijsbeleid van de gemeente houdt zich niet bezig met de onderwijsinhouden die het onderwijs verzorgt. Onderwijsbeleid van de gemeente zet in op de aanpalende beleidsvelden, zoals gezondheid, welzijn, beweging, kansengelijkheid, zorg, normen en waarden, kinderrechten en armoede. Om die reden is ons onderwijsbeleid een anker binnen de herijking van het sociaal domein om het zo effectief mogelijk te maken voor de ontwikkeling van onze jeugd. Willen we onze toekomstige generaties andere perspectieven geven, dan moeten we investeren vanuit onderop, preventief. Dit werkt beter dan vanuit de benadering van pleisters plakken (curatief).

Kansengelijkheid/inclusie

Werken aan kansengelijkheid in het onderwijs, is een grote opgave. De oorzaken van kansengelijkheid verschillen en zijn bovendien met elkaar verbonden. Vanuit de gemeente leggen we beleidsmatig de verbinding tussen onderwijs, extra ondersteuning, gezondheid en jeugdhulp. Het Brunssumse onderwijsbeleid bestaat inmiddels uit een integraal pakket aan voorzieningen, projecten en maatregelen t.b.v. de Brunssumse kinderen (0-12 jaar) en de verbinding met het voorgezet onderwijs/MBO. Dit beleid voeren we uit in samenwerking met de scholen, kinderopvang, peuteropvang, CMWW, GGD en externe partners zoals BCO, RID en zorgpartners in een doorlopende leer- en ontwikkellijn. Hier ligt ook de nadrukkelijke verbinding met het Jeugdbeleid.

In de Gemeente Brunssum zijn al diverse initiatieven opgestart vanuit deze aanpak (zowel lokaal als regionaal), waaronder Kansrijke Start, Armoedebelief, Taalstimulering en preventieve aanpakken rondom het jonge kind. Investeren in een jong kind is relatief klein qua omvang (en financiën), het rendement is groot. Bijvoorbeeld de effecten van voorschoolse educatie op de ontwikkeling van jonge kinderen.

De speerpunten van ons beleid zijn:

- Samenwerking: De kracht van onze doelen ligt in het samen willen bijdragen aan de doelstelling in het Koerskompas. In de samenwerking tussen alle partners – onderwijs, opvang, zorg, welzijn en ouders – niet vanuit verplichting, maar vanuit wat we écht willen voor onze kinderen. Vanuit gedeelde verantwoordelijkheid werken we aan gelijke kansen
- Ouderbetrokkenheid: Actieve betrokkenheid van ouders draagt aantoonbaar bij aan de ontwikkeling van kinderen. Voor de gemeente is dit een belangrijk aandachtspunt binnen het streven naar kansengelijkheid en het tegengaan van onderwijsachterstanden.
- Inclusief en rechtvaardig onderwijs: We versterken het onderwijs in Brunssum door vanuit netwerksturing te werken aan talentontwikkeling, vanuit vertrouwen en betrokkenheid. Interventies als de inzet van vroegcoaches en schoolmaatschappelijk werk maken hier deel van uit.
- Samen gezond en verbonden opgroeien: We verkleinen gezondheidsachterstanden door integraal (domeinoverstijgend) samen te werken aan een gezonde leefomgeving. Gezinnen worden hierbij ondersteund door een netwerk van zorgzame volwassenen in de school, de buurt en de samenleving.
- Sociaal kapitaal versterken: We bouwen aan duurzame relaties en netwerken die bijdragen aan de veerkracht van onze jeugd. Iedereen – van leerkracht tot sportcoach, van buurvrouw tot werkgever – kan een verschil maken in het leven van een kind.
- Voorzieningenniveau behouden en versterken: Via gerichte programmering en verbinding behouden en versterken we het onderwijsaanbod en de randvoorwaarden daaromheen.

Met deze aanpak realiseren we stap voor stap een omgeving waarin ieder kind in Brunssum de ruimte en ondersteuning krijgt om zijn of haar talenten te ontdekken en tot bloei te brengen. Zie verder het bijgevoegde Plan Onderwijsachterstandenbeleid 2025-2030.

d. Opties en keuze

Vanuit de Wet Primair Onderwijs is de gemeente verplicht om een LEA en OAB-plan te hebben. Het aanbieden van Voorschoolse Educatie voor geïndiceerde doelgroepkinderen is een wettelijke verplichting, die hieruit voortvloeit. Het overige OAB is autonoom beleid van de gemeente. De inzet van de gemeentelijke voorzieningen vanuit het onderwijsachterstandenbeleid dragen bij aan preventie en een doorgaande ontwikkellijn.

4. Bijlagen:

- **Onderwijsachterstandenbeleid Brunssum 2025-2030**
- **Begrotingswijziging 19 2025**

Het college van burgemeester en wethouders,

Burgemeester

Secretaris

Raadsbesluit

Afdeling : Maatschappelijke ontwikkeling
Registratiekenmerk : 202530830

De raad van de gemeente Brunssum,

Gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders d.d. 19 augustus 2025, afdeling Maatschappelijke ontwikkeling;

Besluit:

1. Het Plan Onderwijsachterstandenbeleid 2025-2030 vast te stellen.
2. Op basis van de tussentijdse begrotingswijziging nr. 19 een bedrag van € 315.000,00 bij te ramen in de begroting 2025. Dekking hiervan vindt plaats door onttrekking uit de algemene middelen.
3. Een bedrag van € 322.000,00 structureel op te nemen in de Begroting 2026 op produktnr. 430005, kostensoort 441200.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van 16 september 2025.

De Raad voornoemd,

Voorzitter

Griffier